

XIII. FEJEZET,

amelyben az Önzés centruma felé
teszünk egy lépést.

Egymáshoz értek; Vernon rögtön otthagya
őket.

— Nem találtatok meg Crossjay-t? — kér-
dezte Willoughby.

— Nem, — mondta Clara. — Újra csak arra
kérlek, bocsáss meg neki. Azért hazudott, mert
furcsa, kisleány fogalmai a lovagiasságról így
diktálták.

— A nők iránt való lovagiasság, amely hazug-
ságokkal kezdődik, formálja ki aztán végül azt a
nők-kedvence hőstípust, amelyet világszerte lát-
hatunk s akárhányszor a vádlottak padján is.

Willoughby rendkívül értett hozzá, hogyan kell
Clarát elhallgattatni: erre a beszédre nem volt
válasz.

— Mrs. Mountstuartnak mindent bizalmasan el-
mondta, — folytatta.

— Igen.

— Itt az erszényed.

— Köszönöm.

— Crooklyn professzor alighanem közölte a
tervedet atyáddal. Az erszény rekeszében ugye
vasuti jegy van? Az állomáson azt mondták a
professzornak, hogy jegyet váltottál Londonba s
nincs tovább szükséged a bricskára.

— Mind igaz. Örült voltam.

— Kellemes sétátok lehetett Vernonnal, — alaposan kivesézhattétek.

— Nem beszéltünk rólad. Olyasmit tételezel fel róla, amire ő sohasem lenne képes.

— Persze, Vernon becsületes fickó, a maga ódivatú módján. Diszkrét öreg legény. Vagy tán beszélt egyszer is előtted a volt feleségéről?

Clara elejtette az erszényt s utánahajolt, hogy fölvegye.

— Semmitsem tudok Mr. Whitford ügyeiről, — mondotta s kinyitva az erszényt, darabokra tépte a vasuti jegyet.

— Az a história bizonyíték a mellett, hogy nem a romantikus lelkek szolgáltatók a legromantikusabb történeteket. A te ajkadon gyakran forog a „lovagias“ szó. Hát ő lovagiasan feleségül vette annak a penziósnének a leányát, akiknél azelőtt lakott, mielőtt hozzám került. A nagyreményű frigről egy újságriportból vettünk tudomást, mely elmondta, hogy Mrs. Whitford részegen botrányt csinált az egyik londoni vasutállomáson, — alighanem azon, amelyikre a te tegnapi jegyed szólt, mert úgy hallottam, hogy az illető hölgy épen hozzánk készült, némi segítségért, miután a házastársi éléskamra kiürült.

— Igazán sajnálom, sejtelmem sincs minderről, nem hallottam semmit, nem tudok semmit, — szólt Clara.

— Most te undorodsz. Holott az író és tudós urak fele, akikről hallhatsz, mind így házasodik. S kevés jár olyan jól, mint Vernon.

— Hátha annak az asszonynak jó tulajdonságai is lehettek? — kérdezte Clara.

— Alsóajka lebágyadt.

— Csakugyan, mintha undor lett volna. Willoughby kérte, ne engedje át magát ennek az érzésnek.

— Az irodalmárfélék, mindenki tudja ezt, nem

értenek a nőkhöz, még ha egyébként jó társaság-beli emberek is. A házias asszony az ideáljuk. Igazi ladyk csak megrémítenék őket s otthonukban kétségkívül zavart és kellemetlenséget okoznának.

— Azt mondtad, hogy Vernon jól járt.

— Részvéteddel tünteted ki?

— Tisztelem.

— Barátságos öreg fickó, a maga esetlen módján: tisztességtudó és így tovább. De az e fajta dicstelen házasság foltot hagy az emberen. A világnak van fecsegni valója. No, de ő legalább jól járt: beleesett a pocsolyába s aztán kikászolódt belőle. Ha majd újra házasodni akar, . .

— Mi lett a nővel?

— Meghalt. Ne rezzenj össze, természetes halállal. Teljesítette az egyetlen kívánságot, mely Vernon családjá számára még megmaradhatott vele szemben. Vernon eltemette a feleségét s aztán magamhoz vettem a fickót. Elvittem a világkörüli útra. Egy második házasság jóvátehetné az elsőt, bár a régi históriát újra körülöngnák: az asszony rokonai még mindig irogatnak neki, gondolom, próbálják pumpolni az öreget. Most legalább megérted, miért olyan rosszkedvű mindig. Nem képzelem, hogy talán veszteségét siratná. Alighanem csak alakítja a szentimentálist, mint a legtöbb ember, mikor sikerül valami terhet lerázni a nyakáról. Azért nem kell ezután rosszabb véleménnyel lenned róla.

— Nem vagyok, — mondta Clara.

— Én mindig a védelmére kelek, ha a dolog szóba kerül.

— Remélem is. . .

— Persze, örültségének a helyeslése nélkül. Nem moshatom tisztára.

A kastély-kapunál álltak. Clara várt, hátha

kegyeskednék Willoughby még néhány személyi vonatkozásu közlést nyújtani. Ez nem történvén meg, Clara felsietett a lépcsőkön szobájába.

Willoughby gondolatban Vernon elé dobta Clarát s nemcsak fájdalom nélkül tette ezt, hanem valami meglegedettség maró keserűségével is. A sziv nagy varázsló!

Aztán megfontolt lépésekkel indult el Laetitia felé.

Elméje még bünözött némi habozással, de lábai előre tartottak.

Laetitia himzéssel ült a nyitott ablaknál. Kivülről De Craye könyökölt be s Willoughby megbocsátotta a leány komoly vidámságát, mert az ezredes épen így szólt:

— Csakugyan, életemnek ez volt egyik legderűsebb félórája. Szivesebben lustálkodnám itt, ha ezt Ön lustaságnak nevezi, mint hogy műlovari ügyességemet gyakoroljam.

— A Miss Dale-lel való társalgás sohasem elvesztett idő, — mondta Willoughby.

A napfény gyöngéd volt Laetitia arcához: félig árnyékban ült.

De Craye megkérdezte, hogy elcsipték-e már Crossjajt. Laetitia pár kedves szót suttogott a fiú érdekében. Willoughby a himzést vette szemügyre.

Lady Eleanor és Isabel jelentek meg.

Hívták Laetitiát, jöjjön velük kikocsikázni.

Laetitia nem felelt azonnal és Willoughby megjegyezte:

— Miss Dale éppen most leckéztette meg Horace-ot a lustasága miatt, ajánlom tehát, hogy a katonát osszátok be magatok mellé szolgálatra: itt majd én pótolom.

A hölgyeknek csak rá kellett pillantaniuk az ezredesre. Rendelkezésükre állt: ha ugy parancsolják. S már vonultak is a kocsihoz.

Laetitia buzgón bogozta tovább fonalait.

— De Craye ezredes beszélt Crossjay-ról, — kezdte. — Remélhetem, hogy megbocsát a szegény fiunak, Sir Willoughby?

A férfi válaszolt:

— Tessék védőbeszédet tartani!

— Bárcsak jó szónok lehetnék!

— Szerintem az is!

— Ha van is baj Crossjay-vel, nem valami rosszóság az oka. Ha iskolába járna, kitünnék a társai közül. Itt nagyon is a felnőttek szeme előtt van: érzései és hajlamai túlságos izgalmak alatt állanak.

— Másként lehetett, mikor otthon élt, maga mellett.

— Tudok szigorú és komoly lenni.

— Mint egy spártai anya!

— Az én fiu-nevelő módszerem csakugyan spártai minta után igazodik, egyet kivéve: mindenkor éreznie kell, hogy bocsánatot nyerhet.

— De nem az igazságosság rovására?

— Oh, zsenge lelkeket nem szokás a legfelsőbb bíróságok elé cipelni. Veszélyesnek tartanám fantáziájuk agyonrémitését. Ha ezt tennők, nem idéznők-e elő éppen azt a rosszat, amely ellen küzdeni akarunk? A fiatalság előtt csak ez a két dolog váltsa föl egymást: iskola és otthon, — s szívükben gyökerezzék meg a bizodalmas érzés, hogy a megbocsátás is így váltakozik a fegyelemmel. Ők még nem bírják el a világ zord rendjét s az a veszély fenyegetne, hogy ezzel csak eldurvítanánk a zsenge lelket. No lássa, bebizonyult, hogy nem vagyok jó szónok. De Ön bátorított föl a beszédre Sir Willoughby.

— Okosan beszélt, Laetitia.

— Azt hiszem, az igazat mondtam. Nem gondolkoznék el egy kicsit ezen? Csak egy

kicsit s mindjárt megbocsátana neki. Igazán, talán nagyon is merész vagyok s voltaképpen a magam számára kellene bocsánatot kérnem.

— Szokott még írogatni? munkása még a tollnak? — kérdezte Willoughby.

— Egy kicsit; egy igen-igen kicsit.

— Nincs kedvem szerint, hogy így elfecséreli magát, odaveti magát a publikum elé. Ön sokkal értékesebb, semhogy a csorda táplálója legyen. A szünet nélkül való adakozásnak elszegényedés a vége. Kimélje meg magát, a barátai kedvéért. Miért fosztaná meg őket annyi mindentől? Nem okosabb-e meggondolni, hogy némi parlagonhevertetés dúsabb jövőt jelentene a családi élet számára? Őszintén mondom, ha jogomban állana, elkoboznám az író tollát: „Félre a játékszerrel!“ Nem hallhat a számból sok Cromwell-idézetet, de erre az esetre illenek a szavai. Sőt így citálnám: „Félre a lancettával!“ Talán ez volna a helyes kifejezés. A toll felsebzi Önt, elvérezteti. És miért? A hirnév egy kis lehelletéért!

— Pénzért írok.

— És ezzel — hogy ismét idézzek valakit, — a szellemi hanyatlás veszélyének teszi ki magát. Sőt ki tudja? — nem morális veszély-e is ez? Pénzért bocsátani áruba az agyat, annyi, mint lassanként a vásárlók színvonalára alacsonyítani. Elkobzom a tollát, Laetitia!

— Csak a saját ajándékát kobozza el akkor is, Sir Willoughby!

— Tehát ez is azt bizonyítja, hogy . . . Mikor is történt az a dolog?

— Tizenhatodik születésnapomra egy arany tollszárral lepett meg.

— Ez is azt bizonyítja, hogy milyen meggondolatlan voltam már akkor is, meg később is. Később is!

Igy maradt, egyik karjával térdére könyökölve, eltakart szemekkel, s szava mintha a mély barlangból érkezett volna vissza, melynek alján a szétzuzott mult nyög:

— Később is!

Most meg lehetne tenni a döntő tettet. Ez volt a végső következtetés, hogy meg lehetne tenni, noha az az erőfeszítés, mellyel a mellette ülő alakot harmóniába akarta hangolni az elképzelése legeszményibb szineiből kevert művészi alakkal, fáradságába került s szempillái erős hunyorgatásába. Dehát ezt is meg lehetett tenni. A leány kedves hangja, élénk beszéde, az arcszínének kedvező világítás mind segítségül szolgáltak az erőfeszítésben. Józan kehely volt ez a leány, hűvös és egészséges ital. A mámor a fiatalságé. A részegítő kelyhekre vágyó férfiak azok, akik ki hívják végzetüket.

Különös, de amennyire dolgok egyáltalán bizonyosak lehetnek, határozottan megállapítható, hogy ennek a nőnek jövődöbeli férje a világ előtt kérkedhetni fog felesége erényeivel és kincs tulajdonságaival, amit nem tehetne meg — hogy miért nem: lehetetlen megmondani, — egy szépasszonnyal vagy egy kékharisnyával kapcsolatban. Egyik fő feleségi érdeme épen jellemének ez a rendkívüli neutralitása lenne, mely a férj kezétől várna és fogadna el minden szineződést.

Laetitiának nem kellett külön megmondani, hogy Willoughby-t nagy bánat nyomja. Az a csodálkozás, mellyel ennek a bánatnak látható kimutatását fogadta, elfojtotta viselkedésében a homályos rémület remegését. Ideges lett s úgy ült ott, panaszok és szenvedélyes kitörések áradatára készen.

— Remélhetem, hogy megbocsátott Crossjajnek? — kérdezte.

— Kedves barátnőm, — szolt Willoughby s arcát még mindig eltakarva tartotta, — engem az elveim kormányoznak. Győzzön meg, hogy tévedtem s nem fogom makacsul követni az előre megfontolt terv fonalát. De Ön ismer engem. Az olyan ember, akinek viselkedését nem irányítják elvek, — nos az olyan ember nem méltó arra, hogy csak egy félóraig is bitorolja az Ön barátságát. Még ma este beszélnem kell Önnel. Most leveleket írok. Este találkozunk, tizenkettőkor, abban a szobában, ahol legutóbb beszélgettünk. Vagy várjon meg a szalónban. Sokáig kell majd a vendégeimmel foglalatoskodnom.

Meghajolt s már is sietett.

A tettet meg lehetett tenni. Meg kellett tennie, — ez volt a sorsa.

XIV. FEJEZET.

Az Önző szívében.

Azonban már kezdte úgy tekinteni a tettet, mint hóhérját. Rettegett a Clarával való találkozástól. Egyszerre eléje tűnt, mily balgaság volt el nem engednie a leányt. Hogyan lesz most ereje majd a szeme közé nézni s mégsem inognia meg egészséges elhatározásában? Ez a néember mindig örülettel kísérti. Ha már elment volna, mily szépen lehetne végigsétálni a terv kivitelén, azzal a tudattal, hogy önmaga iránt való kötelességét teljesíti: talán némi halvány gyűlöletet érezne a szegény nyomorult iránt, akit végül is ő tett boldoggá, bizonyos tekintetben azonban kedves is lehetne vele szemben, udvarias. Clara jelenléte a házban a tett előtt, és — óh, egek! — után is, fenyegette elméje épségét. Büszkeség? Nem volt az már a régi büszkeség; elvetette magától, hadd tiporjon rajta az a leány; aztán megint felvette a porból, mielőtt rágázoltak volna. Igen, Willoughby-nak még megvolt a büszkesége: tőr, saját szívében: büszkesége volt a nyomorúsága. Azonban mégis tulságosan büszke volt, hogy alávesse magát a nyomorúságnak. „Amit teszek, az a helyes.“ Kimondta a szavakat s a biztonság érzése egyengette az útját, míg feleletért nem harsogott eléje a kérdés: Vajjon a világ támogatja és méltányolja-e

büszkeségét Laetitiával kapcsolatban? Volt idő, mikor igen lett volna a felelet. Clara szépsége lebegett föl és sugarat vetett a töprengőre.

Így vagyunk itt az emberiség hánykolódó hajóján, viharban s mikor felzúg az ide-oda hömpölygő ordítás és zavar kavarja fel a legénység sorait, az önfenntartás szétziláló örülete közt van, aki a hajóra gondol s van, aki csak az életére. Willoughbyra nézve Clara az előbbit jelentette, Laetitia az utóbbit. De vajjon a Clarához való makacs ragaszkodás nem adna-e nagyobb biztonságot, mint az, ha elveti őt magától Laetitiáért? Azonban nem, az a leány olyan dolgokat cselekedett, amelyek büszkeségét fájdalmas lüktetésbe riasztották. Clara hol az egyik, hol a másik emberhez fordult, feltárni vérző sebeit; elárulta őt Vernonnak, aztán Mrs. Mountstuartnak; egy tekintet a Horace De Craye szeméből ugyanezt mondta el neki, és kinek nem? Megtarthatná ezt a némbert, bosszúból, — de ennek a vágynak a mohósága rövidéletű volt benne, hiszen egyébként nem szolgálta semmivel szándékait.

— Elvetem a bosszú minden gondolatát, — mondta s égőn nyilalt fel megsebzett csodálata a férfiú iránt, aki ilyen nagylelkű tud lenni a halálos sérelem alatt is: mert minél csodálatraméltóbb, annál szánandóbb is. Ivott egy-két csepp az önnönmagán való szánalomból, mint valami méregből, ellenszeréül a nyilvánosság szánakozásának. Clarát szélnek kell bocsátani. A világnak, úgy érezte, be kell látnia, hogy amit ő cselekszik, az csak helyes lehet. Önnön kigyóinak Laokoonjaként így küzködött a fenség valamely gesztusáért, a maga körül font szorongatások izmos fojtogatásában. Clarát szélnek kell bocsátani. Óh, a ragyogó Gonosz! Szélnek kell őt eresztetni, de nem úgy, hogy valaki olyanhoz sod-

ródjék, akinek érintése a lemondó vérébe dár-
dákat röptessen, ágyába kigyókat vessen. Olyan
legyen Clara, aki kioltson mindent: legyen máso-
dik feleségévé egy régimódi fél-remetének, aki
első feleségével már szégyent vallott. És ha nyil-
vánosan közismertté lenne, hogy Clarának kiadták
az útját s menekülésképen került a jó öreg Ver-
nonhoz, akinek részint dacból, részint szégyenből,
részint kétségbeesésből lett a felesége, akkor
szépsége nem befolyásolhatná többé a világ ítéletét.
A világ tudná, hogyan vélekedjék. Az önfenn-
tartás ösztöne azt sugta Willoughbynak, hogy a
világot, ha szükség kerül rá, meg lehet tanítani
a kellő véleményre, amit bizonyára bajos volna
elérni, ha azt látnák, hogy Clara Horace De
Craye-vel libeg az oltár elé. Az önfenntartás, —
és nem a bosszú, — duruzsolta ezt a fülébe.
Terve mentségéül a leány gonoszságára gondolt,
de minden kívánsága nélkül annak, hogy tartós
fájdalmat okozzon neki: Willoughby igen civi-
lizált lélek volt, aki azonban szilárdul feltette
magában, hogy Clara arassa le mindazt a jót,
ami egy botrányból fakad, ha már botrányra, vagy
akár közönséges szóbeszédre is fordul az ügy.

„És így engedte át Clarát Willoughby unoka-
fivérének és titkárjának, Vernon Whitfordnak, aki
szépen kinyitotta a száját és behunyta a szemét.“

Halljátok a világ szavát? Hogyan fojthatnók
el fecsegő kedvét? Elég, ha Willoughby nem
kivánta Clara nagyobb kárát. Némi szelid előlege-
zése annak, hogy a leány fénye kissé megkopik,
föltétlenül szükséges volt: önként fakadt ez az
elképzelés Willoughbyban: ha másként történnék,
a ragyogó Gonosz tündöklése elviselhetlenné
tenné a veszteséget: ezt nem lehetne tűrni: akkor
inkább sohasem is mondana le róla.

Azonfölül ennek az elképzelésnek a nyomán

kellemes hangulat járt. Willoughby olyan élénken varázsolt maga elé máris a világ tereferéit és vállvonogatását, hogy ettől a Clara szépsége tüstént sápkórossá foltosodott, megfosztotta szörnyű magnetikus varázsától. Most már nyugodtan lehetett találkozni vele, Willoughby megédződött ellene. Tisztaságot a nőkben: ez volt főkövetelménye s a leány, akire némi árny vetődött, nem lehetett többé remegő nyugtalan-ságok okozója.

Legyetek elnézéssel iránta: az Önző Önmagának a Gyermek. Egyszemélyben Atya is. És a fiú szereti atyját, az atya meg a fiát; vonzalmuk kölcsönössége a legszorosabb kötelék; ha tehát azt látják, hogy valakinek a viselkedése egyiküket barátságtalanul megsebzí, vajjon nem kell-e egymás drága személyéért utálniuk a bűnöst? Nem akarnak megbántani bennünket, azonban nem törődhetnek bele abba, hogy egymást hasztalanul szenvedni vagy sóvárogni lássák. Ők ketten egymás szeretetében, minden rokoni köteléken túl, még bensőbb egységbe forradnak össze. Ha anélkül, hogy különösebben megsértettük volna őket, mégis fölládoznak bennünet, ez csak kölcsönös szeretetük oltárán történik, fiui kegyeletből vagy atyai gyöngédségből: a fiatalabb lepte meg holmi nyalánk falattal az öregebbet, vagy az öregebbik a fiatalt. Odaadásuk nagy példamutatásban elmerülve nem is törődnek többé velünk. Így szépek ők.

Azonban fölöttébb igaz az is, hogy az ifjabbik félnek fiatalosak is a szenvedélyei: minélfogva meg hasonlóság ékelődhetik közjük s ez a tragikus helyzet. Akkor aztán résztvételtő a kettősségük. Ez volt Sir Willoughby állapota is, mikor inkább az öregebbikre hallgatott s nekikészült beleharapni a feléje nyújtott gyümölcsbe, — hogy milyen

félrehúzott szájjal, azzal az idősb ur nem igen törődött. Legalább is, amennyire észrevehetjük, lénye egyik fele bölcsen érett volt a saját érdekei szolgálatára. A nyersebbik félnek ellenben az okosság vezetése alá kellett hódolnia, ha azt akarta, hogy érdekei védve legyenek s a fiui viszonylat segítségére volt ebben. Keservesen esett ugyan, azonban ugyanaz a ritka minőség lehetővé tette, hogy a derék gentleman lenyelje keserűségét. Hogy a fiú panaszkodjék sorsa miatt, — ez az atyát is megszegyenyítette volna. Inkább tisztelettel hajolt meg, behódolt. Ilyenformán aztán, ha azt mondom, hogy legyünk elnézéssel az Önző iránt, talán túlságosan is irgalomkérő hangot használok olyan valaki érdekében, akinek csak igen egyszerű anatómiai műtétre van szüksége: kétfelé kell őt vágnunk s máris fölmentjük, sőt talán egyenesen meg is dicsérjük. Az Önző mindannyiunknak kutfeje, ő az őskori ember, benne születik újra a primitív állapot, az elemi indulás. Így újra születvén, új körülmények közé, a primitív ember igen csiszolt lényként jelentkezhetik, akiből azonban semmi sem vezett ki az ősi természet nyerseségén kívül. Nemcsak önnönmagának atyja ő, hanem valamennyiünknek, és egyben a fiunk is. Mi nemzettük őt és ő minket. Ilyenek voltunk és megintcsak ilyenekké leszünk; nincs ez másként, — énekli a költő, — mint annak a hajósnak a dolga, aki nagy fáradtsággal hajtja dereglyéjét az ár ellen, „si brachia forte remisit“: — ám ha véletlenül meglazul a karjait feszítő erő, bármilyen előre jutott is az ár hátán, visszasodródik „in pejus“, létünk ősi kezdeteihez, s minden vetése és aratása olyan könnyedén hanyagolható el a mérlegen s olyan fontosság nélkül dobható sutba, mint egész emberi mivoltunk.

Másrésről viszont költőket idézhetnénk annak a bizonyosságául, hogy a primitivség nem jelent degenerációt: inkább a faj elpusztíthatatlanságának jele, az eredeti energiáé, amely lerázza az egyéni fejlődés akadályait; példája annak, amivé mindannyiúnknak lennünk kellene, ha az ő koncentrált erejével bírnánk. Az ilyen ember az igazi ősi ártatlanság, a szüzi egyszerűség. Mi buktunk el, nem ő: mi olvadtunk bele a Társadalomba, mi higitottuk fel a lényegét, mi bomlasztottuk szét. Ő monumentálisan áll a közepén, a szivós és becsületes Őskor határkövéként, a verekedő karok és nyargaló lábak szimbolikus ábécéjével kivésetten, az ősi nyelv rúnáival élő személyén, a dicsőséges első kovakő és nyílhegy cimerdiszével: a történetelőtti korok tűzhely-hulladékhalmanak s legmodernebb vivmányainknak együttes megjelenítője.

A Társadalom azonban körülfogta. Ha olykor látott egy-egy kötélén rángatott vadembert, a dolog mélyen tudatába véste természetes ellensége erejét: elfordult a barátságtalan látványtól, nemkevésbé borzadózva annak a szélrohamnak a jeges érintésétől sem, amely lehervasztja az ember jóhírnevét, ha történetesen szembeszegül a tömeggel. Ilymódon, az élet körülményeinek kontrasztjain tűnődve a fantázia vérverése lüktetett végig rajta s felsőbb szférába küzdötte fel magát, a szellemi egoizmus körébe: civilizált Önző lett belőle: a primitivség azonban bennmaradt, ahogy az ember a fogait nem bolond kihuzatni, csak szépen beletanul megfelelő használatukba.

Akár degeneráltnak, akár nem, (és nincs semmi jogunk az előbbi feltételezésére,) Sir Willoughby társadalomban élő Önző volt, a fantázia tűzével mindenben, ami rája vonatkozott. Felfedezte, hogy hatalmasabb birodalom is van, mint az érzékek

kielégülésének tere, s hódító korszakában egy Nagy Sándor büszkeségével járta keresztü-kasul. Ezekre a szél-sodru utakra vitte magával Constantiát, azután Clarát; s a dolog akárhogyan is esett Miss Durham-mel, bizonyos, hogy Miss Middleton belepillantott Willoughby bensejébe, egyszerüen már csak azért is, mert beleunt, hogy Willoughby folyvást erről beszél neki. Amit azonban ez a benső feltárt, nem okvetlenül okozta a leány kedvetlenségét: a nők elviselik a revelációkat, — azok legalább izgalmat adnak, — de Willoughby revelációja egyhanguság volt. A fantáziát sújtotta agyon. És nincs szörnyübb csapás a szerelemre, mint a fantázia halála. Willoughby végigvonszolta titkos labirintjain Clarát, mohó vágya készítette: így aratni több és több szerelmet, míg végre a fantázia végsőt sóhajtott s Willoughby hangja úgy hatott a védtelen fülre mint egy szörnyetegé.

„És így engedte át Willoughby Clarát unokafivérének és titkárjának, Vernon Whitfordnak, aki szépen kinyitotta a száját és becsukta a szemét.“

A legsürgösebb kérdés volt: hogyan lehet végbevinni a dolgot? Willoughby erői teljes összpontosításával látott hozzá, azzal az erővel, mely gyakran éreztette és mondatta vele, hogy az ügyvédi, a diplomata, vagy a tábornoki pályán sokra vitte volna, s az üzleti téren is kiváló eredmények várnak, ha személyesen kegyeskednék rávetni magát: kitünő tervező és hadakozó erő volt.

Kikombinált egy jelenetet, mely a jó öreg Vernon jövő sorsán érzett aggodás kifejtésével kezdődnek, aztán pedig — Clara további megátalkodottsága esetére, melyhez Willoughby most már úgy hozzászokott, hogy nem is képzelt már el benne változást, — egyszerre csak ezt mondaná: „Ha mindenáron szakítani akarsz, vissza-

adom a szavadat, — *egy feltétel alatt!*“ Erre persze Clara majd megriad, Willoughby köti magát a leány ígéretéhez, Clara vonakodik: minden a régi minta szerint; Clara felingerül, szabadulást sürget, Willoughby bókokba kezd: azt mondja, hogy mégis szeretné, ha Clara a családban maradna valahogy, — Clara nem érti, de a kíváncsiság erősen furdalja, Willoughby filozofálgat egykicsit a házasságról: — „Mik vagyunk? szegény teremtmények! át kell vergődnünk az életen, ahogy épen tudunk, annyi jót szerevezve szereteteinknek, amennyire épen képesek vagyunk; és gondolj felőlem amit akarsz, de de én szeretem a derék öreg Vernont. Hiszen nem a lehető legnagyobb bizonyosságot teszem róla?“ Clara még mindig nem látja a dolgot. Ekkor aztán kereken kirukkolunk az *egy feltétellel*. Erről van szó és semmi másról! „Eredj Vernonhoz és szabadon bocsátalak!“ Clara huzódozik. Most jön a vita és a szónoki készség Willoughby oldalán lesz. „Talán szerencsétlen első házassága miatt? De hiszen azt erősítgetted, hogy azért nem ítéled meg“, stb. Clara felháborítónak fogja mondani az ajánlatot. Amire Willoughby nem fogja belátni, mi sértheti meg Clarát azon, hogy legalább az unokafivért boldoggá tegye, ha egyszer őt már nem akarja. Irónia és szarkazmus lesznek a lendítő erők, de Willoughby végül is meggyőzi Clarát, hogy jót akar s nagylelkűséget kíván gyakorolni. A leány zavarba jön s olyanokat fog mondani, amilyeneket a leányok ilyenkor már szoktak.

Willoughby újra érinti Vernon korai megtévelyedését. Clara ennek persze nem örül. A jelenet azzal végződik, hogy Willoughby kéri Clarát, gondolkozzék a dolgon s fontolja meg, hogy ez az egyetlen feltétele a szabadulásnak. Mrs. Mountstuart Jenkinson, akivel sikerült elhitetni, hogy a

szabadulás Willoughbynak az égő vágya, lesz szives közbenjárni Clara meggyőzésére. Eleanor és Isabel néni rohamra vonulnak fel. Laetitia szenvedélyes komolysága rohamra vonul. Az apa is rohamra mozgósítatik. Végül Vernon kapja Willoughby és Mrs. Mountstuart közös, döntő támadását: — s Willoughby úgy vélte, ezen a ponton vár a legnagyobb nehézség. A leánynak azonban pénze van, szeretetreméltó is, Vernon kedveli, Clara meg lelkesedik a Vernon „Alpes“-eiért, izlésük egyező, Vernon szereti Clara atyját s végre is rohamra indul a leány ellen. Megadja-e magát Clara? De Craye távozik. Nem lesz más megoldás a frigy elkerülésére, melyet Clara oly érthetetlenül, de örült csökönységgel le akar rázni. Clara kényszerhelyzetbe kerül. Atyja Patterne Hallban marad, amíg csak a házigazda kívánja. Clara habozik, meginog s dacára az émeleynak, melyet Vernon előző házassága keltett benne, végre is meghódol.

Willoughby az egész drámát Clara jelenlétében hánytavetette meg. Ily módon sikerült hidegen néznie a leányra. Mikor diner-hez vezette, Crossjairól beszélt neki s nem barátságatlanul; az asztalnál pedig a jelenetek sorát forgatta végig magában, kitüzesedő fantáziával, mely a bortól és Horace barátja arcától kapott lángra, mivel hagyta, hogy Horace szabad folyásnak engedje ír áradozását. Egyszer-kétszer jókedvüen csipkedte meg pajtását, aki iránt sohasem viseltetett ilyen baráti érzéssel megérkezése napja óta; azonban a kritikusi hivatást ösztönszerűen oly férfiak töltik be, akik nem áradozó szavuk: így a patterne-i oportó-bor Dr. Middleont csak véleményei jóakaratu elhallgatásába ringatta, mikor Willoughby ki-kijelentette, hogy De Craye-nek ez vagy az a mondása nem új dolog, vagy ha nevetve fogta rá, hogy

nem nézte meg idejében az anekdotás könyve megkeresztezett helyét, egy-egy szellemes rögtönzés elcsattantása okából:

— Van vagy öt-hat jó ötleted, Horace, csak egy kicsit ötölve-hatolva pattannak elő!

De Craye nem tudott visszavágni és Dr. Middleton sem mutatott megbotránkozást a szójáték miatt. Csak egy kicsit össze kell szedni magunkat s lefőzhetjük a híres csevegőket, mihelyt helyesnek tartjuk; mert valóban, ha leereszkedünk a szójátékhoz, már jobbat is csinálunk, mint ők. A kritikus, aki megpróbálkozott az élcelődéssel, nem juthat más eredményre. És a hölgyek mosolyából ítélve, ők is ezen a véleményen voltak.

Kevéssel tizenegy óra előtt Dr. Middleton spárta ellenállást tanusított egy újabb palack oportói felkinálásával szemben. A kiszabott két palack testvéries kiüritése után a nagytiszteletű doktor és házigazdája még időt szakíthatott egy illendőség-diktálta szalón-látogatásra, amit már senki sem várt. A két ifjabb hölgy épen az idősebb ladyk kézimunkáját nézegette, nagy elragadtatások közben, egy selyem szalón-szófaterítőt. Vernon és De Craye ezredes Crossjay felkutatására távoztak, egyikük a Dale-ék kertiházába, a másik a fő-megal-erdőkerülőkhöz. A hölgyek azt mondták róluk, hogy levegőzni és szivarozni mentek, mert az éjszaka nagyon szép. Willoughby elhagyta a szobát s Crossjay szoba-ajtájának kulcsával a zsebében tért vissza. Előrelátó lévén, tudta, hogy a bűnös fickó még hasznára lehet.

Laetitia és Clara együttest énekeltek. Laetitia kipirult, Clara halvány volt. Tizenegykor elköszöntek Lady Eleanortól és Isabeltől. Willoughby mind-egyiküknek jóéjszakát mondott, miközben összeméregette Laetitia lesütött s Clara rideg nyiltságu nézésének ellentétét. Kitalálta, hogy ezek most

együtt, közös kedvencük dolgát megbeszélni távoznak, a Crossjay dolgát. Nagynénjeitől bucsuzkodva, felemelte a terítőt: megdicsérte szorgalmukat és ízlésüket s hogy Dr. Middletonban a gyors lefekvés vágyát keltse fel, őt is felhivta a kézimunka megcsodálására: kitergette és magasba tartotta a remeket, mire az udvarias öreg ur zavarodottan próbált uj magasztalásokat kifundálni.

Éjfélre üres lett a szalón. Tíz perccel később Willoughby újra belátogatott s annak a valakinek jelenlétét sem konstatálhatta, akit találkozóra kért ide. Csalódásától ingerülten lépkedett fel és alá s szórakozottságában megragadta a terítőt: mi okból, maga sem tudta, hiszen a ladyk kézimunkájának megcsodálása, távollétükben, aligha lehetett célja. A meleg, puha selyem holmi érintésében mindazáltal női olvadékonyság volt. Egy tekintet a kandalló órájára elmondta neki, hogy Laetitia kerek husz perccel lekéste a kitűzött időt.

Ez a hanyagság veszélyeztethetett minden tervet, megmásíthatta Willoughby életének egész folyását. A színek, melyekkel Laetitia képét kimódolta, túlságosan rikítottak, semhogy maradandók lehettek volna: agyának őrülete lankadással fenyegetett. Bizonyos volt, hogy egy második éjszaka már nem találná ily készen az áldozatra, melyre most hajlandónak mutatkozott.

Az óra félegyre járt éjfél után. Willoughby a középső kerevetre dobta a selyem holmit, eloltotta a lámpákat s kiindult a szobából, a távolmaradó Laetitiára háritva a boldogtalanság sulyát: viselje azzal az öntudattal, hogy megérdemelte.

XV. FEJEZET.

Éjfél: Sir Willoughby és Laetitia;
továbbá Crossjay urfi a takaró alatt.

Crossjay urfi szabad napokon telhetetlen volt s szürkületig eszébe sem jutott az otthon. A napnyugta több mérföldnyire találta a kastélytól, habozva, vajjon ne gyarapítsa-e ama kalandjainak tekintélyes számát, amikor valamelyik csapszékben hált meg: elvégre rengeteg pénz volt nála s a gondolat, hogy reggel egy idegen helyen patanjon talpra, fölöttébb csábító. Ráadásul pedig, mikor Sir Willoughby ma reggel felrázta az alvásból, egyenesen azt mondták neki, hogy menjen, amerre lát s ne mutatkozzék újra Patterne-ben. Másrészről viszont Miss Middleton megkérte, hogy igenis térjen vissza. Nem lehetett kérdés, kinek engedelmeskedjék: szive szavát követte.

A vacsora a csárdában, ahol hallgatókat talált kalandjai elbeszéléséhez, késleltette, s az útrövidítés, mellyel segíteni akart a dolgon, eltévesztette. Jó későn ért a kastélyba, készen a gyönyörűségesen szörnyű vállalatra, hogy a csillagok alatt piheni végig az éjszakát, ha másképp nem lehet. Az egyik hátulso ablakban azonban gyertya égett. Bekopogtatott s az egyik konyhaleány beeresztette. Egy csésze forró levest is tartogattak a számára. Crossjay megpróbálkozott egy teliszájú hörpintés-

sel, hogy a leány meg legyen elégedve. Feje rábóbiskolt a levesre. A leány felrázta s Crossjay az ébresztgető vállára hanyatlott. A konyha száraz levegője tulságosan próbára tette az agyonfáradt urfit. Mary, a konyhaleány, a mennyre lehetett, mégis lábra segitette s a hátulsó bejáraton a hallba támogatta, unszolva, hogy onnan csöndben lopózzék ágyba. Crossjay megfontolta házbeli helyzetét s ámbár legszivesebben már a lépcsőkön elaludt volna, szilárd célul tűzte maga elé a szobáját s macskaóvatossággal jutott az ajtóig. Az ajtó ellenállt. Crossjay megrémült és elernyed. Az ajtó zárva volt. Crossjay úgy érezte, mintha valahogy Sir Willoughby is itt volna. Remegő bokákkal menekült, elbukott s vagy féltucat lépcsőt gurult lefelé. Odafönt megnyilt egy ajtó. A fiu átosont a hallon a szalón felé, mely hivogatólag nyitva állt s a sötétben a kerevetig botorkált, ahol valami puhába és melegbe göngyölődött, mintha hölgyek keze simogatná, valami hölgykéz-illatu holmi, úgy hogy sietett feje és sarkai köré ágyazni a becéző érintésü redőket. Miközben próbálta megállapítani, hol is van hát, lábait maga alá huzta s pillái lecsukódtak: elmerült a nap kalandjainak sűrűjében s folytatta a csodásnál csodásabb élményeket.

A nevét hallotta: ez az egy egészen bizonyos volt. Tudta, hogy a füleivel hallotta, miközben a legsurranóbb álmok nyomába nyargalt, aminőkben csak része lehetett embernek valaha. A hívó hang nem vegyült el az álomba, kívül maradt Crossjay-n s vissza-visszatért, mint a veszélyes helyet jelző pózna, mely a jégbe verve várja az ide-oda cikázó korcsolyázót: hol elérnivaló pontként tünt fel utjában, hol arra intett, hogy lassítsa a rohamot; körbe kezdett futni körülötte, egyre közelebbről keringve, míg végül, mint egy ütésre, a szive dobbanására rezzent fel, összehuzta magát, ugrásra

készen, aztán halotti csendességben maradt: lüktető figyelemmel.

— Oh, Sir Willoughby! — mondta egy hang. A hang lejtése izgalomtól remegett.

— Drága, drága barátnőm! — szólt a felelet.

— Crossjay-ről akartam beszélni Önnel.

— Nem ül le ide egy kicsit a kerevetre?

— Nem, nem maradhatok. Azt hittem, hogy Crossjay-t hallom: tán hazajött. Szivesebben nem ülnék most le. Meg szabad Önt kérnem arra, hogy bocsásson meg neki, ha előkerül?

— Ön és egyedül csak Ön kérhet ilyet tőlem. Másnak senkinek sem engedném meg. Crossjay-ről holnap!

— Talán kint fekszik valahol a mezőn. Aggó-dunk miatta.

— A fickó épen elég jól tud vigyázni magára.

— Crossjay-t lépten-nyomon balesetek érik.

— Majd kárpoztást kap, ha előbb alaposan megbűnhődik.

— És ugye, most jóéjszakát mondhatok Önnek, Sir Willoughby?

— Ha előbb önként és fenntartás nélkül kezet nyújt.

Habozás következett.

— Jóéjszakát mondhatok?

— A kezét kérem.

— Jóéjszakát, Sir Willoughby.

— Hát nem ad kezet? Kétkedik bennem? Még mindig? Milyen nyelven szóljak, hogy meggyőzhessem? Hiszen ismer. Ki ismerne, ha Ön sem? Mindig is ismert. Ön az én otthonom és templomom. Elfelejtette már a verset, melyet nagykorúságom ünnepére írt?

Feljött a hajnalcsillag,
Fényben úszik a menny . . .

— Ne mondja tovább, kérem! — kiáltotta pihegve Laetitia.

— Ezerszer elmondtam magamnak ezt a verset, Indiában, Amerikában, Japánban: olyan volt, mintha angol pacsirtaszó zengene benne:

Lelkem, záraid nyílnak,
Fényben repülni menj!

— Oh, könyörgök, ne kényszerítsen ezeknek a csacsiságoknak a végighallgatására, amiket még gyerekkorommal írtam össze. Élég volt ezekből a bolond irka-firkákból. Ha tudná, mit jelent írni és aztán megutálni, amit az ember írt, nem bántana most ezzel a verssel. És mivel Crossjay-ről semmiképen sem akar ma este beszélni, engedje meg, hogy visszavonuljak.

— Ön ismer engem s így tudja azt is, hogy általában mennyire megvetem a verseket, Laetitia. De az Ön versei, amiket énhozzám írt: az egészen más! Hogy mondhatja azokat is bolondságoknak? Az Ön érzéseinek a kifejezői azok, — s szentek az én szememben. Valami nagy áhítatnak az igéi számomra, nem pusztá költemények. Talán a harmadik sort szeretem legjobban...

— Ez igazán több, mint amennyit végighallgathatok!...

— Komolyan írta, amit beleírt?

— Nagyon fiatal voltam, nagyon rajongó és ostoba.

— Az én szememben az állhatatosság megtestesülése volt és az is marad!

— Tévedés, Sir Willoughby, nagyon más vagyok én már, mint azelőtt.

— Mindnyájan öregebbek lettünk s remélhetőleg okosabbak is. Én legalább az lettem: sokkal okosabb. Igazi bölcs, végre! Ezennel felajánlom Önnek a kezemet.

A leány nem válaszolt.

— A kezemet, a nevemmel együtt, Laetitia! Semmi felelet.

— Azt gondolja, hogy a szavam máshoz kötöz?

A leány néma maradt.

— Szabad vagyok. Hála Istennek! Szabadon választhatok élettársat, — azt a nőt, akit mindig is szerettem! Önként és fenntartás nélkül, ahogy én kértem a maga kezét, úgy ajánlom most fel az enyémet. Ön a Patterne-kastély urnője, a feleségem!

Laetitiának egy szava sem rebbent.

— Drágaságom, hát nem érti? A kéz, melyet felajánlok Önnek, nincs többé lekötve. Annak a hölgynek ajánlom fel, akit mindenki más fölött legtöbbször becsülök. Felfedeztem, hogy csak azt tudom szeretni, akit becsülök is; és mivel szerelem nélkül nem akarok nősülni, következik, hogy szabad lettem — és az Öné! Végre, — ajkai megmozdulnak: mondja ki hát a szót! *Mindig szerettem*, — mondtam az előbb. Maga a keblében ott hordja az állhatatosság mágnesét, és én, a látszólagos kilengések dacára is, ünneplésen kijelentem, hogy sohasem szüntem meg érezni ezt a vonzást. S most végre nincs többé akadály. Ketten a világ ellen! — egyek vagyunk. Hadd valljam most itt be egy régi gyöngémet, — egy egészen kamaszos gyöngémet, amit Ön bizonyára érthetőnek talál a fiatalság idején: volt idő, hogy le akartam nyügözni az egész világot. Nem bíztam az emberekben; ez volt az ok: ma már belátom. Ön tanított meg arra, milyen különbség, ha az ember egy szellemileg kitünő laddal lép szorosabb közelségbe. A büszkeség, mellyel maga tölt el engem, Laetitia, végleg kigyógyít amabból a beteg szenvedélyből, — mondjuk: abból a kielégíthetetlen éhségből. Vallom: ifjuságomnak örülete volt az. Nos hát vegyük

úgy, utaztam egy jó nagyot s hazajöttem, — végre, végre — magához s most majd elkezdem élni a rangban velem egyivásúak méltó férfikorát. Kissé későn? Azonban ne feledje, hogy a fiatalabb férfiuban zsarnokot kapott volna, — s talán féltékeny zsarnokot. A fiatal emberek, biztosíthatom, keleties hajlamuak szerelmi ideáljaikban. A szerelmet ők keverik rossz hirbe. Mi, Laetitia, nem úgy tekintjük a szerelmet, mint az önzés tényét. S ha van is benne önzés, az élet lényegévé nemesül. Vagy legalább is megszépül általa. Úgy beszélek Önnel, mint aki idegenben egyszerre csak honfitárrsal találkozik. Szinte azt érzem, mintha időtlen idők óta nem nyílt volna szóra a szám. A szívem semmiesetre sem. Megértem azokat, akik dalra gyűjtanak örömeikben. Ha nem volna bennem annyi mondanivaló, alighanem énekelnék. Akárhogy is, Ön újra összebékített az emberekkel és a világgal, Laetitia. Miért is unszólnám most beszédre? Beszélek én maga helyett is. Amily jól ismer maga engem, én is olyan jól ismerem magát; és . . .

Laetitiából kiáltás forrt elő:

— Nem!

— Én nem ismerem magát? — kérdezte Willoughby, édesgető, de kutató szóval.

— Alig.

— S miért nem?

— Megváltoztam.

— Mennyiben?

— Nagyon.

— Megfontoltabb lett?

— Hervadtabb.

— Az arc színe visszatér, sohse féljen; erről kezeskedem. Ha azt hiszi, hogy ifjítászerre volna szüksége, *nálam* megtalálja: bennem, szerelmem, bennem!

— Bocsásson meg — szabad megkérdezni, Sir Willoughby, szakított Miss Middletonnal?

— Nyugodjon meg, drága Laetitiám. Ő époly szabad, mint én. Nem tehetek többet, mint amennyit egy becsületes ember cselekedhetik. Clara felment engem. Holnap vagy holnapután már utazik is. Mi, Laetitia, Ön meg én, fészkenülő madarak vagyunk. A hű madárhoz nem való életét összekötni a vándormadáréval. Az a kis észre sem vehető változás, amelyre maga célzott, — semmi. Itália majd helyrehozza. Kész vagyok fogadni a magam egészségében, amelyet még sohasem rendített meg egyetlen orvos-doktor sem, — készakarva mondtam orvos-doktort, mivel viszont vannak theologiai doktorok, akik óriásokat is megrendítenének, — hogy egy itáliai kirándulásból úgy térne vissza . . . úgy hoznám haza Itáliából, mint viruló fiatal asszonyt. Rázza a fejét, — ennyire el van csüggedve? Szerelmem, a tiszta igazat mondom. Én ne tudnám visszaadni a színét? Nézze csak! Jöjjön a világosságra, nézzen a tükörbe!

— Talán kipirultam, — mondta Laetitia. — Bizonyára a szívem hajtja arcomba a vért. Megváltoztam. A szívem már nem is való egyébre. Egy dologban én is olyan vagyok, mint Ön, Sir Willoughby, ebben: én sem tudnék házasságra lépni szerelem nélkül, azt pedig, hogy mi a szerelem, nem tudom, — ha csak nem üres álom . . .

— A házasság, drágaságom . . .

— Téved . . .

— Én meg akarom gyógyítani magát, Laetitia. Nézzen rám, én vagyok az orvosság. Ez nem egyszerű bizakodás, hanem meggyőződés. Én, szerelmem, én!

— Arra, amit én érzek, nincs orvosság, Sir Willoughby.

— Nincs szükség formálisan lekötő szavakra. Adja kezembe a kezét s bizza rám magát. A többi az én dolgom. Végezzük azzal, amivel kezdtük: nyujtsa ide a kezét, — de házasságra.

— Nem nyujthatom . . .

— Legyen feleségem!

— Nagy megtiszteltetés, de el kell háritanom.

— Nincs magának valami baja, Laetitia? Én a tölem telhető legvilágosabb szavakkal ajánlom fel Önnek, hogy Lady Patterne-né teszem, — a feleségemmé!

— Kénytelen vagyok kosarat adni.

— Hogyan? Kosarat? És az ok?

— Az okot is megmondtam.

Willoughby lépett egyet-kettőt, hogy felrázza zsibbadozó éleselméjűségét.

— A nőket néha határozottan elkapja valami örület, tudom. Feleljen Laetitia: minden bizonyosságom megvan rá, amire férfi esküdhetik, — de feleljen: volt idő, hogy maga szeretett engem! Nem?

— Kimondhatatlanul bolondos, romantikus leány voltam.

— Kitér a kérdés elől: de én komolyan beszélek! Oh! — és Willoughby tovább lépett Laetitia mellől, elfojtva a leány pillanatnyi ostobaságán érzett megvető harag felszisszenését. Aztán visszasetett hozzá s folytatta:

— Hiszen az egész világ előtt nyilvánvaló volt! Legendákat beszéltek róla! Úgy szeret, mint Laetitia Dale: — szállóige lett. Példányképpé emelték, a nők tüzoszlopává: senki sem mérközhetett Önnel az odaadásban. Értékes kámea volt: ugyanazzal az örök tekintettel! És én voltam, akire nézett. Engem szeretett. Engem szeretett, hozzám tartozott, enyém volt, a birtokom, az én ékszerem: büszkébb voltam a maga állhatatos-

ságára, mint bármi másra ezen a világon. A világrend egy része volt ez a számomra. A legkisebb kétely feldulta volna minden hitemet. Jaj, istenem, hát hová jutottunk? Semmisem tartós ezen a földön? Maga szeretett engem!

— Valóban nagy gyerek voltam.

— Szenvedélyesen szeretett!

— Ragaszkodik hozzá, hogy újra meg újra megszegyenítsen, Sir Willoughby? Már eléggé meggyötörte védtelenségemet.

— A múltat nem törölheti ki: meg van írva, kőbe van vésve. Odaadón szeretett s a hallgatás nem menekülés. Szeretett.

— Szerettem.

— Akkor nem is szeretett soha, csalfa teremtés! „Szerettem!“ Mintha a szerelmet csak úgy be lehetne szüntetni. Mit nevezzen még ezekután sajátjának az ember? Értékeljük egy nő szerelmét, féltékenyen őrizzük, megbizunk benne, álmodunk róla, — kincsünkké tesszük, talizmánunkká! S mikor kinyitjuk a ládikát, a kincs elillant! — meddő üresség! — Szegényebbek vagyunk a kóbor kutyánál. Aki agyagkorsóban akarja megőrizni a drága aszut, az bizza a szerelmet a nők szivére! A nők — nők, hiába! Hajh, mindegyiküknek ugyanaz a bélyege, — egy pénzverdéből valók! Bármely kéz egyformán forgathatja ezt a pénzt. Ábránd az egész kincs, csalás, — egy sem tud szeretni! Csak a férfiak árnyai mind. A férfiakhoz hasonlítva annyi szivük van csupán, amennyi a testet kísérő árnyban dobog! Laetitia!

— Sir Willoughby . . .

— Csakugyan kosarat ad?

— Kénytelen vagyok . . .

— Nem akar férjéül vállalni?

— Nem lehetek a felesége.

— Megváltozott? . . . Másnak adta a szivét? . . .

Tudna férjhez menni? ... Lehet olyan valaki? ... Van, akihez férjhez menne? Feleletet követelek, megelégettem a sok kifogást. Mit forgatott eszében az ég, mikor nőt teremtett: talány marad, a világ végéig! Minden igaz férfi sorra próbálta a nyitját. Jogom van megtudni, ki az, aki megrabol . . . Törhetjük a fejünket a megoldáson, ahogy tetszik . . . A Sátánt nevető arccal ábrázolják! . . . Mondom, jogom van megtudni, ki az, aki megrabol? Feleljen!

— Nem megyek férjhez soha.

— Ez nem felelet.

— Nem szeretek senkit.

— Engem szeretett. — Hallgat? — de hiszen megvallotta. És ez vallomás arról is, hogy halandó szerelem volt! Nem tudja megérteni, milyen szörnyen árt ez nekem? Szeretett engem és meg tudta tenni, hogy nem szeret tovább. Más szóval: képtelennek bélyegezett arra, hogy egy nő szerelmét ébren tudjam tartani. Azzal a váddal sujt, hogy csak nyomorult kis szenvedélyt bírok szítani, amely nem tart el egy életig! Azt tárja ország-világ elé, hogy csak futólag érdemes velem foglalkozni! S azt is kizárólag azért, mivel véletlenül oly időben kerültem a szomszédságába, mikor a fiatal hölgy épen lobbanékonyabb éveit élte! Olyan férfi példájává tesz a nagy nyilvánosság előtt, aki felsiklandozhatja egy-egy nő szeszélyét, azzal vége: nem tudja leláncolni őket, varázsereje mulékony, — otthagyják szegényt. Méltányos dolog, hogy így kénye-kedve szerint emel fel és dob el magától? Gondoljon a botrányra! Árnyat mondtam? De hiszen az emberhez az árnya is hű legalább. Mi hát a nő? Nincs hasonlat a természetben, amely ne jelezne toronymagasságban felettük állót, amely ne lenne maró gúny a jellemzésükre! Én, akit teljes életemben a gyöngeségükkel szemben mutatott legteljesebb elnézés vezetett, aki mindig udva-

rias, gyöngéd voltam irántuk, — és aki mindenben szerencsésnek bizonyultam, amihez csak hozzányultam, kizárólag csak náluk vallok kudarcot! Hogyan lehet ez? Mi ennek a titka? Valami szörnyű megoldás lehet itt! Vajjon mi? Születésem percétől kezdve szerencse a kísérom egészen addig a pillanatig, mikor nőkkel kerültem viszonylatba! Lesz oly szíves számbavenni ezt is, mikor védelmükre akar kelni? Oh! ha azok a viszonylatok méltatlan kapcsolatok lettek volna, az más lenne! *Akkor* . . . hiszen tudnék én mesélni ilyenekről is . . . de megvetem az efajta diadalok históriáit. Egészen más dolog az! De minden nő pillangó és én mégiscsak állhatatosabb fajból való vagyok. Pillangók. Én azonban túllátok a jelen percén; nekem kötelességem van nememmel szemben. Pillangók. Előre látom, hogy sorsom mindaddig boldogtalan, míg el nem tudom kerülni őket, — pillangók! Nem csak azért, mert a pernek élnek, de azt hiszem, szellemileg is csak átmeneti lények. És igen, az én felfogásom az Ön neméről teljességgel maga után igazodik. Maga megváltoztathatja, vagy egy férfival többet ereszt-het útjára bennem az ősi, keserű tapasztalattal. Fontolja meg, hogy magán múlik most az, hogy a női eszmény teljesen összeomlik-e bennem? Maga teheti meg, hogy újjáéledjen ez az ideál. Szeretem magát. Hangsúlyozom, hogy Ön az egyetlen nő, akit mindig szerettem. És idejövök magához, megkérem és hirtelen — megváltozott! „Megváltoztam, nem vagyok már a régi.“ Mit jelentsen ez? „Nem megyek férjhez, nem szeretek senkit sem.“ És maga mondja, hogy nem tudja, mi a szerelem, — aki ugyanazzal a lélekzetvétellel bevallotta, hogy szeretett engem! Én vagyok az üres álom? Kezem, szívem, vagyonom, nevem, — mind az Öné, a lábainál: és elrugja őket. Itt vagyok,

— elküld. Dehát miért, micsoda más, emberileg érthető oknál fogva vagyok itt, ha nem a maga szerelmébe vetett hit erejénél fogva? Azért vonzott magához, hogy eltaszítson? — alacsony bosszú!

— Jól tudja, hogy nem így van, Sir Willoughby.

— Vagy lehetne valami gyanúféléje, hogy még mindig le vagyok kötve s nem rendelkezem oly tökéletesen szabadon magammal és becsületemmel, mintahogy hangoztattam?

— Nem ez az akadály.

— Akkor mondja meg: mi hát? Hiszen most már láthatja a hatalmát. Azt akarja, hogy térdre boruljak Ön előtt, kisasszonyom?

— Oh, dehogyis! az csak tetézné a szomorúságomat.

— Szomorú? Higyjen csak érzelmeimben s hessegesse el a szomorúságot. Nem kétkedem benne, hogy Ön, mint költőnőhöz illik, öröknek zengené a szerelmet. Már pedig szeretett engem! S most azt mondja, hogy nem szeret többé. Igazán, nem nagyon tetszik logikusnak lenni, Laetitia Dale!

— A költőnők ritkán azok, ha ugyan számot tarthatok erre a névre azért a néhány ostoba versért. Ezt a csalódást csakúgy megúsztam, mint a többi.

— Ne legyen igaztalan azokhoz a régi szép napokhoz, Laetitia. Még magam előtt látom őket: ahogy ellovagoltam kertiházuk előtt s maga ott ült az ablaknál, tollal a kezében, homlokára tévedő hajjal. Romantika volt ebben, igen, de nem örület. Mi lett volna örület abban, hogy rám gondolt? Egyszer majd meg is bízik egy művészt, fessen leírásom nyomán arcképet az akkori Laetitiáról. És emlékszem, mikor először váltottunk suttogó szókat... emlékszem: hogyan remegett. Maga elfelejtette, — én emlékezem. Emlékszem, hogyan

találkoztunk templombamenet a parkösvényen. Emlékszem az isteni reggelre, mikor hazaérkeztem utazásaimból s ugyanazt a Laetitiát találtam itthon, az állhatatost és változatlant. Elfeledhetném-e valaha? Kiírthatatlan képek ezek, ifjúságom emlékei, összefonódva élettemmel. Azt mondhatnám, minél távolabb jutok tőlük, annál jobban összeforrok velük. Mondja Laetitia, édesatyja nem jósolgatott-e olyasmit, hogy mi még egymásé leszünk? Azt hiszem, hallottam eféléről. Híre járt a jóslatnak.

— Beteg volt szegény. Öreg emberek szívesen táplálnak illuziókat.

— Kérdezze meg önmagától, Laetitia, micsoda akadály lehetne a jövendölés beteljesülésének? — igaz szó volt az, ha egyáltalán igaz szót mondhat a jövendőmondás! Ön sem változhatott meg annyira, hogy ne telnék *semmi* öröme az édesatyja igazolásában. El is megyek hozzá, még holnap, mihelyt virrad.

— Arra akar kényszeríteni, hogy én is hazamenjek s kiábrándítsam őt?

— Ám tegye meg, de én feltárom előtte az Ön méltatlan vonzalmát, melyet úgy szégyell bevallani!

— Hiábavaló volna s hozzá nem is volna nemes dolog.

— Csak a szerelem bizonyítéka! Mert senki más kedvéért nem tennék ilyet és senki más nem vádolhatna engem nemtelenséggel.

— Sir Willoughby, hagyja békén meghalni szegény édesapámat.

— Ő és én, közös erővel, meg fogjuk tudni győzni a maga makacsságát.

— Szinte azt a gyanút kelti bennem, hogy mindenáron feleséget akar maga mellé erőszakolni.

— Magát, Laetitia, magát!

— Fáradt vagyok, — mondta a leány. Későre

jár, nem bírnék el még több unszolást. Sajnálom, hogy szomorúságot okoztam Önnek. Elhiszem, hogy őszintén beszélt. Nem védem sem a női nemet, sem magamat. Csak annyit ismételhetek, hogy életemúlt nő vagyok én már: boldog, ha a magam halotti módján hagynak boldognak lenni: de oly kevésbé élő valaki, hogy semmiféle más módját nem tudom elképzelni többé a boldogságnak. Ami a szerelmet illeti, hálás vagyok, hogy megtörhettem a varázst. Önnek egy fiatalabb lény jár az eszében; én már öreg vagyok: se nagyra-törő vágyam, se izzásom többé. Leghőbb óhajom: tovább lebegni az ár színén, — az élet pusztán fizikai vágya: uszni nincs több erőm. Ilyen nő nem való az Ön élettársául, Sir Willoughby. Jóéjszakát.

— Még egy utolsó szót. Fontolja meg. Ne váljon el közhelyszerű sajnálkozásokkal. Határozottan visszautasít?

— A leghatározottabban.

— Vissza?

— Igen.

— Feláldoztam a büszkeségemet, — semmiért! Visszautasít?

— Igen.

— Megalázkodtam! És ez rá a felelet! Mégis visszautasít?

— Vissza.

— Jóéjszakát, Laetitia Dale.

Utat engedett a leánynak.

— Jóéjszakát, Sir Willoughby.

— Hatalmában vagyok, — mondta még a férfi s hangja könyörgés és fenyegetés volt egyszerre, mint még egyszer kinyuló karmok a leány után, aki megfordult és válaszolt:

— Árulástól ne tartson. . .

— Bizhatom Önben?

— Holnap hazamegyek, még a reggeli előtt.

— Engedje meg, hogy a lépcsőn felkísérjem.

— Ha épen úgy akarja : azonban senki mással nem fogok már itt találkozni, sem ma éjszaka, sem holnap reggel.

— Csak azt a kegyet akarom még, hogy utolsó legyek, akivel szót vált ebben a házban.

Elvonultak.

Crossjay urfi a saját feje dobolását figyelte. Valahol bent vagy fönt kegyetlen dobverők peregtek az üres csontdobon.

Sir Willoughby laboratóriumának ajtaja csattanva vágódott be.

Crossjay legurította magát az ottománról. A nyitvahagyott szalónajtóhoz lopódzott s kilesekedett. Soha még fiatal fickót fel nem ébresztettek ennyire alaposan. Célja az volt, hogy kiszökik a házból s nekivág az éjszakának : elkerülni minden emberi teremtményt, mert valami olyasmit tudott meg, ami úgy hatott rá, mintha puskaporral gyömöszölték volna tele ; félt a felrobbanástól. Átsompolygott a hallon. A mosogatókonyha folyosójára fordulva, egyenesen nekiszaladt De Craye ezredesnek.

— No, csakhogy megvagy, — kiáltotta az ezredes, — épen eleget vadásztam utánad.

Crossjay előadta, hogy a szobaajtaja be van zárva, a kulcs eltűnt, Sir Willoughby pedig még ébren ül a laboratóriumban.

De Craye ezredes felvitte a fiut a maga szobájába, ahol Crossjay a szófára került, kényelmes takaró alá, dagadó párnákba süppedve. Azonban még sem nyughatott, furta az oldalát a szó, a kiáltás, a harsogás : hol jobb oldalára fordult, hol a balra, nem tudva másra gondolni azon az egyen kívül, hogy az ő imádott Miss Middleton-ját árulás fenyegeti.

— No, öcsikém, te se vagy ám akkurátus katona, — kiáltott rá az ezredes, aki a nagy forgódást a szófa matériális kényelmetlenségének tulajdonította: és Crossjainak le kellett nyelnie a gunyt, bármily keserűen izlett is. Valami homályos érzés, hogy illetlen volna a Miss Middleton dolgával tulcsordult lelkén De Craye ezredes előtt könnyíteni, visszatartotta az önvédelemtől: tovább hanykolódott tehát, hajnalig. Kora reggel, mikor vendégszerető barátja, akinek félmelle és profilja csinosan rajzolódott az ágy fehérjére, még javában aludt, Crossjay már talpon volt s elillant.

— Azt mondja, hogy nem vagyok akkurátus katona, pedig egy-két órai fekvéssel is untig megelégszem, — gondolta büszkén a fiu s nagyot szippantott a mezők ifju napján áradó levegőből. Egy pillantás visszafelé, Patterne Hallra, megijesztette, mert nem tudta, hogy most már mitévő legyen; tulságosan gyulékony anyag volt: sokkal többet tudott, semhogy türtőztethette volna magát, sokkal felizgultabb az ő drága Miss Middletonjának a buzgó szolgálatára, semhogy pár óránál tovább bírta volna a hallgatást.

XVI. FEJEZET.

Dr. Middleton nagytiszteletü úr,
Clara és Sir Willoughby.

Mikor Crossjay urfi legurult a lépcsőn, Laetitia épen a Clara szobájában tartózkodott, ahol a különféle baleseteken töprengett, melyek a szerencsétlen ifju flótással megeshettek. Clara aggódva figyelt a lerohanó Laetitia után s végre is a Sir Willoughby hangját hallotta, ami némileg megnyugtatta, hogy a fiu nyilván nincs az épületben.

Várt, Miss Dale visszatérését lesve; majd levetkőzött, ágyba feküdt s próbált elaludni. Belefásult a küzdelembe. Nem fiatal agyvelő számára teremtzött gondolatok nyilaltak át rajta: például, hogy a kötelességérzet le tudja gyürni az ellen-szenvet, meg hogy lehet függetlenül is élni az embernek a saját vonzódásaitól és elrettenéseitől: belátta Sir Willoughby különös erejét a kifárasztásra: felvetette magának a kérdést, mit is nyert hát ebben az egész harcban? — minden neki-lendüléssel csak gyengülni érezte lelke erejét s egyre kevésbé volt képes tisztán látni, mit is akar hát, mintha egyre mélyebbre süllyedne: épen ellentéte a büszke tervnek, minden lépéssel a szabadulást tenni biztosabbá. Visszatekintve elcsodálkozott, mi mindent tudott megtenni. S körültekintve, mily hiábavalónak rémlett az egész! Még

át kellett esnie a nagy jelenetem, az atyja ellen zuduló nyilt lázadáson.

Ennek az előrelátása volt oka végtelen csüggedésének. Atyja még nem beszélt vele azóta, mióta tudomást szerzett leánya megkísérelt meneküléséről: de a nagy jelenetnek jönnie kellett; és azon a hő kivánságon tul, hogy az öregurnak époly kevéssé okozzon kellemetlenséget, amily szivesen maga is elkerülte volna az egészet, a Clara külön boldogtalansága abban a tudatban sajgott, hogy elidegenedve állanak szemben egymással, mégpedig annak a legnagyobb mértékben zavaró férfiui gyarlandóságnak a jóvoltából, melyre a leány nem célozhatott, sőt gondolni is alig mert s melyet vergődései közt megnevezni sem akart. Másfelé fordította töprengését, de ki-kitört belőle a sóhaj: „A bor! a bor!“, — és újra meg újra elcsodálkozott: mi is lehet hát a borban, hogy úgy törbe tud csalni tisztos uriembereket is és elhomályosítani ítélőképességüket. Nagyon is fiatal volt Clara, semhogy átláthatta volna, hogy épen az ő helytelen viselkedése okozta azt a döntő befolyást, amit a jó pohár ital a derék doktor ur kötelességérzetére gyakorolt. Mert miért is menekült volna Dr. Middleton a megbecsülhetetlen aszu elől, ha cserében csak az várt volna rá, hogy engedjen fantasztikus szeszélyü gyermekének, aki mindenáron a hitszegés bűnébe akart keveredni? Az öreg ur egyre visszatért azokra a szavakra. Leánya súlyos hibát követett el. A bor kétségkívül élénkebbre szinezte előtte a bűnt, mintahogy egy-két csepp egész kelyhet meg tud festeni: de a leány mégis csak súlyos hibát követett el.

Clara sokkal fiatalabb volt, semhogy eféléket megfontolhatott volna. Arra készen állt, hogy bűne súlyosságát tetszés szerint meghányják-

vessék, amig ez a megaláztatás eszközt jelentett a szabadulásra: de a zürzavarba bonyolódott lélek irtózott a további egyéni reflexióktól. Sohasem látta egész pontosan az elkövetett hibát: talán azért, mert Willoughby nem tudta őszintén megindítani az esdekléseivel: azonban, ha hajlandó is volt elismerni az ingatagság vádját, lelkiismeretével mégis meg tudott állapodni: elhitte, hogy vétkezett, bánta is, a penitenciát is vállalta, ha épen kell: — akár örökre lemondani a férjhezmenésről? Micsoda könnyű penitencia!

Reggel kopogtatott Laetitia ajtaján: semmi válasz.

A reggelenél megtudta, hogy Miss Dale eltávozott. Lady Eleanor és Isabel attól tartottak, hogy alighanem sürgető baj szólította haza a kertilakba. Vernont sem látta senki s Clara De Craye ezredest kérte meg, hogy nézzen át a kertilakba, van-e hír Crossjay felől? Az ezredes vállalta a megbízatást, egyszerűen csakhogy engedelmeskedik neki és szolgálatára legyen: egyébként biztosította Clarát, hogy a fiu miatt egyáltalán nincs szükség nyugtalanságra. Többet is mondott volna neki, de Clara Dr. Middletonnal sétált ki.

Sir Willoughby tíz perc lepergését konstatalta zsebóráján. Kiváló nénikéi oly megdöbbenő kijelentést bátorkodtak tenni megjelenéséről, hogy vigyáznia kellett, nehogy saját maga váljék elképesztő vereségének áruójává. Viselkedését máris úgy tekintette, mint örültségi rohamot s Laetitiát nem kevésbé, — hálistennek! Csakugyan, jó volt, hogy Laetitia is örültként viselkedett! Ez a visszautasítás, mely az ő nevetségesen nagylelkű felajánlkozását fogadta, a jószerencse közbeavatkozó kezeműve volt, mely a kellő pillanatban fosztotta meg a leányt józan esztől. Teljesen megbizott Laetitia titoktartásában, de mégis szánalmas terem-

tésnek tartotta, aki elszalasztotta az utolsó eshetőséget is, melyet a Gondviselés engedett számára s döntő bizonyságul szolgált a női szerelem alacsonyrendűségére nézve.

Telt az idő. Mrs. Mountstuart érkezése rövidesen várható volt. Willoughby nem vivhatott meg vele, terv nélkül: fegyvertelen volt, ha haditerve nem volt. Gyötörte agyvelejét, de csak fantasztikus gondolatfelhők gomolygása volt az eredmény. A Mrs. Mountstuart pokoli „másodszor“-ja Laetitiával kapcsolatban nem ujulhat meg: az a Lady Busshe visszhangja volna. Persze, ha mindnyájan tudnák a titkot, általános zugás közben járná a „*Háromszor röpült!*“ S mindez azért, — szúrte le Willoughby a keserü tanulságot, — mert egy igazi férfi kötelességét teljesítette nemesi leszármazásával szemben s kevésbé ártott annak nő-ügyeivel, mint bárki más a rangbeliek közül! Ez a jutalma a fenkölt eszményiségnek!

Mire zsebóráján a tizenötödik perc is elhalálózott, Willoughby ujjá megkoppintotta a könyvtárszoba ajtaját. Dr. Middleton tartotta a megnyíló szárny kilincset.

— Nincs nagyon elfoglalva, sir?

— A prédikáció ahhoz a passzushoz ért, amittől már ébredenie kell a kántornak is, — felelte a nagytiszteletü doktor.

Clara sirt.

Sir Willoughby aggodalmas gyöngédséggel lépett közelebb hozzá.

Dr. Middleton ezüst sörényének állapota élénken tanuskodott a prédikáció lendületéről s Willoughby megjegyezte:

— Remélem, sir, nem csinált tulságosan nagy dolgot egy semmiségből.

— Azt hiszem, sir, sikerült némi hatást elérnem s ez volt az elmfuttatás célja.

— Clara, drága Clarám! — nyult a leány felé Willoughby simogató mozdulata.

— Őszintén szánja-bánja, amit tett, megnyugtathatom, — mondta Dr. Middleton.

— Szerelmem! — suttogta Willoughby. — Félreéltés volt az egész. Nem tudom megállapítani, hol és miben hibáztam, de mindenesetre vállalom a bűnösséget, mindenért én vállalom. Könyörgök, ne sirj. Légy kedves és nézz rám. Semmiesetre sem akartam, hogy bármiféle vallást kelljen elszenvedned.

— Téged senkisémm hibáztathat, — zokogta Clara.

— Willoughbyt senkisémm hibáztathatja, az kétségtelen. Nem ő volt az, akit mint a kötelesség és illendőség nyílt megszegőjét kaptak rajta holmi szökési kalandon, sem pedig az, aki katarrhust szerzett egyik rang- és tudománybéli kollégának! — szólt a nagytiszteletű apa.

— A kántor már ámen-t mondott, — vágott közbe Willoughby.

— És senki sem boldogabb a lelkipásztornál, ha végre hallja a bűnbánó sóhajt, amiért arca verejtékével annyit fáradozott, biztosíthatom Önt, — dörmögte szelidültebben Dr. Middleton. — Elképzelem, szegény Ábrahám hogy kinlódhatott. Az efajta predikációk voltaképen az apa feláldozását jelentik, akármennyire a gyermekről van is szó.

Willoughby vigasztalgatta Clarát:

— Bárcsak én is megkaptam volna a részem a predikációból! Néhány könnycseppel kevesebbet sirtál volna. Talán nagyon is elhamarkodott voltam apró kis nézeteltéréseinkben. Igen, el kell ismernem, hogy az voltam. Gyakran vagyok indulatos.

— No de én is! — harsogta Dr. Middleton. — Azért tudtommal mégsem voltam rosszabb férj emiatt! Nem is értem, hogyan lehet mentséget

keresni egy kárhozatos hitszegésre azzal, hogy a mindenképen jogos ingerlékenységet vetjük a másik fél szemére.

— A predikációnak vége, sir!

— Bucsuvillámok, — lendítette oldalt karjait a nagytiszteletű doktor, békülékeny gesztussal, — távozó mennydörgés . . .

— Nyujtsd a kezed, szerelmem, — suttogta Willoughby.

A kéz nem sietett engedelmeskedni.

Dr. Middleton észrevette ezt. Az ablakig sétált s mikor visszafordulva még mindig ugyanabban a helyzetben látta a két fiatalt, figyelmeztető köhintést eresztett meg.

— Borzasztó! — mondta Clara.

— Hogy a kéz birtokosa kérni meri a tulajdonát? — kérdezte az apa.

Clara uj könnyzáporban keresett menekvést.

Willoughby némán hajolt föléje.

— Félórán belül újra megismételjük azt a szcénát, amelyre egy apa igazság szerint öt évenként is aligha kötelezhető? — dörögte a nagytiszteletű ur.

Clara vállalai remegve huzódtak fel, aztán újra lelankadtak s feje lecsüggedt.

— Drágaságom! a kezed! — fuvolázta Willoughby.

A kéz meghódolt: nagyon hasonlított a korai olvadásu jégcsaphoz.

Willoughby hevesen szoritotta bordái alá.

Dr. Middleton hátrafont kezekkel lépdelt föl és alá a szobában. A két fiatal hallgatása jelenlétét látszott hibáztatni.

Jókedvüen szólt:

— Az öreg Télnek legjobb lesz félreállania, mert addig ugysem fakadnak bimbók. „*Jam ver gelidos refert tepores.*“ A dühöngő napéjegyei vihar elvonul. Most egy kicsit itthagylak benneteket.

Clara és Willoughby egyszerre emelték fel arcukat: kifejezésük ellentmondó volt.

— Nos, leányom? — állt meg Clara mellett atyja s szeliden tette vállára a kezét.

— Jó, papa, majd aztán kimegyek hozzád, — felelte Clara elmosolyodva a mozdulatra, mely kiengesztelés akart lenni a súlyos apai szókinsz dörgedelmeiért.

— Vagy inkább maradjon még, sir, kérem, — mondta Willoughby.

— De hiszen tönkrefagyasztalak benneteket.

Clara nem tagadta, hogy így van.

Willoughby annál nyomatékosabban.

Melyiknek a viselkedésén látszott meg jobban, hogy szerelmes? Dr. Middleton e pillanatban hajlandó volt úgy vélni, hogy a leányán.

Clara folytatta:

— A sétányon leszel, papa?

Willoughby közbelépett:

— Maradjon még, sir; adja ránk áldását!

— Tessék!

És Dr. Middleton néhány sebtében odavetett mozdulattal jelezte az atyai cerimóniát.

— Pár perc és jövök, papa, — mondta Clara.

— Nyilatkozott az Ön leánya az esküvő napjáról? — tört ki Willoughbyból a sürgető kérdés.

— Nem, nem! — kiáltotta kétségbeesve a leány.

— A nap akkor lesz fontos, ha itt lesz, — szólt az apa, — de belátom, hogy ezidőszerint viszont a dátum eldöntése a legfontosabb. Hát csak elő a puskaporral, barátom!

— Készen állok a döntésre, sir.

— Akkor hát elvonulok a tüzelés elől. Tessék az ostrommal azt a napot bevenni, amelyik legjobban tetszik.

Clara elnyomta a feltörő heves tiltakozást. Azért

tette, hogy atyját ezzel se tartóztassa tovább vissza.

Ravasz önuralma ellenállásra ajzotta Willoughbyt, époly mértékben, amennyire megkinozta és megdöbbsentette. Átlátta egy pillanat alatt, mi lenne a sorsa, ha Dr. Middleton távozik. Clara számára csak atyja volt a rettegett birói fórum s mindent addig kellett elintézni és visszavonhatatlanná tenni, míg az öreg ur is itt van velük. Hogy közben a leány vérét még jobban felforralja, édes angyalának szólította s félig átkarolta, csókot lehelve felé.

Clara erőt vett teste tiltakozásán, érezve, hogy atyja ezt az engedékenységet jelnek fogja tekinteni a haladéktalan visszavonulásra.

Willoughby azonban rajtaütött, még mielőtt az ajtóig ért volna.

— Hallgasson meg bennünket alaposan, sir! Ne menjen még! Maradjon, külön megkérem. Attól tartok, még nem békültünk ki egészen.

— Ha csakugyan így gondolod, — mondta Clara, — egy okkal több, hogy ne terheljük tovább apát.

— Dr. Middleton, én szeretem az Ön leányát. Megkértem és elnyertem a kezét, Ön beleegyezett a házasságunkba és én a világ legboldogabb embere voltam. Valahogy azonban, hogy miképen: nem tudom és ő maga sem akarja vagy tudja megmondani, megbántottam őt, mikor a házamba jött. Az ember ártatlanul is megbánthat valakit. Sohasem vitattam, hogy hibátlan lény vagyok s ebből önként következik, hogy én is megbánthatom embertársamat. Csak azt kérem, hogy Clara magyarázatot nyújtson, vagy bocsánatot. Egyiket sem kaptam meg eddig. Ha fordítva történt volna a dolog, oh! én még egy valódi sérelemért, — a képzelhető legsúlyosabb sérelemért sem . . . nem hiszem . . . nem gondolnám . . . nem estem volna

abba a kísértésbe, hogy az eljegyzés felbontását vessem fel. A szerelem az én számomra szerelem marad s az eljegyzés ünnepélyes kötelék. Lehet bármennyi tévedésem, de ez az egy erényem, a túlságba vitt hűség, megvan, — bárhogy mulasson rajta a világ! Egész tömegét elismerem hibáimnak, de egyetlen erényemhez ragaszkodom, noha, attól tartok, az Ön leánya szemében nem tesz különösebben érdemessé. Egyszóval, — semmi kétség benne, — a bolond emberek közé tartozom, az emberszabású kutyák sorába, akiket közönségesen hűségeseeknek ismernek, — s akiknek a sorsában osztozom. Az olyan ember, aki jajgat a sébével, ízetlen jelenség és én nem is kunyorálok részvétért. Ám legyenek boldogtalan! Azonban irtózom a hitszegéstől. A megszegett fogadalom gyűlöletes számomra. Ha megesnék velem, az az öngyilkosság egy formája volna. Vannak elvek, melyeket civilizált embereknek érvényesíteniük kell. Társadalmunk épülete rajtuk alapszik. Ahogyan én állom a szavamat, ugyanúgy várom el a többiektől is. Ha nem így történik, a világ többé-kevésbé a csalások karneválja. A mi esetünkben... Oh! Clara, szerelmem! hiszen neked is vannak elveid, te is örökölted és megtanultad őket: mivel bántottalak meg hát, tudtomon kívül, olyan engesztelhetetlenül, hogy épen te... minden nő közül épen te... és hozzá úgy, hogy nem is tudod megmondani, mi hát a vétkem! — Nemcsak a veszteség miatt, amely így ér, de egészen elvontan tekintve is, pártatlanul bírói szemmel elvonatkozva a személyi érdek érzékenységétől, sérelemtől, fájdalomtól: attól a lehetőségtől, hogy olyasmit kell elszenvednem, amibe soha semmi kísértés nem tudna belecsalogatni: mondom, bírói pártatlansággal nézve is... jaj, sir, félek, hogy nagyon szegényes törvényszéki szónok vagyok...

— A helyzet nem kíván cicerói ékesszólást, sir, csak folytassa, — szólt Dr. Middleton, abbahagyva a bólogatást, mellyel mindezeket a fölöttébb helyes fejtegetéseket helyeselte.

— Biróilag nézve, azt merem mondani, bár úgy tetszhetik, hogy csak az éles fájdalom elfogultsága beszél belőlem, — undorodom a hitszegéstől.

Dr. Middleton nyomatékosan biccentett a körmondat előrevárt befejezésére.

— Én pedig, — mondotta, — személyesen és a jelen esetben is undorodom a hitszegéstől. Birói pártatlanság? Birói vizsgálat, birói ítélet: mintha biróilag lehetséges volna az utálat! Sir, azt hiszem, mi nem ülünk a birák emelvényén, mikor az utálat szót használjuk, sőt inkább nagyon is leszálltunk arról a székről. De ez az egy bizonyos: utáljuk a rossz magaviseletet. S ha Ön csak annyit mond, hogy személyi szempontoktól függetlenül is borzad tőle, azzal is épen eléggé jellemezte érzéseit.

Szemöldökei alól felnézett a gentlemanre s folytatta:

— Clara megkapta a magáét, Willoughby; értelmes angolsággal s kérlelhetetlenül olimpusi nyelven. Véleményem szerint semmi szükség vissz térni a dologra.

— Bocsánat, sir, de Clara még mindig nem bocsátott meg nekem.

— A többit Önöknek kell kettejük közt dülőre csevegni. Én annyira vagyok otthonos az ilyes miben, mint a vén pulyka a galambdúcban.

— Hagyj magunkra, atyám, — mondta Clara.

— Előbb fűzze egymásba a kezünket s hadd nevezhessem én is ezen a néven, sir . . .

— No, nyujtsd oda a kezed a jó embernek, leányom: egész karral, vállból lendítve, mint a jó boxolók. Szíved szegény szerelmest. Azt kéri, ami úgyis az övé.

- Ez több, mint amit megtehetek, atyám.
- Mit? Több, mint amit megtehetsz? Hiszen jegyese vagy, menyasszony!
- Nem akarok férjhez menni.
- A vonakodáson már túlvagyunk.
- Nem érdelem meg, hogy...
- Üres csacsogás!
- Kérem Willoughbyt, mentsen fel!
- Örültség!
- Nem tudok neki szerelmet nyújtani.
- Pólyásbaba lettél újra, Clara Middleton?
- Oh, drága apuskám, hagyj magunkra!
- Mivel bántottalak meg úgy, Clara, mivel? Csak azt mondanád meg!
- Atyám, leszel szives itthagyni bennünket? Kettesben jobban kibeszélhetjük magunkat...
- Már annyiszor beszélgettünk, Clara, annyiszor! — kezdte újra Willoughby, — és mi volt az eredmény? — egyszer az, hogy szeretsz, egyszer az, hogy már nem szeretsz: enyém volt a szived, aztán visszavetted, visszatépted tőlem: könyörögtél, hogy egyezzem bele egy olyan áldozatba, mely a becsületembe, az életembe kerülne. Dehát mit tettem én? A régi vagyok, változatlanul. Szerettelek és szeretlek: tiéd volt, most is tiéd a szivem s örökre az marad. A jegyeselem vagy, — azaz: a feleségem. Mit tettem hát?
- Igazán nincs értelme, — sóhajtott a Clara.
- Hogyne volna értelme, leányom, szépen megmondani ennek a gentlemannek, eljegyzett jövendőbelidnek, hogy mi is hát a bibije annak a kivetnivalónak, amit felfedeztél rajta.
- Nem tudom megmondani.
- És tudod-e egyáltalán, mi az?
- Ha meg tudnám nevezni, már remélhetném is, hogy leküzdhetem.
- Dr. Middleton Sir Willoughbyhoz fordult:

— Igazán azt kell hinnem, hogy holmi szeszély boncolgatására sarkaljuk ezt a leányt. Az ilyesmit a fiatalság nagy dolognak tartja, holott a szeszélynek se szervei, se vérerei, se agya, se szövetei nincsenek s így minden boncolás és vizsgálódás egyformán haszontalan művelet. Az Ön kíváncsiszkodása érthető egy szerelmes részéről, akinek az a szenvedélye, hogy a női nemnek mindenáron közelébe akar férközni, rendszerint arányban áll tudatlanságával, sejtelve se lévén a kísérleti anyag alkotó elemeiről. Van egy időszak, mikor minden nő szeszélyekben jeleskedik, amik, úgy sejttem, nem egyebek a hisztéria szellemi lecsapódásainál és mindenesetre tűrhetőbbek, hacsak túlságosan el nem harapóznak. Bőviben találhatnánk példákat annak az igazolására, hogy a férfi egy-egy fűrgelendületű irányító mozdulata egész szépen helyre zökkenti őket. Ha ezt eltalálja, a háztető valószínűleg lerepül a nagy titokról s önagysága az Ön lábánál hever. Na!

— Csak vess meg atyám! Jól megbüntettél azért, hogy valaha is különbnek képzeltem magam a többi nőnél, — mondta Clara.

— Csak oda a kezedd, kicsikém, ha már Willoughby úgy köti magát a formális kiengesztelődéshez, amin különben nem is csodálkozom.

— Atyám! megmondtam, hogy nem... hogy nem tudok...

— De az isten szerelméért, mi baj van hát? mondd meg, halljunk szót!

— Ne haragudj, atyám. Azt akarom, hogy Willoughby boldog legyen. Nem mehetek hozzá feleségül. Nem szeretem.

— De talán emlékszel még rá, hogy volt idő, mikor úgy beszéltél, hogy szereted.

— Tudatlan voltam... nem ismertem magam. Azt akarom, hogy Willoughby boldog legyen.

— Hiszen éppen te tagadod meg tőle a boldogságot, amit úgy kívánsz neki!

— Belepusztulna a boldogsága abba, ha felesége lennék.

— Oh! — robbant ki Willoughby kiáltása.

— Hallod? Willoughby visszautasítja a jóslatot, Clara Middleton.

A leány összekulcsolt kezei álla alá emelkedtek:

— Mind a ketten milyen nyomorultak vagyunk!

— S nincs egyetlen komolyan vádoló szavad sem, szerencsétlen gyerek!

— Igen, szerencsétlen! az vagyok én...

— A hajszolt állatok nyögése ilyen!

— Igen, atyám.

— Olyannak érzed magad? A viselkedésed csakugyan erre vall. Nem tudsz beszélni?

— Csak magam ellen: ellene nem.

— És én elengedhetlek-e, lemondhatok-e rólad, mikor ilyen nagylelkű vagy? — kiáltotta Willoughby. — Oh, szerelmem, Clarám, vádolj, amivel tetszik, csak ezt ne! Ez tulságosan sok egy férfi számára. Ez, esküszöm, meghaladja minden erőmet!

— Folytassa, csak ezen a huron tovább: most eltalálta a helyes hangot, — szólt Dr. Middleton s indult kifelé.

Willoughby pördült egyet s egyetlen ugrással elállta az utat:

— Beszéljen az érdekemben, sir; Ön mindenható. Eszközölje ki, hogy Clara az enyém legyen: boldognak kell lennie, vagy elpusztulok érte. Jöjjön, aminek jönnie kell! Mert lehetetlen! — lehetetlen elvesztenem őt... Téged elveszteni, szerelmem? Annyi volna az, mint kitépni magamból a test és lélek minden üdvösségét! Annyi volna, mint lemondani a báj, szépség, szellem minden birtokáról, a külső és bensőséges varázs mindama összehason-

lithatatlan foglalatáról, amit nőnek hívnak; annyi volna, mintha a sivatagba számüzném magam. Életem társa vagy, teljessége mindannak, amit enyémnek vallok. Clara, nem érdemelném meg az emberi nevet, ha vállalni tudnám ezt a sorsot. Beleegyezzem hát? De mikor ugy szeretlek! Imádlak! Hogyan egyezzem bele abba, hogy elveszítselek? . . .

Látta, ahogy a kétségbeesetten ravasz fiatal nő szemei oldalt tekintgetnek. A lépkedő Dr. Middleton egyre rövidebb távolság választotta el az ajtótól.

— Gyüölölsz? — halkította el a hangját Willoughby.

— Ha gyüöllet lenne belőle! — tördelte a leány.

— Gyüölölnéd a férjedet?

— Nem ígérhetek semmit, — suttozta Clara ravaszága még halkabban.

— Gyüölönléd? — horkant fel Willoughby s Dr. Middleton is megtorpant utjában, hátravetve a fejét. — Gyüölönléd a férjedet? — a férfit, akinek szerelmet és hűséget fogadtál? Oh! nem! Csak légy egyszer az enyém, a többitől nem félek. Bizom abban, hogy jól ismerlek, bizom a véredben, bizom a neveltetésedben. S ha nem találnék egyebet, amiben megbizzam, ott volnának még a szemeid! Oh, Clara, hadd tegyek vallomást: a gyüölletet inkább, semhogy elveszítselek! Mert ha elvesztelek, egy más világban fogsz élni, nem ebben, amely halálos faggyal dermedtené körül a szívem; ha pedig gyüölölsz, még mindig együtt lehetünk, együtt leszünk. És együtt kell lennünk, mert bármily együttlét lenne is, jobb lesz az elválsnál!

Clara kritikusi füllel figyelte. Willoughby nyelve és hangja valami új volt most s Clara, átlátva, hogy a mondatok javarésze atyjához szól, akinek

kifejezését, a „hitszegés“-t, Willoughby ügyesen használta ki, megvetette ezt a színészkedést, ami azonban nagy hibát követtetett el vele, bár amit mondott, hidegen mondotta:

— Ezelőtt nem így beszéltél velem.

— No, végre! — bökte ki az öreg úr, aki az egész helyzetet végérvényesen megoldottnak tekintette ezzel a pár szóval, — most már aztán *igy* beszél veled, és én ezennel megparancsolom neked, hogy nyujtsd oda a kezed, a megegyezés szimbolumául, vagy pedig fejtsd ki érthetően a kifogásaidat. Willoughby, ahogy magad is elismered, helyes pontra jutott s most, hogy a „miért nem?“ hajótörést szenved, csatlakoznod kell hozzá.

Clarával forgott a világ. Megostorozták s elgyöngítették, még mielőtt Willoughby belépett volna. Képtelen volt kifejezni különös vonakodása okát. Szavakat illesztett össze s érezte, hogy atyjának egy szájmozdulatára a semmibe fuvódnak. Érezte azt is, hogy Willoughby csakugy készen áll életre-halálra szóló esdeklésével, ahogyan ő a magáéval. Ha könnyekhez folyamodik, Willoughbynak gesztusai lesznek, nem kevésbé ékesen szólók s ha újra elsirja, mennyire szörnyű és visszás számára ez a házasság, Willoughby a férfiúi szerelem patakuhogtatásával mossa el a sirást. Mit mondjon? Hogy Willoughbyt önzőnek tartja? Ennek a jelzőnek nincs semmi értéke efajta jeleneteknél. *Találj ki valamit!* — sikoltotta benne az ellenszenv százhangú ösztöne s ha egyedül maradt volna akár atyjával, akár Willoughbyval, ki is talált volna valami megfelelőt, ami igazságot szolgáltatott volna szívének a méltatlanságokkal szemben, melyeket el kellett szenvednie, mivel nem volt képes megnevezni valódi és roppant igazát: mindkettőjük jelenléte azonban bénává tette. Drámai váltakozásban látta maga előtt őket, amint egymás helyébe

szökkennek lesújtó visszavágásaikkal. Eleven elképzelése tobzódott abban, hogy előre szájukba adta a szavakat, csak a maga számára nem talált egyet sem. Ebből elkerülhetetlenül következett, hogy a sziv sürgető diktálására képtelenségnek érzett minden szókiséretet: sziv és elme kétfelé szakadtak. Az egyik izzón rohant előre, a másik messzire hátulmaradt s miközben a beteg, zabolázhatatlan sziv egyre zajlott, Clara felelgetni próbált neki, mindazzal, amiről elképzelte, hogy a két férfi ezeket fogja mondani. Mérget csöppentgetett a szivére, hogy szemrehányásait elhallgattassa: visszahajszolta emlékezését arra, mily végzetesen halogatta a döntést, csakhogy megőrizze atyja előtt a szilárdság látszatát; kétszínűséggel vádolta magát; kérdezgette: mi vagyok hát én? ki szeret engem? S amig így lebirkózta a szivét, tetézte a rombolást azzal is, hogy közben élesen látta: mi is hát az alapja az öreg Dr. Middleton védőügyvédi buzgalmának Willoughbyval szemben, — amire aztán csak még fájóbban vetette fel a kérdést: micsoda érték marad meg benne, ha az atyja iránti tisztelettől is megrabolja magát?

A másik oldalon viszont az értelem szállt sikra, hogy jobbik természete ösztönzésére védelmet szolgáltatson az atya ügyének leányával szemben: Clara ragaszkodott a gyermeki tisztelethez s érezte, hogy ez a súly a habok alá nyomja: öntudatosan visszhangozta magában Willoughbyt, öntudatosságával csak kettőzve borzadását, mely feljajdult azon, hogy van világ, melyben legszentebb érzéseink ily lejtőre csuszhatnak. S kettőzte borzalmát, hogy tudja is visszhangozni ezt a férfit, hiszen ez bizonyosság volt arra, hogy ő sem különb nála: legfeljebb fiatalabb néhány évvel. Ezen a pár esztendőn mihamarább tulesik s akkor mind a ketten egyforma fajtájúnak számíthatnak. Ki szereti

öt? — senkinek sem okozna bánatot, ha megtartja szavát Willoughbyval szemben: a szavát pedig lekötötte s hitszegés lenne, ha nem állaná. Senki sem szereti! Milyen szeretet például az, amellyel atyja viseltetik iránta! Az öreg urat boldoggá tenni, — ez lehet immár az egyetlen cél, miután saját boldogságát illendően eltemette; — és ezen a ponton boldoggá lehet tenni az öreg urat, miért legyen hát épen leánya az okozója annak, hogy Dr. Middleton távozzék s elveszítse azt a gyarló kis örömét, amelyben annyira kedve telik?

Gyermeki önfeláldozásának gondolata hizelgett hiuságának. Habozás jeleit árulta el s habozása közben Willoughby felé lopózó tekintetét megint félrekapta, arra gondolva, (annyira lénye ellen való volt, megadni magát ennek az embernek), hogy nem is lenne nehéz a megalkuvás, ha a férfiúi szépség mostohább kegyeltjéről volna szó. Egy szörnyen csuf valakivel szemben szörnyű ujjongással dobta volna oda ifjúságát s tette volna meg a pokoli ugrást.

Sir Willoughbynak, szerencsétlenségére, minden oka megvolt a sürgető türelmetlenségre s amint látta a leány ingadozását, valamint a deli termétre illanó tekintetét, önmagáról való véleménye egybevegyült a Nagy Könyv egyik kínálkozó alaptételével, mely most eszébe jutott s bizonyossá tette afelől, hogy Clara ellenállása megtörött: mégpedig, úgy érezte, főleg az ő fizikai tökéletességein.

Férfiak és nők összetüzéseiben valóban igen gyakran kecsegtetik djadallal az ostromlót a Könyv alapigazságai. Áldozatok vérétől pirosbetűsek ezek a tételek. Hallani őket annyi, mint a halál hallaljának kürtjét figyelni, amely már ezerszer felzengett. Jó, ha emlékünkebe vessük,

mily gyakran győztek ezek az elvek, bár ezuttal annak a jövődöbeli Lady Vauban-nak az okulására, aki a Védelem harcra ihletése céljából össze fogja gyűjteni a taktikai tételeket, egy vereség döntő körülményeit kell feltárnunk.

Willoughby nem tudta megvárni a hó elolvadását. Teljes bizonyossággal látta a bomlás folyamatát s őszinte csodálatával s vágyával a leány iránt, a balsors-üldözte gentleman meggondolatlanul sodródott a kísértésbe, siettetni a folyamatot: amivel aztán végképp meg is állította.

Ebből pedig levonhatjuk a jelzett alapigazság egy széljegyzetét, ilyenfajta szövegezéssel: Mielőtt kinyitnád a szád, bizonyosodj meg afelől, hogy nem jeges fuvalmat szusszantasz ki magadból.

— Az enyém! Clara az enyém! — ujjongta Willoughby, — újra az enyém! egészen, örökre az enyém! — s az előrevágtató, mindent elnyelő diadalkiáltásnak személyesen is nyomába igyekezett, miközben a leány, kevésbé határozottan, hátrafelé huzódott előle. Hátrált, ahogy az ifjú hölgyek mindig cselekedni szokták, két vagy három lépést s Willoughby nem akarta észrevenni, hogy a visszavonulóból haragos Diána lett, teli nyilakkal: inkább a meghódoló leányos mozdulatait élvezte. Elkapva az egyik szép kezecskét, éppen csak annyit engedett meg, hogy Clara az utolsó pillanatban kisurranjon az ölelésből, úgy kiáltotta:

— Szót se többet arról, hogy min mentem keresztül! Nem kell megmagyaráznod semmit, Clarám! Majd szorgalmasabban tanulmányozlak s hozzád igazodom, drágaságom. Ha újra megbántanálak, feleségemnek már nem lesz nehéz megmondania, amit menyasszonyom elhallgatott, — nem kérdem: miért: talán nem volt képes rá, hogy vonakodása hatását mérlegelje, hiszen akkor

még fiatalabb és tapasztalatlanabb volt az adott szó és az eljegyzés szentségének megítélésére. Tul vagyunk rajta s most már újra eggyé forrunk. Kedves uram és atyám, most már magunkra hagyhat bennünket.

— Mélységesen örülök, hogy ezt hallom és mehetek, — mondta Dr. Middleton.

Clara fogoly keze vonaglott:

— Nem, papa, maradj! Tévedés történt, tévedés! Ne hagyj itt! Hidd el, hogy csak a tiéd tudok lenni, teljesen és örökre csak a tiéd, senki másé. Senki más ne mondja rajtad kívül, hogy az övé vagyok!

— Dehát futóhomok vagy te, Clara Middleton, hogy terád semmit sem lehet építeni? Kapkodó fej és szeles akaratoskodás hova sodornak, leány?

— Én Clara mellett állok, — szólt Willoughby.

— Ugy is kell, — fordult az ajtónak a doktor.

— Ne még, papa! — szökkent sarkába Clara.

— Ej te, te, te . . . hiszen te rimáncodtál, hogy egyedül maradhass Willoughbyval! — dörögte az apa. — És most megint visszakerültünk a kiinduló ponthoz, azzal az egyetlen különbséggel, hogy most már nem akarsz egyedül maradni vele. Először arra kérsz, hogy kotródjam, most meg visszaráncigálsz s ha az ember a gallérja meg a kabátja szárnya állapotából itél, megállapíthatja, hogy olyan ifju hölgy vagy, aki egy angyal türelmét is leszaggatja, amíg el tudja szánni magát, melyik hullámon vitorlázzék tovább azzal, akit így hullámozásba kavart. Mit akarsz hát voltaképen?

Clara végigsimitott a homlokán.

— Neked akarok tetszeni, papa.

— Kérlek szépen, inkább annak a gentlemannek igyekezzél tetszeni, aki jövődöbéli férjed lesz.

— Igyekszem teljesíteni azt, ami kötelességem.

— Ez elegendő alap lehet a továbbiakra nézve,

Willoughby, — amennyire persze leányoknál erről szó eshetik . . .

— Csak azt szabadjon még kérnem, sir, hogy az Ön jelenlétében nyujtsa ide a kezét Clara.

— Miért nem teszed meg leányom?

— Mire való egy ily üres ceremónia, papa?

— Ebben bennfoglaltatik, hogy leányom a döntő szertartásra készen áll, Willoughby barátom.

— Akarom a kezét, sir, ezt a biztosítékot, mégpedig az Ön szemei előtt: azok után, amiket szenvedtem, azt hiszem, joggal követelhetek ennyit bizalmam megerősítésére.

— Teljes joggal; ami persze nem jelenti, hogy a dolog feltétlenül szükséges is; azonban, hozzá kell tennem, méltányolható a követelés, sőt bölcsnek is mondható, ingatag teremtményről lévén szó.

— Ime, — mondta Willoughby, — az én kezem itt van!

Clara visszatorpant.

Willoughby közelebb lépett. A doktor homlokát ráncolta. Clara mindakét kezét hátralendítette ernityedő könyökeiről: a borzadály tekintetét röpitette üldözője felé s atyjához menekülve kiáltotta:

— Jól van, tekintsd szeszélynek! Legyek könnyelmű, csapodár, ingatag, legyek akár örült, nem bánom. De látnod kell, hogy számomra fontossága van a kéznyujtásnak: kötelező erejűnek tartom; képtelen vagyok üres ceremóniának tekinteni, ha a jelenlétedben történik. Jaj, csak egy kicsit légy tekintettel szeszélyes leányodra. Pár óra és nyugodtabb állapotban láthatod. Most azonban kimélj meg pár pillanatra, hadd szedjem össze magam. Azt hittem, szabad lehetek; azt hittem, Willoughby nem fog kényszert alkalmazni. Ha én most elsietem a dolgot és kezet nyujtok, utána nyomban meg is bánom, tudom. Ez vagyok én! Azonban majd megpróbálok felülkerülni magamon, papa s ha

egyedül járhatok, sétálhatok, egyedül, le fogok csillapodni s tisztán látom majd, mit parancsol a kötelesség . . .

— Merre akarsz sétálni? — kérdezte Willoughby.

— A bölcseségnek nincs külön országútja, — jegyezte meg Dr. Middleton.

— Attól az úttól félek, sir, amelyik a vasuti állomásra visz.

— Meglehetősen joggal! — sóhajtott a levegőbe Dr. Middleton a leánya feje fölött.

Clarát mély biborszín festette meg, azonban túl volt már a harag lehetőségén s inkább hálát érzett a sértésért, amely Willoughby oldaláról éri.

— Megigérem, hogy nem hagyom el Willoughby telkét, papa.

— Fiacskám, egyszer már fenyegetett bennünket hitszegés a részedről.

— Oh! — nyögte Clara, — de most szentül megfogadom neked.

— Miért nem inkább azt fogadod meg *most*, ami ennek a gentlemannek is örömeire szolgálna, hogy tudniillik megszabott időn belül feleségévé leszel!

— Magamtól visszajövök majd hozzád. Most azonban égek a vágytól a magány után.

— El fogom veszteni őt! — kiáltotta Willoughby s most komolyan érezte, amit kiáltott.

— Ugyan miért? — kérdezte Dr. Middleton. — Kezem közt van a leány, sir, csak még kis ideig kegyeskedjék türelemmel lenni. — Szóval egy órán belül magadtól visszajössz, Clara: akkor aztán vagy simán kezet nyujtasz Willoughbynek, vagy kifejted a kifogásaidat, — melyek azonban alaposak legyenek! — hogy miért nem teheted meg.

— Igen, papa.

— Így lesz?

— Így!

— Jól jegyezd meg, *alapos* kifogásokat mondtam.

— Alaposak lesznek, papa. És ha nem . . .

— És ha nem lesznek kielégítő alaposságuk, akkor magától értetődőleg, nyomban és készségesen engedelmeskedni fogsz parancsomnak.

— Engedelmeskedni fogok.

— Mit akar még többet? — hajolt meg diadalmasan Dr. Middleton Sir Willoughby felé.

— Igen, de ha . . .

— Sir! sir!

— Ő az ön leánya, sir. Megnyugszom.

— Clara talán csak úgy berzenkedik az eljegyzés örömei ellen, ahogy az ujonnan felfedezett földrészek benszülöttei harcolnak a ruhadarabok ellen, melyeket a kalandos ültetvényesek a mi tisztos civilizációnk érdekében erőszakkal adnak rájuk: — végül a vademberek is roppant méltósággal páváskodnak a beütött tetejű köcsöggalakokban s az ikráig sem érő nadrágokban. Clara még nem szegte meg fogadalmát, sir, s feltételezhetjük, hogy a fiatalos, veleszületett női vadság szelidültével, hasonlatom értelmében, ő is épenúgy büszkélkedik majd boldogságával, csak köszöntsön rá egyszer ez az idő.

Willoughbynek nem jutott ideje kifürkészni a doktor ur mondásának mélységeit. Látta, Clara mint oson ki a szobából az előadás alatt s ujratört a félelem, hogy a leányt, miután nem nyerte meg, elvesztette.

— Kiment, — állapította meg az apa leánya távozását. — Bizonyára élni fog az idővel, hogy előmesterkedje a sekély talajnak azt a furcsa virágát, amit alapos kifogásnak fog nevezni, ha ugyan igazán ez a szándéka. De nem: inkább azt mutatja ez az egész, hogy Clara érzi a nyugodt lebiggadás szükségét, — semmi egyebet. Senkisémm szereti, ha mások forgatják, mindenki önmaga körül

forog szivesebben s ha valamely tett elkövetéséről van szó, fő kikötésünk, hogy legalább a magunk cselekedete legyen, — fiatal lányok csakúgy vannak ezzel, mint bárki más. Egy óra leteltével kivánságunkat a saját tettének fogja látni a kisasszony. — Szerencsére, Willoughby, ma este nem Patterne Hall-tól távol kell vacsoráznunk.

— Nem, sir.

— Talán annak az érzésnek tulajdonítható, hogy rászolgáltam a jutalomra, de mindenesetre menthető gyöngének vélem, hogy ma aszú oportóira vágyom.

— Meglesz, sir, külön palack!

— Persze csak ha minden jól üt ki az Ön dolgában, amiben különben nincs okom kételkedni, — mondta Dr. Middleton, oly mozdulattal, mely házigazdáját máris kisöpörte a könyvtárból.

XVII. FEJEZET,

mely egy fogékony elme kitaláló
művészetét mutatja.

Elhagyva a kastélyt, pár perccel előbb hogy Dr. Middleton és Sir Willoughby a szalonba léptek, — az előző este, — Vernon elbucszott De Craye ezredestől a park kapujánál, és a Dale-ék kerti háza felé ment, ahol semmit sem tudtak az ő szökevényéről; s ugyanezt a leverő választ kapta Dr. Corney-tól is, a kedélyes orvos hálósobájának ablakából. Corney bámulta, hogy ily hosszú utat tett meg éjnek idején egy ilyen gyerek után tudakolni, mint Crossjay, akinek élete macskaszivósságu. A bámulat fölhevült, Paprika-Jancsi-mód ütlegelve az ablakpárkányt, amint Vernon vonakodott megszállni, meghálni. Vernon avval tért ki, hogy e „fickón kívül ugy sincs kivel törődnie“, s elrohant, egy öt mértföldnyire fekvő majorság nevével. Dr. Corney még utána üvöltött egy meghívást reggelire — jó korán, ha arra vinne utja vissza — s ágyába vonult tünődni felőle. Tarka konjekturák rezultánsa arra vitte, hogy Vernont, mint Miss Middleton lovagját iktassa s erős részvétet érzett barátja iránt. „Ámbár egy reménytelen vonzalom“ — gondolta — „oly csinos kísé-
rője az élet dallamának, amelyet csak egy gentleman kívánhat: mert egyike azoknak a nagy adag disszonanciáknak, amik a kisebbeket mind kellemes

harmóniába simítják össze ; s így csak megy-megy az élet, nem rosszabbul, mint a szerencséseké, ha mindent számba veszünk !“

Sir Willoughby volt a Szerencsés a kis doktor agyában ; ez a magasan járó gentleman, akié a pénz, a köztisztelet s menyasszonya a világ legelragadóbb fiatal lady-je. Mégis, bár teljes értékben jegyezve mindez előnyöket, amiket Sir Willoughby élvezett, el tudta képzelni a jószerencse mérlegének végső billenését a Vernon javára. De ehhez az egész számadást a végső abstrakcióig kellett redukálni s sovány barátját úgyszólván harmaton s gyökéren éltetni ; s a boldog kifejlés Vernon számára távol jövőben csillogott, a vén kor határain, amikor hölgyének késő bánata fogja őt jobbnak áldani s az egészséges életszokások gyümölcse megéri. Ír elme tartotta e szemlét. Sir Willoughby férfiúi karaktere mélyen ellentétes volt a Dr. Corney természetével ; a doktor ösztönei ellenségesen borzolódtak — nem a faja ellen, hisz Vernon is abból a fajtából volt, részben egy vérből és Corney szerette : a személyiség tipusa volt a baj. S mindent elnyomó sikereinek ténye ezen a környéken, hova őt dugta a sors, lekötve bár nyelvét mintegy törvény, a lázadás anyagát halmozta föl a kelta kebelben. Corney szemlét tartva Sir Willoughby fölött s egy trappoló ír vitéz Strongbow fegyelmében, nem nélkülözik a hasonlatosságot ; sem a különbséget ! mert Corney előtt lebegett az a fény, hogy van egy barátja, érdemesebb e kitünő helyzetre s kivált alkalmasabb egy édes ladynek tetszeni — ha meg lehetne ezeket az előkelő britt ladiket tanítani, hogy más ideált formáljanak a férfiasságról, mint ezt a formális fába metszett bálványt, mely nemzetük bálványa !

Dr. Corney igen korán reggelizett, de Vernont

nem látta. S már uton volt egy pácienséhez, mikor a reggel első pacstirtája dalrakelt fölötte s a nappal ügyei nem hullva még felhőként az emberek nyakába, boldogan elegyedtek a természet szinei és füttyei közé. Letérve az országutról egy gyepes dülőre, vagy egy óra mulva, egy fiut látott meg, ki fejfel-karral a sövény alá kémelt: hátsó részeinek különlegesen daliás hajlásáról, mely egészen a jelen cselekvésbe elmerült állapotot jelzett, tisztán felismerte Crossjay urfit. Tojások bukkantak elő. A doktor megállott.

— Micsoda madár? — zugta.

— Sárgarigó! — rikoltott vissza Crossjay.

— Akkor, urfi, visszarakni egy párat ezekből a tojásokból a fészekbe.

— Nekem nem parancsol! — vágta vissza Crossjay.

— Óh! Ön az, Dr. Corney? Jó reggelt! Csak azért mondtam, mert én egy párat úgy is mindig visszateszek. Megigérttem Mr. Whitfordnak ezt, s Miss Middletonnak is.

— Reggeliztél?

— Még nem.

— Nem vagy éhes?

— Az lennék, ha gondolnék rá.

— Ugorj föl.

— Inkább nem, Dr. Corney.

— Azt teszed, amit Dr. Corney mond; s kövér, szépen kunkorodó szelet szalonnák, édesen gőzölgő kávé járjon az eszedben, piritós kenyér, friss kalács, marmelád, szilvalekvár! Tágul már a legényke orrlyika, összefut a nyál a szája gödrében! Ide föl, emberem!

Crossjay fölugrott a doktor mellé, aki lovához csapva, megjegyezte:

— Ma reggel már nincs szükségem inasra, de ha kell valaki, megfogadlak. Te nagyon szereted Miss Middletont?

Felelet helyett Crossjayból sóhaj szállt, szerelem sóhaja, mely nagy sullyal terhes.

— Én is szeretem — folytatta a doktor, — számolnod kell egy vetélytárssal. Rosszabb, mint szeretet: szerelmes vagyok bele. Mit szólsz ehhez?

— Mit bánom én, hogy hányan szerelmesek bele! — szólt Crossjay.

— Megérdemelsz egy ingyen reggelit a legjobb hotelben; ennek az ugynevezett Árkádiának legjobb hotelében, a díszterrászon. S milyen volt ágyad az éjjel?

— Tűrhető.

— Kemény az, mikor nincs a csontok alatt vánkos?

— Ággyal nem törődök. Pár óra elég nekem.

— Node Miss Middeltont szereted, és ez is valami.

Nagy meglepetésére Dr. Corney azt látta, hogy két sulyos kerek könnyű tör utat a kemény legényke szemeiből, míg a fiu arca büszke maradt.

Mikor megint bizott magában annyira, hogy szét merte nyitni ajkait, Crossjay így szólt:

— Mr. Whitfordot szeretném látni.

— Hireid vannak a számára?

— Valamit kérdenem kell tőle. Arról van szó: mit tegyek?

— Akkor, fiacskám, jó nevet irtál az adresszra, de rossz direkciót: mert amikor megfogtalak, épen hátat fordítottál Mr. Whitfordnak. Le se feküdt, téged hajszolt az egész szentséges éjszakán, amit alaposan elrontottál neki. Ez bizony szomorú. Mit szólsz ahhoz az ötlethez, hogy tőlem kérj tanácsot?

— Crossjay sóhajtott.

— Senki mással nem beszélhetek, csak Mr. Whitforddal.

— És égsz a vágytól, vele beszélni?

— Szeretnék.

— S én rajtakaptalak, amint szaladtál tőle. Furcsa bogár vagy, Mr. Crossjay Patterne.

— Oh! akárki az volna, aki azt tudná amit én! — szólt Crossjay, valami józan szomorúsággal, ami arra vitte a doktort, hogy komolyan beszéljen vele.

— Tény — mondta — hogy Mr. Whitford nyakába vette érted a vidéket. A legjobb taktika lesz, ha a kastélyba viszlek.

— Jobb szeretnék nem menni a kastélyba — szólt Crossjay határozottan.

— Miss Middleton nem láthatod máshol, csak a kastélyban.

— Nem akarom látni Miss Middleton, ha ugyse lehetek egy csöpp hasznára sem.

— No, nem les veszély a ladyre! vagy igen?

Crossjay olybá vette a kérdést, mintha föl se került volna.

— Mondd csak — szólt dr. Corney — volna-e számomra kilátás, föltéve hogy Miss Middleton még szabad volna?

A válasz könnyü volt.

— Biztos vagyok benne, hogy nem volna.

— S mért oly holtbiztos, sir?

Ezt nem lehetett megmondani; de a doktor sürgette, s végre Crossjay leadta véleményét, hogy Clara Whitfordot választaná.

A doktor kérdezte: miért? és Crossjay azt mondta: azért, mert Mr. Whitford a legkülönb ember a világon. Amire, egy erőteljes „Amen“-nel, dr. Corney megjegyezte:

— Azt képzeltem volna, De Craye ezredesé lenne az első esély: ő inkább a *hölgyek embere*.

Crossjay új meglepetést okozott, ingerlékenyen fölmordulva: — Hagyjuk ezt!

A fiu hozzátette: — Nincs kedvem beszélni másról, mint madarokról és ilyenféléről. Micsoda

ragyogó reggel! Láttam fölkelni a napot. Már ma nem lesz eső. Jól mondta, dr. Corney: megéhezik az ember!

A nyájas kis ember megsuhogtatta az ostorát. Crossjay informálta kegyvesztettségéről a kastélyban, s minden evvel összefüggő körülményről, a csavargótól a baronetig, — kivéve Miss Middleton kalandját s az éjszakai jelenetet a szalonban. Dr. Corney erős kihagyást szimatolt, és így szólt:

— Miss Middleton előtt nem kell beszélned az én vonzalmamról. Végre is: ez csak egy „kis falat szerelem“. De, ahogy Patrick mondta Kathleennek, meggyónva egy hasonló „kis falatot“: „ez a legjobb falat!“ — és jól beszélt, mint én az imént, egyéb falatokról.

Crossjay-nak nem izlett szerelemről beszélni, ki is jelentette:

— Én sohse beszélek Miss Middletonnak arról amit érzek. De itt a Miss Dale-ék háza!

— Közelebb a te üres hasadhoz, mint az én hajlékom, — szólt a doktor, — pihenőt tartunk itt s megtudakoljuk, van-e ágyuk számodra ma éjre; ha nincs, magammal viszlek, spirituszba teszlek, s mutogatlak, mert ritka példány vagy. Reggelire számíthatsz Mr. Dale-nél. Szemem egy gentlemant gyanít.

— Az De Craye ezredes.

— Utánad tudakolni.

— Vajjon?

— Miss Middleton küldi; magától értetődik.

Crossjay szembefordult a doktorral.

— Ezer esztendeje nem láttam őt! De az ezredes látott engem az éjszaka, s megmondhatta volna neki, ha aggódott. — Jó reggelt, ezredes ur! Nagy sétát tettem és pompás kocsit, s most éhes vagyok, mint Bligh kapitány legénysége.

Leugrott.

Ezredes és doktor mosolyogva köszöntötték egymást.

— Már csöngettem, — szólt De Craye.

Egy cselédlány jött a kapuhoz, s nyomában megjelent Miss Dale is, aki Crossjaya vetette magát, csókok és szemrehányások elegyével. Alig emelte szemét az ezredesre, épen csak viszonzni üdvözlétét, s kimenteni az éhes fiut, aki már behorant a reggelihez.

— Várni fogok, — szólt De Craye. Láta hogy a leány halaványabb a rendesnél. A doktor is látta; meg is interpellálta őt apja egészségéről. — Még nem kelt föl, — felelte Laetitia s indult befelé Crossjay után.

— Az a jó, — szólt a doktor — ha a beteg soká alszik. Hanem a lady nincs valami jó színben. Hölgyek ugyan változnak; hangulatukat mutatják arcszínükkal, a pofozkodás hijján, amivel mi rejtjük azt; olyanok, mint katonai zászlók, temetésen vagy gálán: ma összegöngyölve, holnap vigan lobog. A férfiak: hajóorrok figurái; egyformák szélcsöndben és viharban; s nem nagyon szépek, hála az Óceánnak. Rengeteg ideje, hogy utoljára találkoztunk, ezredes: a dublini hajó fedélzetén, emlékszem: éjszaka volt.

— Nem felejttem, doktor, hogy talpra állított.

— Óh, s olyan kedves és elismeri, hogy Corney nem kuruzsló a tengeren, Chartreuse szerzeteseinek kegyelméből, akiknek elixire elég hatalmas lecsillapítani a hullámokat? S még azt mondják, hogy nincsenek már csodák!

— No, csak orvost és szerzetest eressen össze, doktor!

— Igaz: csoda lesz, ha összeférnek. Bár a lelki kura sokszor nem különbözik a teljes és alapos testi kurától: s csak a malicia mondja, hogy a testet a mi kezelésünkre bizni annyi, mint jelet

adni a léleknek a röpülésre. Mellesleg, ezredes, ennek a fiunak is van a lelkén valami.

— Gondolom, összekoccant egy paraszttal vagy vadőrrel.

— Faggassa egy kicsit. Nagyon konoknak fogja találni. Miss Middletonnal van tele a feje. Némi-
leg rejtelmes az ügy s ő nem vág nagyon vidám képet hozzá.

— Meglátjuk, — szolt az ezredes.

Dr. Corney bólintott. — A páciensemét kell itt meglátogatnom: de korán jöttem hozzá. Teszek előbb egy-két vizitet a beteg madaraknál, akik már fönn vannak, — mondta és elhajtott.

De Craye átkószált a kerten. Ez a gentleman azok közé az aktiv észlelőképességü elmék közé tartozott, akik csak ugrásokban és szökésekben tudnak gondolkozni: valami belső táncoló-tükör villanásaira, képzelhetnök. Egy lobbanásban átlátott egy cselszövést; s egy lobbanásban újat szőtt; de mindkét esetben előbb soká kerengett fölötte tünődése, lomha madár módján, gyors észrevevéseinek türelmes fölhasználásával. A tény, hogy Crossjay-ról úgy beszélnek, mint akinek „Miss Middletonnal van tele a feje“, reliefet adott előtte egy egész sor képnek, mindenről, ami Crossjay-ra vonatkozott az utolsó negyven órában: s mint-hogy a legkisebb mértékben sem spekulált eggyen sem, csak cserélgette és szemlélgette őket, a sólyom, aki nemcsak csinos arcán lakozott, hanem lelkében is, lomhán engedte ösztöneinek, hogy odavigyék, ahol lecsaphat. A gondolat emberére rendszeren az a veszély les a cselekvésben, hogy elhamarkodott konjekturát csinál; valószínűségeken akar dolgozni, oly módszerrel s oly nyomot követve, amelyet megszokott; — ám az elsietett konjektura beugrást jelent az útvesztő talányaiba. Aki tud egy darabig figyelni, nyugodt szemlét tartva,

az események fölött kerengve, s szemébe gyűjtve őket: anyagot nyer, mellyel a titok maga szól agyához súlyával és egyensúlyával; az igazi kulcsot leli meg vagy semmit; gyakrabban a semmit; de elkerüli a saját okosságába való bonyolódást, s mindig közelebb lesz a rejtélyhez, mint a találgató vagy a számító: megőrzi a látkör bizonyos szélességét, melyről ők lemondanak. De szükséges, hogy élénk legyen, ne csak nyugodt az észrevevésben, arcvonások olvasója, bátor s kellő pillanatban; — csak úgy van kilátás a sikerre.

De Craye Miss Dale-t akarta meglátogatni. Laetitia nagyon hirtelen jött haza, s úgy látszott, ennek nem az apja betegsége volt az oka: az ezredes emlékezett szemhéjainak némi vörösségére, mikor mult éjszaka a folyosón találta. Miss Dale kiküldte érte Crossjajt, mihelyt a fiu bendője megtellett. Ő visszaküldte Crossjajt — egy kéréssel. A leány nem mindjárt teljesítette. Kijött a házajtóba, vonakodva, és zavartnak látszott. De Craye egy üzenetet kért Miss Middleton számára. Nincs üzennivaló. De Craye erősködött. De igazán nincs, ebben a pillanatban, — bizonyitgatta Laetitia.

— A legapróbb szó erejéig sem bizik meg bennem? — szólt De Craye ezredes, s Miss Dale szemmelláthatólag gondolkodóba esett, nem küldhetne-e egy szót? Nem, nem; nem volt bátorsága.

— Egy-két nap alatt látni fogom őt úgy is, ezredes.

— Nagyon fogja magát nélkülözni.

— Nemsokára találkozunk.

— S a szegény Willoughby!

Laetitia elpirult, s szótlan állt.

Egy pillangó, némileg ritka fajta, tovacsalta Crossjajt.

— Félek, rossz fát tett a tüzre ökelme, — mondta

Laetitia. — Nem tudom rábirni, hogy a szemembe nézzen.

— De az étvágya jó?

— Sőt pompás.

De Craye bólintott. Egy nemes étvágyu fiu soha sem reménytelen lakat.

Az ezredes és Crossjay a kertben ácsorogtak.

— És most, — szólt az ezredes, — lássuk, nem tudnánk-e nyélbeütni egy találkozást közted és Miss Middleton közt? Szerencsés kópé vagy te, folyton reád gondol.

— Annyi bizonyos, hogy én folyton rágondolok, — mondta Crossjay.

— Ha bajba vagy: ő az, akihez menned kell.

— Igen, ha tudom, hol van?

— Hát — többnyire ott lesz a kastélyban.

Erre nem volt válasz: Crossjay rettenetes titka torkáig lüktetett. Kétségtelen, hogy gyöngébb lakat volt, mióta így bereggelizett.

— Annyira szeretném látni Mr. Whitfordot! — szólt.

— Valamit elmondani neki?

— Nem tudom, mit tegyek: nem értem a dolgot! — A titok szájáig vonaglott. Lenyelte: — Igen, Mr. Whitforddal szeretnék beszélni.

— Ő is a Miss Middleton barátja.

— Tudom, hogy az. Valóságos acél.

— Mi mind az ő barátai vagyunk. Én, Crossjaym, azzal hizelgek magamnak: toledói penge vagyok, ha szükség van rám. Mennyi ideje voltál te tegnap éjszaka a házban, mikor nekem rontottál?

— Nem tudom, sir: elaludtam egy darabra, aztán fölébredtem! . . .

— Hol voltál akkor?

— A szalonban.

— Nézd csak, Crossjay, olyan legény vagy te, aki megijed a kísértetektől? Ugy tűntél föl, mikor

azt a rohamot intézted szegény rekeszizmom ellen.

— Nem hiszek ilyesmiben. Ön hisz, ezredes ur? Képtelenség!

— Sohse lehet tudni. Reméljük, nincsenek: nem volna *fair* mérkőzés. A szellem segítségével egy ember megverne tizedet. Nem tudnánk boxolni, se kártyázni vele, se szerelemben vetélkedni. Valld be hát: szellemet láttál?

— Nem szellemek voltak! — jelentette ki Crossjay azt, amiben biztos volt, s hangja alá-huzta meggyőződését.

— Nem tudom, vajjon Miss Middleton valami különösebben boldog-e? — jegyezte meg az ezredes. — Hogy miért? Tudod, olykor-olykor mégis nyugtalanítod őt.

A fiú dagadozott. — Azt teszem... Odamegyek... Nem akarom, hogy boldogtalan legyen... Ez az! Ez az! S nem tudom, mit tegyek. Csak Mr. Whitforddal beszélhetnék!

— Mindíg fejest rohansz a bajokba, gyerek.

— Tegnap egyáltalában nem voltam bajban.

— Hát csináltál magadnak kényelmes ágyat a szalonban? Szerencse, hogy Sir Willoughby nem látott.

— Nem bizony!

— Egy hajszál, mi?

— Valami selyem alatt voltam, betakarva.

— Ő ébresztett föl?

— Azt hiszem, ő. Hallottam a hangját.

— Beszélt?

— Beszélt.

— Hogy? Magában beszélt?

— Nem.

A titok avval fenyegette Crossjayt, hogy ki-robban vagy megfojtja.

De Craye hagyott neki egy kis időt.

— Te szereted Sir Willoughbyt, igaz-e?

Crossjay valami halvaszületett igent produkált.

— Ő jó hozzád, — mondta az ezredes; — helyet szerez neked és gondoskodik a dolgaidról.

— Igen . . . szeretem, — fakadt ki Crossjayból a hirtelenség, amivel ehhez a témához nyulni szokott. — Szeretem, jó hozzám és minden, ajándékokat hoz és játszik az emberrel és minden; de sohse tudom megérteni, miért nem akarta látni az apámat, mikor az apám tiz mérföldről jött ide, hogy lássa őt, és tiz mérföldre kellett neki visszamenni az esőben, és még vonaton jó darabot, haza, egész Devonportig, csak mert Sir Willoughby nem akarta látni, pedig otthon volt, az apám jól látta. Ezt mind olyan különösnek találtuk! de az apám nem engedett sokat beszélni róla. Az apám nagyon derék ember.

— Patterne kapitány a legderékabb ember, aki valaha a világon volt, mondta De Craye.

— Biztos, hogy megszeretné, ezredes ur.

— Tudok dolgairól és bámulom: ez már nagy lépés a szeretet felé.

Szavai atyjához melegítették a fiu gondolatait.

— Mert hiszen, azt mondják otthon: egy kis kenyér és sajt, egy pohár sör és pihenő a szegény embernek — ennyit akármelyik nagyuri ház megadna, és mi nem kértünk volna többet. A nővéreim azt mondják: szerintük Sir Willoughbynak nagyon önző embernek kell lenni. Rettenetesen büszke; s talán az volt a baj, hogy az apám nem volt elég jól öltözve. De mit tehetünk? Otthon mi nagyon szegények vagyunk, sokan vagyunk, és mind éhesek. Az apám azt mondja, hogy a kormány nem valami fényesen fizeti a szolgálatait. Ő csak tengerész.

— Ő hős! — mondta De Craye.

— Holtfáradtan jött haza, meg is hült, doktort

kellett hívni. De Sir Willoughby küldött neki pénzt és anyus vissza akarta küldeni, és apa azt mondta rá: mintha nem is asszony volna! — ekkora familiában. Apa azt mondta: Sir Willoughby rendkívüli ember.

— Épen nem: igen közönséges; hazánkban honos, — mondta De Craye. — A nyesegető kés művészete egyike a finom nevelés ágainak ebben az országban, s neked is meg kell tanulnod, ha azt várod fiam, hogy gentleman légy és *Patterne* az emberek előtt. Kezdem látni, hogy van az, hogy Miss Middleton úgy vonzódik hozzád. Kövesd csak az ő utmutatásait. De remélem, nem hallgaattál ki valami privát párbeszédet? Miss Middleton ezt nem helyeselné.

— Hát mit csináltam volna, ezredes ur? Sok mindent meghallottam, még mielőtt tudtam volna, mi az. Versekkel kezdték!

— De mégis, Crossjay, ha fontos volt! — az volt?

A fiuból megint dagadt az indulat, és az ezredes megkérdezte:

— Tud róla Miss Dale, hogy hallgatóztál?

— Ó! — kiáltott Crossjay. — Óh! *neki* nem mondhattam el.

Nehezen lélezett: könnyek fenyegettek.

— Ő nem tenne semmit, ami árt Miss Middletonnak. Ebben biztos vagyok. Nem az ő hibája volt. Ő . . . ott jön Mr. Whitford!

Crossjay egy ugrással elrohant.

Az ezredes semmi hajlandóságot sem érzett, várni míg visszajön. Gyorsan elindult fölfelé az országuton, s maga sem volt egész tiszta tudatában annak, hogy voltaképi motivuma, Vernon Whitfordot alaposan megelőzni: akire, mindent összevéve, Crossjay közlendője kevés előnyt jelenthetett. A bolond valószínűleg rohanna Willoughby-

hoz, és lármázna vele, hogy megszegte a Miss Middletonnak adott szavát! Vannak emberek — gondolta De Craye, — akik semmit se látnak, semmit se éreznek.

Átment egy kerítés ajtaján a tó mögötti erdőbe, és mert ép olyan kedvben volt, mikor különösen szerencsésnek érezte magát, meglátva Ő-t, úgy vette, mint valami természetes dolgot, hogy a Sors istennői utjába hozták a hölgyet, aki szívet táncra tanította. Nem nagyon csodálkozott varázsos hatalmán: mert ritkán látta a világ oly egyesülését a princessznek és a szilfidnek, mint e nő alakja. Egy bükkfaágba kapaszkodva állott, s lenézett a vízbe.

Nem hallotta a lépteket. Mikor fölnézett, elpi-
rult, szeme előtt látva ezer gondolatainak egyikét: de nem volt megijedve: komoly, nyugodt arcot öntött el a bibor.

— S ez nem is egészen az első eset, hogy Willoughby ilyesmit csinált! — mondta neki De Craye, s éles mosoly ült félig nyitott ajkán.

Clara ajkai megmozdultak, mintegy bevezető szavakat idézve ily ugrásszerű, különös kezdéshez.

A férfi mosolygott, ama különös modorban, mely a felvilágosult komikai észrevevés modora volt: egy pillanatra tökéletes sólyommá alakult; s ezen maga még jobban meglepődött, mint Clara, aki nem volt könnyen meglepődő hangulatban. Hölgyének látása unszolta a sólymot, lecsapni! s most lecsapóban volt.

Egy másik működő ösztön (az ösztönök nem is kettenként, hanem huszanként ugranak föl a sziv vadászatán) arra birta őt, hogy egyenesen és gyorsan cselekedjék, tovaragadva hölgyét a felfedezés hullámain.

A hölgy — mihelyt egyszinten volt a mondot-
tak jelentésével, melyet eddig még nem látott —

visszanyert valamit szellemének önuralmából; de át kellett engednie magát a férfiúi szavak vezetésének, tisztán látva, hol ágazik el villás sodra annak, ami az ezredes fejében dolgozott s annak, ami az övében.

— Miss Middleton, egy csöppnyit én is olyan vagyok, mint valami dicső zsnokhoz betoppant hiroó — fejem pottyán le, ha nem mondok igazat! Mindenem kockán van. Nem jól találtam el a kívánságát? — Sötétben olvastam, szivem világánál. De ennyi bizonyos: Willoughby Önt fölszabadítja!

— Tőle jön? — nem tudott egyebet gondolni, s képtelen volt álcát őrizni a lelkén; remegett.

— Miss Dale-től.

— Ah! — Clara lecsüggedt: — ő már mondta ezt nekem.

— Most a tények mondják.

— Ön nem látta Willoughbyt, mióta elhagyta a házat?

— Homályosan: de elég határozottan: akár a Sors kezét, — fátyolon át. Mult éjjel felajánlotta magát Miss Dale-nek, gondolom, a boszorkány-órában: tizenkettő s egy közt.

— S Miss Dale? . . .

— Mi mást tehetett? Mi mást kívánhatott? A szegény lady többet sóvárgott egy évtizednyinél. Ő maga a Szerelem, — Amor, — nőalakban.

— Komolyan beszél Ön, De Craye ezredes?

— Mernék tréfálni Önnel, Miss Middleton?

— Van okom, tudni, hogy ez nem lehet igazság,

— Ha fejem a helyén van: friss és viruló igazság. S ami több — hiuságomat teszem rá.

— Hadd megyek Miss Dale-hez. — Egy lépést tett.

— Gondolja meg! — mondta az ezredes.

— Miss Dale és én kitűnő barátságban vagyunk.

Vele szemben nem fog tapintatlannak látszani . . . Bizonyos jóérzéssel van irántam, Crossjay révén. — Oh! hát igaz lehet. Valami tévedésnek kell itt lenni. Ön látta, — Ön szolgálatomra kíván lenni; Ön könnyen csalódhatott. Mult éjjel? — Ő, a mult éjjel . . .? És ma reggel!

— Nem első eset, hogy barátunk ilyesmit csinált, Miss Middleton.

— De ez hihetetlen: hogy mult éjjel . . . és ma reggel, apám jelenlétében, megsürget engem! . . . Ön látta Miss Dalet-t? — *Tőle* minden kitellik: együtt voltak, tudom. Semmi kilátásom, De Craye ezredes, hogy eltitkolhatok valamit Ön elől. Ugy rémlik, éreztem ezt, mikor először láttam Önt. Megmondaná nekem, mért megy oly biztosra?

— Miss Middleton, mikor először volt szerencsém Önre nézhetni, a helyzetem kénytelenné tette, hogy *fölfelé* nézzek; s erkölcsileg azóta folyton így volt. Meggyőződtem akkor, hogy Willoughby kapta a föld főnyereményét. De nemsokára új következtetésre jutottam: csak azért kapta, hogy elveszítse. Búsul-e érte sokat: rejtély, melyet nincs időm kifürkészni. Nála az első tekintet: ő maga, s mindig az volt.

— Ön rájött? — szólt Clara.

— Ő rávitt, szólt De Craye. — A csoda az, hogy a világ nem akarta látni. De a világ disznómód beugrik a gazdag embernek, aki megtölti előtte a vályut; és ezt ő mindig igen okosan megtette. Kivülem csak nők fedezték föl a titkát. Én sohse lepleztem le: én egyszerű és önzetlen szemlélő voltam; s mivel előreláttam egy új katasztrófát — tudtommal körülbelül a negyediket, amik közül egy lett nyilvánossá . . .

— Ön ismerte Miss Durham-et?

— És Harry Oxfordot is. Nagyszerű pár az! boldog, mint rigók a cseresznyefán, nyári napfől-

jöttekor, ha a kert gazdája aluszik. Mondom, rosszat sejtettem, és visszautasítottam a vőfélyi tisztet, míg Willoughby harmadik levelét nem küldte. Ragaszkodott jöttömhöz. Jöttem, láttam, és — én voltam legyőzve. Remélem, egész szívemből, hogy nem árultam el magam. Helyeztem kötelezett, elrejtteni a gondolatomat. Sikerült-e teljesen eltitkolnom, hogy használtam szemeimet, azt meg nem mondhatom: azért nekik kell felelni.

Az ezredes *használta szemeit*, növekvő édeséggel, mely már-már több volt mint szeretetreméltóság.

— Hiszem, hogy őszinte volt a kedvessége — szólt Clara. — Menjünk le a tó körüli útra.

A hölgy nem vonta meg kezét a leszállásnál, s a férfi elbocsátotta, mihelyt véget ért a lovagi szolgálat. Minthogy a becsületos ember csodálatra méltó szerepét játszotta, figyelnie kellett a részletek megtartására; s bár biztosnak kezdte magát érezni vele szemben, volt Clara Middletonban valami ismeretlen, ami nem engedte, hogy biztonságára a bátorság pecsétjét nyomja rá; dacára egy alig leküzdhető impulzusnak, melyet érzései szültek s elvei approbáltak. A kézre nézett, mely most egy szabad nő keze. Ha Willoughby elintézve: az ő kilátásai jók. Ki más volt utjában? Senki. Tanácsokat adott önmagának: várni! a nő fogalma az izlésről kényes lehet. Clara arca zavart volt, elmélyedő; homloka felhőzött, ajkai összevonva.

— Ön ezt nem Miss Dale-től hallotta? — kérdezte.

— Tegnap este együtt voltak: ma reggelre Miss Dale — menekült. Láttam őt ma reggel, nyomott hangulatban. Nem akart üzeni Önnek: arról beszélt valamit, hogy néhány nap mulva találkoznak. S ez nem az első eset, hogy Willoughby hozzá ment vizsgálatásért.

— Ez nem annyi mintha nyilatkozik — tünődött Clara. — Nagyon is óvatos. Akkor, amikor Ön mondja — akkor sem nyilatkozott. Nem siette Ön el a dolgot, De Craye ezredes?

Arnyak keresztették homlokát. A ház felé pillantott, és megállt.

— Tegnap este, Miss Middleton, valaki kihallgatta őket.

— Kicsoda?

— Crossjay ott volt az alatt a szép selyem takaró alatt, amit a Patterne kisasszonyok himeztek. Későn jött haza, zárva találta az ajtaját, és lerobogott a szalonba, ahol fészket csinált magának, s elaludt. A dialógusra fölriadt. Szegény drága fiucskát egészen megrémítették Ön iránt való nagy rajongásában; mikor elmentek, ki akart rohanni a házból, és én úgy találtam, egész a fölpattanásig hevülve, ép amint hazaértem kutató turámból. Fölvittem a szobámba, lefektettem a divánra, s összeszidtam, mert nem feküdt csöndesen. Nyugtalan volt, mint a partrahuzott hal. Reggel mikor fölbredtem, ő már nem volt ott. Dr. Corney találta meg valahol az országuton, és behajtott vele a kerti házba. Én épen csöngettem. Corney elmondta, hogy a fiunak Önnel van tele a feje, és boldogtalan; — erre volt egy kis megbeszélés köztem és Crossjay közt.

— Crossjay nem mondta el Önnek a beszélgetést, amit kihallgatott? — kérdezte Clara.

— Nem.

Clara örült, és mosolyogva ment tovább, büszkén a fiura.

— De meg fog bocsátani, Miss Middleton, — hisz Crossjajt én is épúgy szeretem, mint maga, — ha bűnös voltam egy kis . . . horgászásban.

— Minden szimpátiám a halé.

— A szegény gyerekek titka volt, ami bán-

totta. Kibujt a víz színére és sirt hogy horgásszam ki; én kétszer vagy háromszor ellenálltam, mert respektáltam valami szent érzést, ami azt sugta neki, hogy csak Mr. Whitford lehet a gyóntató-
atyja, senki más.

— Oh, Crossjay! — kiáltott Clara, a fiuhoz érzett vonzalmát becézve lelkében.

— A titok olyan volt, amit minden ember közül legkevésbé Miss Dale-nek lehetett elárulni.

— Ő mondta így?

— Szinte ezekkel a szavakkal. Miss Dale-től pedig ezt hallottam: nem tudta rábirni, hogy egyenesen a szemébe nézzen.

— Oh! ez rávall. És Crossjay boldogtalan volt? Nagyon boldogtalan?

— Ép azon a ponton volt, hogy csordultig a könnyek pohara, s tul is ömlik, ha nem oly férfias a legényke.

— Oly színe van a dolognak... — Clara Willoughbyhoz tért vissza gondolatban, s kételkedett és vakon nyujtotta kezét a furcsa régi szörnyeteg képe felé, akit fölfedezett benne. Ily ember mindenre képes.

A konkluzió erőt adott neki, folytatni utját a ház felé, s kiállni az ütközetet szabadságáért. Willoughby úgy tűnt föl, mint alig emberi, mint valami olvashatatlan lény, akinek kulcsát csak ő adhatta meg. Elhatározta, hogy hinni fog De Craye ezredes csodás divinációjának, mely a sötétben tapogatta ki a körülményeket. A csoda szolid fegyver, ha valóságos természeti csodák támadnak meg. Arckifejezése derültebb lett. Társalgást kezdett az ezredessel, a társaság és politika világról, személyes terhét egészen levetve, és elbájolva őt.

A kert szélén, a hidnál, mely átvitt a park árka fölött, egy második impulzust érzett a férfi, majd-

nem egy belső intést: megragadni a mennyei alkalmat: háláért esedezni, s édes, leeresztett szempillái alól kicsalni a jutalom ígérését. De visszafojtotta, nem gondolva bölcsnek.

Valami olyasmi volt Clara szivén, hogy: „Megbocsát nekem az Isten!“ s amellet, ha kérdezték volna, büszkén vallotta volna magát ártatlannak.

OSZK

—Országos Széchényi Könyvtár

XVIII. FEJEZET,

melyben Sir Willoughby arra a gondolatra jut, hogy az elemek összeküzdtek ellene.

Alig tett pár lépést a parkban Clara, mikor máris tapasztalhatta, mennyire hálára kötelezte őt De Craye ezredes. Atyja és Willoughby már várták. De Craye, a körülmények gyors megértésével, látatlanul maradt félre a cserjék között. Clara lassan közeledett.

— A bolondóra remélhetőleg lejárt? — köszöntött rá atyja.

— Egyetlen szót s vége az egész herce-hurcának. Hiszen egyformán utáljuk, — mondta Willoughby.

— Csak semmi szcénát, — tóditotta Dr. Middleton. — Ki vele, mit határozta, leány, pro forma persze, tekintettel arra, hogy az, akinek joga van hozzá, követeli. Engem pedig ereszettek már el. Clara ránézett Willoughbyra.

— Azt határozta, hogy Miss Dale-hez megyek tanácsot kérni.

Semmi sem mutatta, hogy Willoughbyt szíven találták volna.

— Miss Dale-hez? — tanácsért?

Dr. Middleton a furiákat emlegette.

— Mit jelent már megint ez az új szeszély?

— Miss Dale-t okvetlen meg kell hallgatnom papa.

— Meg kell hallgatnod, mikor arról van szó, hogy házasságra nyújtsd a kezed?

— Meg.

— Miss Dale-t, monddod?

— Öt, papa.

Dr. Middleton ismét természetes egyenességűre húzta ki a derekát abból a meghajolt helyzetből, melybe az egészséges józan ész emberei, pedagógusok és más efélék, szoktak előregörnyedni, mikor egy-egy félszeg alkalom kényszeríti őket szemügyre venni az emberi természet végtelenül apró képtelenségeit, melyek csak az értelem fényében oly csekélységek, de amelyek mondhatatlan méretűek az örültség birodalmában.

Leánya mélyvégtelenül megzavarta. Sóhajtól feszülő mellel szólt oda Willoughbynek:

— Nem csodálkozom az Ön elrémült arckifejezésén, kedves barátom. Rájönni, hogy az ember egy Kasszandra-örültségű leánynak a vőlegénye, anélkül a hízogó megállapítás nélkül, hogy őnagyságát a Nap nyilai ejtették meg, nem lehet valami különösen jóleső tapasztalat. Ellene vagyok minden további halogatásnak s nem tűröm, hogy a leányom hitszegést kövessen el!

— Nehogy ismételd ezeket a szavakat, — fordult Willoughbyhoz Clara.

A férfi megriadt. Clara nyilván felfegyverezetten száll szembe vele. Dehát hogyan, oly rövid idő alatt? Ki taníthatta ki? S elképedésében nyugtalanul kapta szemét az ég felé, nagyot szippantva a levegőből. Így kiáltotta:

— Elrémült arckifejezést mond Ön, sir? Nem is tudtam, hogy ilyesmit tükröz az arcom. Nem vagyok hozzászokva a hosszas kunyoráláshoz: képtelen vagyok az alázatos esdeklő tartós szerepére. Az Ön leánya kizökkentett a világgal való harmóniából. — Clara, mi eljegyeztük egymást.

Tiszta időpocséklás beszélni is holmi tanácskéregetésekről.

— Csakugyan hitszegés lenne részemről a jegyeség felbontása?

— Még kérdezed?

— A józan ész megszegése csak felvetni is a kérdést, — szólt közbe az apa.

Clara újra Willoughbyra nézett!

— Még most is?

Willoughby fölényesen vont vállat.

— A tegnapi éjszaka után is? — kérdezte a leány.

— A tegnapi éjszaka után?

— Nem adtad vissza a szabadságomat?

— Én? nem!

— Azzal, amit tettél!

— De drága Clarám!

— Nem tettél a szó szoros értelmében szabaddá?

— Én? aki magaménak követeltek?

— Még követelhetsz?

— Követeltek és követelni foglak.

— A tegnapi éjszaka után?

— Kertelés! Apró sunyiságok! Barbár asszonyi fecsegés, kigyócsavargás! — tört ki Dr. Middleton. — Kapitulálj, vagy fejtsd ki a visszautasítás okait. Egy érved sincs! Nyujtsd oda a kezéd leány, ahogy megegyeztünk. Kérkedtem veled Willoughby előtt, hogy a kitüzött időre itt leszel. Ne hozd szégyenbe magad, velem együtt!

— Willoughby teljesen szabadon ajánlhatja fel a kezét? Kérdezd meg, papa!

— Teljesítsd a kötelességed. Legyen már végre békesség!

— Teljesen szabadon! akárcsak azon a napon, mikor először ajánlottam fel. — Willoughby őszinte lendülettel nyujtotta előre tiszteletreméltó jobbját.

Arca azonban mézsfehér volt: ennek a leánynak tán a levegőből sügnak meg némely dolgokat láthatatlan ellenségek: Willoughby kételkedni kezdett a felsőbb Hatalmak hűségében.

— A tegnapi éjszaka után is? — kérdezte Clara.

— Oh, ha ugy kötöd magad ehhez, hát a tegnapi éjszaka után is.

— Sir Willoughby bizonyára tudja, mire gondolok.

— Oh, persze!

— Es az igazat mondja Sir Willoughby?

— *Sir Willoughby!* — robbant ki az apából a harag. — De megmondod-e hát, mire gondolsz? te, foglalata minden ellenmondásnak és változandóságnak, amit a teremtés kezdete óta csak a nő nem rovására irt az emberiség! „Persze!” — mondja Willoughby, holott ő se tudhat többet, mint én. A kisasszony egy órai kegyelmet kér s egész rakomány csűrés-csavarással jön vissza, rásújítani a férfit, akit megsértett. Szégyenszemre kell bevallanom, hogy szereplésünk ebben az eljegyzési históriában csak a Willoughby nagylelkűsége révén menekült meg a nyilvános gyaláztattól. Még csak nem is gratulálhatok neki a szerencséjéhez, ha le tud annyira ereszkedni, hogy a végsőkéig türelmes tudjon lenni veled szemben; mert a helyett a fiatal leány helyett, akit neki adni reméltem, egy fantasztikus viaszbábót látok magam előtt, akit egy dajkaölbe való csitri csacsi szeszélyei mozgatnak. Ha valami megérthető alapot keres az ember a viselkedésében, az a nyomoruságos mentség sül ki, hogy alighanem a féltékenység szelleme szállta meg a kisasszonyt!

— Csak azt mondhatom, hogy erre nincs semmi alap, — jelentette ki Willoughby. — Kész vagyok a megnyugtatósságra, Clara. Nevezd meg azt, aki

ugy megzavart. Alig tudom elképzelni, hogy lehetne ilyen valaki. Dehát: ki tudja?

Clara nem nevezhetett meg senkit. A féltékenység undok gyanuja csak megerősödnék, ha nevet mondana: s különben is Laetitia nevével csakugyan nem állhatott elő.

Willoughby kihasználta az előnyt:

— A féltékenység az a fajta balgaság, mely számomra teljesen idegen, — úgy vélem, sir, hogy aki gentleman, fölüláll az ilyesmin. A magam érdekében beszélek. — Bizonyos engedményeket azonban tennem kell. Némely esetben bók számba megy, ha féltékenykednek az emberre s gyakran egyetlen szó elég az elosztatására. Az egész ügy olyan értelmetlen! Mindazonáltal, készségesen vállalkozom a szembesítésekre, odaülök a vádlottak padjára! Mindent, ami megnyugtathat egy feldult kedélyt!

— Önre, sir, — mondta Dr. Middleton, — bármely apa méltán lehetne büszke.

— Nem féltékenység bánt, nem tudnék féltékeny lenni! — kiáltotta Clara, miközben épen ennek a szenvedélynek a vágya ingerelte s agyát valami ötletért hajszolta, amivel legalább az engedeékenység egy jelét csalhassa ki atyjától, ha már a méltánylását nem tudta. Nem volt acélos női lélek, hanem egy az ideges természetűek közül, akik a pillanat teli életét élik, noha a pillanat eredményét mindjárt feláldozta lényé mélységes idegenkedésének.

— Leszel még te rám megint büszke, papa!

Alig mondhatott volna valami rosszabbul sikerültet.

— *Optime*: de most aztán térjünk *ad rem*, — visszhangzott a doktor úr zsörtölődő békülékenysége. — *Firmavit fidem*. Eszerint tessék eljárni s ne vak-tában ugrálni körülöttünk, mint nyuszi a mezőben.

— Meg akarom látogatni Miss Dale-t, — beszélt Clara.

A nagytiszteletű doktor karjait dühös kétségbeesése könyörgésformán lendítette égnek.

— Laetitia a kertiházban van. Már meglátogathattad volna, — mondta Willoughby.

Clara nyilván nem járt ott.

— Tehát nem igaz, hogy tegnap éjszaka, tizenkét és egy óra közt, a szalónban házasságot ajánlottál Miss Dale-nek?

Willoughbyban meggyőződéssé érlelődött, hogy Clara lelopózott a lépcsőn a Laetitiával folyt beszélgetés alatt s hallgatózott az ajtón.

— A jó öreg Vernonnal? — vetette oda könnyed kacajjal. — A gondolat, mint tudod, nem új. Illenek egymáshoz, csakhogy maguktól nem akarják észrevenni. — Laetitia Dale és unokafivérem: Vernon Whitford, sir!

— Ügyes terv, barátom s csak azt mondhatom Önről, Willoughby, hogy Önnek máris — férj-türelme van!

Willoughby meghajlással fogadta a dicséretet s egyben némi fáradságot bátorkodott láttatni. Ásitást nyomott el:

— Nem vágyhatnék ennél kedvesebb titulusra, sir, — s könnyedén látszott elütni a nehéz diskurzust.

Clara összerezett: ráriadt, hogy Crossjay esetleg rosszul hallotta, amit hallott, vagy De Craye ezredes kitaláló ügyessége tévedt. Nagyon valószínűnek hatott, hogy Willoughby Vernont ajánlotta Laetitiának.

Nem volt semmi, ami Clarát támogassa, kivéve a Willoughby páni rettegésű arckifejezését az ő állhatatos Miss Dale-emlegetésére. Esküt tett volna rá a leány, hogy igaza van, de közben az összes ellene szóló lehetőségeket el tudta képzelni. S szerencsétlenségére, az összes Finom Lelkierők (bátor

hadsereg a hölgyek védelmére, mindaddig, míg nehézségekbe nem bonyolódnak, mikor aztán egy csapásra leoperálódnak róluk, csupasz gyámoltalanságban hagyva őket, mintha egyszerű paraszti-cselédek volnának), a fiatal úrinő egész testőri gárdája, a szalon-levegő tündérei, akik uszályát hordják, haját fonják, hangját zenésítik, arca színét festik s akik nyilai és pajzsai a férfiúi teremtmény meggregulázására, megtiltották annak a kifejezését, amit Clara érzett, — különben azzal büntették volna, hogy nyomban betöltik mostanában annyszor ismételt fenyegetésüket s holmi védőszellem végső menedékéhez utasították volna maguk helyett. Nem tudott, mint valami kellemetes melodrámban, pusztá ujjhegy-mutogatással, ösztönei sugallatára, ráinteni Willoughby egy-egy hamis szavára vagy cselekedetére. Sőt még azt sem jelenthette ki, hogy hősünk igazmondásában egyáltalán kételkedik. Egy újabb makacskodási roham pedig, a könnyek menedéke, a szeszély még egy megjárt-szása tilossá vált számára, megtiltották az illendőség ama szigorú törvényei, melyek a jónevelésű ladyk erkölcsi ruhatárához tartoznak.

— Még egy kis haladékot, papa, — könyörgött, keserves tudatában a csak kuszább bonyodalomnak, melyet kérése okozhat s azzal a felvillanó érzéssel, — ha már épen el kell árulnunk róla ezt is, — hogy a csomót, mely oly keservesen gordiusivá reménytelenült, a vad események gomolygása közt csak egy égi küldetésű bátor lovag szelheti ketté, ha mindjárt földi formában is; a belső jajszó, amint a gyöngeség mindjobban urrá lett rajta, egyre izzóbban követelte: „Akármit, csak ne a Willoughbyval való házasságot!“ Belefáradt a harcba és végkép elejtette magát, ami olyan állapot, melyben a fiatalság képzelőereje ellenőrizetlenül teng tul s már előre kétségbeesik.

— Semmi haladék! — derült ragyogóra Willoughby.

— Én is azt mondom, semmi haladék, — jelentette ki az apa. — Olyan helyzetet bitorolsz, Clara Middleton, mely egyáltalán nem illet meg.

— Nem bírom ki, hogy így megbánthattalak, apám!

— Willoughbyt bántottad meg! S kötelességed épen ettől őrizkedni! Hozzá intézd a mentegetőzéseidet. Én nem vagyok hajlandó még egyszer végigvonszoltatni magam a megtett uton s örökké ismételni ugyanazt a parancsszót.

— Ha a parancsszót így rámruházták, ezennel követelem, hogy az enyém légy, — mondta Willoughby.

— És te nem követtél el hitszegést velem szemben?

— Bizonyára nem; elvégre akkor nem sürgethetnék így a követelésemmel!

— S nem nyújthatná jobbját a jobbod után, — szólt Dr. Middleton, — nem bizony, semmiképen! Nem tudom, micsoda bolond gyökeret izlelhetett ez a leány, de míg a józan esze vissza nem tér, mindenesetre bele kell törődnie azoknak az irányításába, akiket az istenek még nem hagytak el. Ez a leány valaha... de nem tekintgetek vissza: ... lehet, hogy csak hazug képe volt már akkor is az értelmes nőnek. Háliszennek, itt jön az én Mr. Whitford barátom. Ő az én tengeri fürdőm és esti lakomám Trója partfokán a nap harcai és porfelhői után.

Vernon egyenesen feléjük tartott, ami szokatlan tény volt tőle, mivel egyébként mindig félt a társaság megzavarásától.

Ebből, de még inkább abból, hogy Vernon kutató mozgékonyságú, táncos kedvű szemöldökkel fordult Willoughby felé, Clara kitalálta, hogy segédcsapat érkezett támogatására. Vernon hom-

loka különös módon élénk volt, mint az olyan emberé, aki valamely váratlan meglepetést nyelt el magába, de még mindig annak mulatságos tartalmán kérődzik.

— Láta Crossjay-t, Mr. Whitford? — kérdezte Clara.

— Rajtaütöttem Crossjay-n, kutyabaja!

— Hol aludt?

— Ugy látszik, valami szófán.

Clara reménykedve mosolygott, — Vernon tudta a históriát.

Willoughby helyénvalónak vélte, hogy védelmére keljen szigorú rendszabályainak.

— Hazudott a fickó, kettős játékot űzött.

— Minélfogva a görög portikusz módszere szerint kellett volna emberségre tanítani, — szolt a nagytiszteletű doktor.

— Az én módszerem más, sir. Nem alkalmaznék soha olyat, amit magam nem tudnék elviselni.

— Így zárták el a görög nevelést a késői generációktól s ennélfogva a mezőt, mely ifjkorunkban a legtermékenyebb a jóerkölcsök magvaira, szántatlanul és vetetlenül hagyják. Hát persze! Ez a nagyszerű elfinomodás az igazi út arra, hogy visszazuhanjunk a barbárságba. Holott kerülni kellene a túlzott finnyáskodást, mikor maga a természet igazít el legszebben: milyen másik kapuját nyitogassuk a tanításnak. És most remélem, szabad vagyok végre!

— Vernon egy-két percre még meg fog bocsátani . . .

— Viszem Mr. Whitfordot, ha egyszer kézre kaphattam!

— A laboratóriumban találkozunk, Vernon, — bólintott mereven Willoughby.

— Hagyjuk itt őket, Mr. Whitford! Épen arról a bizonyos napról folytatják a hagyományos vitat-

kozást, melyet az illendőség irúlva-pirúlva tud csak megnevezni.

— Miféle napról? — kérdezte Vernon, vaskos tudatlansággal.

— A nagy napról, ahogy az ilyen népek nevezgetik.

Vernon gyors lobbanású pillantása egyik beszélgetőről a másikra fordult. Szemei szikrázó parázslással szegeződtek Willoughby szemeire, s fényükben már megdöbbenés sem volt, mintha a lélek fehérizzásig jutott volna, amely mindent magába olvasztott.

Willoughby intett neki, hogy távozhat.

— Találkozott Miss Dale-lel, Mr. Whitford? — kérdezte Clara.

Vernon felelt:

— Nem. Valami nagyon kiforgathatta magából.

— A Crossjay miatt való aggodás?

— Oh, — fordult Vernon Willoughbyhoz, — az aztán mesterfogás volt, hogy a Crossjay hálószobájának a kulcsát zsebetted!

Ez a mennyei irónia végighullámozott Clarán, aki gyönyörrel lubickolt benne, miközben a szellemtelen visszavágást hallgatta:

— Szeretem röviden fogni a zablát. Nem tudtam, hogy Laetitia ott volt a fickó ajtajánál.

— Remélem, Miss Dale engem fogadni fog, — mondta Clara. — Egyformán szeretjük a kis legényt.

— Mr. Dale-lel mindenesetre beszélhet. Ugy látszik, valami nézeteltérése támadt a leányával, — felelte Vernon. — Laetitia kisasszony bezárkózott a szobájába.

— Mr. Dale nem az egyetlen apa, aki hasonló egészségtelen helyzetbe került, — szolt Dr. Middleton.

— Az öreg úr azt mondja, hogy hozzád készül, Willoughby.

— Miért épen hozzám? — fékezte izgatottságát Willoughby. — Természetesen, én szívesen látom. De jobb lenne, ha a fickó maga jönne.

— Ha kilátás volna rá, hogy megbocsátasz neki, — mondta Clara.

— Közöld Dale-ékkal, hogy kész vagyok meghallgatni a fiút, Vernon. Semmi szükség rá, hogy emiatt Mr. Dale idefárassza magát.

— De miért is különbözhetett össze Mr. Dale a leányával? — kérdezte Clara.

Vernon mintha kénytelen-kelletlen mondott volna választ. Bizonytalanul tág nézéssel, mely azonban nyugtalanítóbban érte Willoughbyt, mint bármely átható tekintet, felelte:

— Talán azért, Miss Middleton, mert Laetitia kisasszony nem ajándékozta meg teljes bizalmával az édesapját.

— Mely esetben helyzetem az öregével szemben ezen az egyetlen ponton nélkülözi a rokonságot, lévén nekem tulságosan is nagy részem a leányi bizodalomban, — jegyezte meg Dr. Middleton.

Clara lesütötte szemhéjait, amíg ez a hullám is elcsitúl:

— Engem épen az kapott meg, hogy Miss Dale mindig a legnyiltabb őszinteség megtestesülése.

— Minek ártanók be magunkat a Dale-ék családi ügyeibe? — vetette közbe Willoughby s előhuzta a zsebóráját, valahogy egyébre terelni a szót. Ágaskodott benne a kíváncsiság, megtudni: tudja-e Vernon is azt, amit Clara s miközben görcsösen kapaszkodott ahhoz a nézetéhez, hogy ez nem lehetséges, minden ízét átjárta az érzés, hogy mégis csak lehetséges: — ha pedig így áll a dolog, mik lennének egyebek a Felsőbb Hatalmak összeesküvők szövetségénél? Adózott Laetiának ezzel a bókkal. Nem ment a fejébe, hogy a titkot emberi módon árulhatta el valaki. Clara

mégis felfedezte és ez teljesen felforgatta Willoughby józan gondolkodását.

— A Dale-ek családi ügyei nem érdekelnek, — mondta Vernon.

— Holott, barátomuram, — himbálta magát jobbra-balra Dr. Middleton, jóakaratu ravaszdisággal a szavaiban, melyeknek a fontosságára Willoughby csak már későn ébredt rá, — holott mégis érdekelhetnék Önt ezek az ügyek. Sőt bátran hozzátehetem, hogy nagy valószínűséggel éppen Önt nevezhetnök az atyai és leányzói összekülönbözés kutfejének és végső okának, noha a múlt éjszaka Willoughby volt a szalónban közvetlen bűnöse az ügy felidézésének.

— Kegyeskedjék magyarázatot adni, sir, — szólt Vernon s kérdő tekintete Clarától várta a választ.

Dr. Middleton Willoughbyra háritotta a magyarázatot.

Clara közölt Vernonnal annyit, amennyit ama csöndes mélységű pillantások egyikével megtehetett, melyek azt mondják: „Gondolkozz csak!” — s anélkül, hogy egyetlen gondolatot is mozgásba serkentenének, egyszerre átható fényt gyűjtanak az elmében.

Vernon világosan látott mindent, még mielőtt Willoughby megszólalt volna. Szája szigoruan zárult össze s szemeinek remegő szikrázása ujjabb lobot vetett. Clara egy csillagot nézett az éjszaka: annak a tűzpillás elevensége s tuláradó fénye volt ilyen. S mégis, mivel Vernon tökéletes nyugalmat mutatott, senki sem gyanithatta, hogy vérét vad kacagás kergeti körbe s hogy arca végsőkig feszíti vissza a kirobbanó ingert. Clarát oly boldogsággal lepte meg ez a látvány, hogy főgondja e pillanatban ez volt: hogy is hívják azt a bizonyos csillagot, melynek fénye tüzel és beszél egyszerre

s a lobogó szellem megtestesülése. Az a magányos csillag az, mely a fagy és erős holdfény éjszakáin is megőrzi legyőzhetetlen hevét: erre emlékezett s képét is maga előtt látta: a jeges-szürke földet, a halvány Orionnal a holdöntözte egeken, alul a Csillaggal, keletre az Oriontól: de a név! a név! — Csak bizonytalanul hallotta Willoughby hangját:

— Oh, a régi história! Ujabb kísérlet... ismered a tervemet... Csütörtököt mondott persze s mindkét részről hálátlanság az eredmény. Sőt tán még bocsánatot is kell kérnem tőled. — Mert egyikük sem képes belátni, hogy mi lenne jó a számukra, sir!

— Mindazáltal nyilvánvaló, — szólt Dr. Middleton, — hogy a hallottak után az apát az Ön kiszemeltjének támogatójául kell tekintenünk a vitás ügyben.

— Nem mondhatnám; én a mennyire befolytam a dologba, csak összevisszaságot támasztottam.

Vernon legyűrte helyeslő ingerét, de láthatóan ragyogott a tény elismerésétől.

— Te mindenesetre jót akartál, Willoughby.

— Remélem is, Vernon.

— Csak elriasztottad egy kicsit Miss Dale-t.

— Bizony ebbe bele kell törődnünk.

— Engem nemigen érint, mert holnap már itt se vagyok.

— Lássá, sir, a hála, amit aratok.

— Mr. Whitford, — szólt Dr. Middleton, — a lady atyjában Ön fő-főbástyát talál.

— S Ön szívesen látná, sir, hogy így ostromoljam meg a ladyt?

— Miért ne?

— Hogy férjhezmenetelét a leányi engedelmeség tényévé tegyem?

— Ugyan! barátomuram, egy igazi szerelmes

vigan venné el ily körülmények közt is a leányt, jól tudva, hogy csak a kisasszony javát szolgálja. Mit szól hozzá, Willoughby?

— Sir! Hogy mit szólok? Mit szólhatok? Miss Dale nem fogadott hűséget. Ha megtette volna, ő az a lady, aki soha sem vált volna az adott szó szegyenére.

— Miss Dale az állhatatosság eszményképe, aki kitarzana az adott szó mellett akkor is, ha történetesen a másik fél szegte volna meg, — mondta Vernon s Clara ujjongva remegett.

— Sir, szerintem ez az állhatatosság szobrát jelentené s ha egy husunkból és vérünkéből való lány ilyen minta után igazodnék, méltán nyilváníthatnók az idióta cím alapvizsgálójának.

— A hűség mégiscsak hűség, sir!

— De amit összetörnek, az mégiscsak össze van törve, sir, akár porcellánról van szó, akár emberi fogadalmakról s minden, amit két ember közül az egyoldalú hűségfolytató, — hogy ne mondjam: hűséggyászoló, — tehet, az, hogy élete hátralevő részét a tört cserepek összeszededezésével tölti el, mely foglalkozás legcélszerűbben, az emberiség nagyobb kényelmére, külön e célra berendezett asyllumok celláiban üzhető.

— Ön az érzelmek költészetét dúlja szét, Dr. Middleton!

— Hogy a természet költészetét tegyem erősebbé, Mr. Whitford!

— Ön tehát azt tartja, sir, hogy az egyik fél hitszegése esetén a lekötöttség megszűnik s a másik fél teljesen felszabadul?

— Ugy bizony! én ennek a lapos igazságnak a szószólója vagyok s meghuzom a lélekarangot az érzelgősség világa fölött. Mivel pedig Ön ezt akarja védelmezni, hadd appelláljak Willoughbyra, hadd kérdezzem meg tőle, vajjon ő nem a józa-

nabb izlés világa mellett foglal-e pártot s nem fapsolna-e annak, ha egy cserbenhagyott férfi vagy leány még abban a hónapban összeházásodnék valaki mással?

Clara atyja karja alá csusztatta a karját.

— Költészet? sir, — szólalt meg Willoughby, — sohasem voltam annyira képmutató, hogy szakértelmet vagy csak érdeklődést is színleltem volna iránta.

Dr. Middleton kacagott. És Vernon is csodálni látszott unokafivérét ezért a válaszáért, mely a Clara fülében úgy csengett, mint a legirombább minden valaha mondott feleletek közül. Karja hidegre vált atyja karjában. Újra félni kezdett Willoughbytól.

Willoughby sorsa teljesen attól függött: elég ügyes lesz-e a rázuduló rohamok kijátszásában? Ha képes lett volna hinni a Felsőbb Hatalmak árulásában, rögtön tervszerűséget fedezhetett volna fel ezekben a halálos csapásokban, mert érzékenysége ritkább volt élesebb, mint ebben a mostani válságban. És ebben az esetben elragadhatta volna Clarát, csak vele küzdeni végig a harcot, ráhagyva Vernon baráti nemességére, hogy ne legyen árulója az apa előtt: a Clarával való harc azonban nem ígért azonnali gyümölcsöket s egyáltalán nem ígérkezett kellemesnek; az a bizalom pedig, mellyel világéletében viseltetett védőszellemeivel szemben, elhomályosította értelmét: nem látta át azt, amit más körülmények közt azonnal észrevett volna finom és hűséges fogékonysága, mely a legenyhébb sebeket ütő benyomásokra is felneszelt. Clara lesülyedhetett odáig, hogy hallgatózzék az ajtón: eleget is hallhatott ahhoz, hogy gyanú ébredjen benne. Vernon azonban nem volt a kastélyban múlt éjszaka: Clara nem közöl-

hette vele gyanuját s Vernon Laetitiával sem találkozott, akinek megbízhatósága különben is kétségtelen, Laetitia csodálatraméltó nő lévén, ha egyszemélyben örült és balsorsra ítelt teremtés is.

Mint hogy Willoughby előszeretettel tartotta Vernont okvetetlenkedő moralistának, akit szentenciák zümmögése dirigál, célszerűnek gondolta Clarától való elválasztását, hogy a leányt addig győzze le, amíg még abban a vereségszerű hangulatban van, melybe Vernon bosszantó megérkezése előtt látszott kerülni.

— Attól tartok, kedves barátom, sokkal finnyásabb és akadékoskodóbb vagy, sem hogy igazi kérő válhatnék belőled, — mondta. — Az ilyesmi szép a papíron, de képtelenség az életben. — Nekem most még van egy kis külön megbeszélésem Dr. Middletonékkal. Talán kerülnék beljebb, sir. Rögtön szabadon fogom bocsátani.

Clara megszorította atyja karját.

— Még van valami? — kérdezte a doktor.

— Csak öt percet! Holmi apró tévedést kell tisztázni, sir. Drága kis Clarám, egészen más szemmel fogod nézni a dolgot.

— Papa dolgozni szeretne Mr. Whitforddal.

Clara csüggedő szívvvel hallotta atyja feleletét:

— Először a reggel ugyanis elveszett. Már beletröcsögtem, hogy meg kell adnom az árát, amiért a vállalat én is hozzájuttattam egy ifjú nőszemélyhez. Leányom van! Remélem, Mr. Whitford, délután majd kárpótol. Ne lógassa ugy a fejét. Ugy látom, mostanában el van szontyolodva. Pedig addig nem fog rendesen az agyveleje sem, amíg ez a história motoszkál benne. Inkább megpróbálom, hogy magam is szószólója legyek, ha épen szükséges az ügy gyorsabb nyélbeütésére.

Vernon kurta köszönetet mondott, majd így szólt:

— Willoughby már teljes ékesszólását kimeri-

tette s tetszik látni az eredményt: Önök elvesztették Miss Dale-t, anélkül, hogy én megnyertem volna. Willoughby mindent megtett, amit hasonló kényes esetben egyik férfi a másikért megtehet: még a Laetitia híres köszöntő versét is idézte, amit a kisasszony az ő születésnapjára irt, — így akart hizelegni a költőnőnek. Legjava erőfeszítése is meghiusult a lady irántam érzett hajlithatatlan-ságán.

— Lássá, — szólt Dr. Middleton, mikor Willoughby a vers felemlítésének villanyütésétől egyikét szilaj lépésre rándult, — Willoughbyban olyan ügyvédje akadt Önnek, akit egy visszautasítás még nem riaszt el, s mondhatom, kemény és szívós egy ember, amilyen kevés van. És ez helyes is. Nem kell hinni a hölgyek „nem“ szavában: ezzel a kipróbált módszerrel vehetjük be ezeket a meghódolásra épült váracskákat. Bár az igazat megvallva, a rossz oldala is megvan annak, ha fiatalember a védőügyvédünk egy-egy hölgy előtt. Csakhogy Willoughby közismerten vőlegényi sorban van, minélfogva bizvást élvezheti a nála öregebbek előjogait.

— Mint vőlegényi sorban lévő fiatalember csakugyan öreguras eredménnyel kardoskodott érdekében Miss Dale-nél, sir, — felelte Vernon.

Willoughby maga elé dörmögve járt fel és alá. A Gondviselés mythikus valamivé rémlett a gondolataiban, sőt gonosz indulatu valamivé: mert ez a Gondviselés hitének az átka: az ember mindjárt más színben látja maga előtt, mihelyt nem áll többé készségesen a szolgálatunkra.

— Velem tart, sir? — kérdezte s nem figyeltek rá. A nagytiszteletű doktor nem hagyta, hogy megfosszák a hömpölygő szónoklás lehetőségétől.

— Mint olyan ember, aki hiven állja a maga adott szavát s közben gondja van rokonai dolgát

is nyélbe ütni, véleményem szerint megérdemli a kisasszony nagyrabecsülését, valamint a mi őszinte hálánkat is; ennélfogva az átmeneti balsiker se Önt, se őt ne csüggesse el, ha a kisasszony olyan sebbel-lobbal vonult is vissza Patterne-ből s zárkózott el szentélyébe az Ön legutóbbi látogatása elől.

— Tegyük fel, hogy Willoughby sikert ért volna el, — kezdte újra Vernon, csaknem örületbe hajszolva Willoughbyt, — én köteles lettem volna belemenni ebbe a házasságba?

Dr. Middletonnak volt min elgondolkoznia:

— Az Ön hozzájárulása nélkül történt az ajánlat?

— Teljesen.

— Csodálója Ön annak a hölgynek?

— A legtiszteletteljesebb módon.

— A házasságra még sem hajlik?

— Egy hajszálnyival nagyobb foka a tiszteletnek már menthetetlenül odáig hajlitana.

— Meddig álldogálunk még itt a Vernon emésztetetlen zagyvaságait hallgatni? — csattant fel Willoughby.

— De ha Mr. Whitfordot meg se kérdezték előbb... mondta Dr. Middleton, azonban Willoughby sürgető közbevágása letorkolta: — Megengedi, sir? — Megengeded, kedves öregem? — s elhárítón lendítve egyet Vernon felé, karját nyújtotta Clarának, hogy elvezesse.

— Nini, Mrs. Mountstuart! — kiáltotta Clara.

Willoughby maga elé meredt. Barát rohanja meg, vagy ellenség? Tünődővé kövülten állt a két lehetőség között.

Clara látta, hogy Mrs. Mountstuart és De Craye ezredes elválnak egymástól: azzal a kitünő lady úgy vitorlázott végig a pázsiton, mint egy fel-diszitett királyi bárka.

Barátságosnak látszott, de mindenkire barát-

ságosnak, ami Willoughbyt mindig úgy érte, mint valami fagy, s szörnyű módon barátságosnak mutatkozott Clarához.

Közeledett a leányhoz s odasugta:

— Ez aztán az ujság! Csudálatos! És én tegnap még nem tudtam hinni a Willoughby célzásainak! Meg van elégedve?

— Kérem, Mrs. Mountstuart, találjon rá módot s beszéljen a papával, — súgta vissza Clara.

Mrs. Mountstuart meghajtotta magát Dr. Middleton felé, biccentett Vernonnak s Willoughbyhoz lebegett:

— Hát igaz? *Igazán* igaz? Csakugyan elhihetem? Megtette? Drága Sir Willoughby, hát csakugyan?

A megzavarodott gentleman egyetlen deszkaroncson vergődött a tenger közepén.

Csak egy hűdött mosolyt szegezhetett a roham ellen.

Ösztönszerű óvatossága egy lépést hátráltatott vele, miközben csak azt az egy szót ejtette el, hogy: „Hát . . .“ — mint holmi misztikus mélységekbe eresztett mérő ónt; aztán még egy lépést hátrált: — Asszonyom? — s hangja csöndesebb beszédre intette a ladyt.

Mrs. Mountstuartnak megeredt a szava, utána nyomult a részleges visszavonulásnak s halkabbra fogott hangon folytatta:

— Igazán lehetetlen volt számomra kézzelfogható valóságnak hinni ezt a dolgot! Ön mindig a meglepetések embere volt, de ez! ez! Ennél férfiasabb, gentlemanhez illőbb valami még nem volt a világon: semmi, igazán semmi sem változtatható volna egy tarthatatlan helyzetet ilyen jóleső és mindenki számára megfelelő megoldássá. Az ilyet szeretem, ezt imádom: — egészséges tapintat! A férfiak olyan önzők! az ember nem

tudja a fejükbe verni, mi az észszerű hasonló esetekben! De Ön, Sir Willoughby, bölcseséget és mély érzést mutatott egyszerre, ami legritkábban találkozik össze egy-egy férfiban.

— De hát honnan . . . ? — préselte ki magából a kérdést Willoughby.

— Hogy honnan tudom? A sövények, a háztetők, meg minden hely ezzel van tele. Estig az egész szomszédság tudni fogja. Lady Busshe és Lady Culmer nyomban idevágtnak, persze azzal, hogy sohasem vártak mást. Én nem vagyok ilyen büszke jós. Kérem, bocsássa meg a tegnapi „másodszor“ szót. Még ha a hiúságom kárán is, boldogan vallom be, tévedtem, borzasztóan melléhibáztam az igazságnak. Dehát akkor még nem számoltam azzal, hogy itt végzetszerű vonzódásról van szó: azt hittem, férfiak nem képesek ilyesmire. Azt hittem, hogy csak mi, nők, vagyunk a végzet szegény elhivottjai. Mert ebben *végzet* van! Ön elszántan próbált kibujni alóla, igazán elszántan. És azzal a leánnyal nem vall szégyent, hogy végül mégis meghódolt, drága barátom. Finom teremtés és nagyon, nagyon okos; imádó hive Önnek és kitűnően fog hatni rá a dolog. Máris látom magam előtt: virág a napfényben. Tökéletes úrnőjévé fejlődik a kastélynak. Patterne ragyogni fog az ő uralma alatt, kezeskedem erről Önnek. És Ön is ragyogni fog. Igen, Ön akkor virul legtündöklőbbben, ha imádják. Imádat, az kell Önnek! Mostanában felhő árnyékozta be. Én már évekket ezelőtt mondtam, ebből házasság lesz, még mielőtt Ön hajlott volna rá. Lady Busshe viszont azt mondta, csak ürügy volt az udvarlása s mindenki Lady Busshe-t tartotta roppant bölcsnek. A világ az Ön pártján lesz. És minden nő, kivéve persze Lady Busshe-t, akinek a jövőmondás a büszkesége, de aki hamarosan alig

tehet egyebet, mint hogy ő is nagy örvendezéssel csatlakozzék a többiekhez. Barátom, az Ön legőszintébb és legrégibb bámulója gratulál Önnek. Nem tudtam fékezni magam, kénytelen voltam kiönteni a szívemet. Most pedig megyek s beszélek Dr. Middletonnal is. Hogy hatott rá a dolog? Elutaznak?

— Dr. Middleton teljesen nyugodt, — felelte hangosan Willoughby, egészen agyonzavarodva.

A lady belátta, hogy Willoughby joggal eszmél-tetheti rendre, amiért olyan tulságosan elhalkított hangon diskurál, noha eléggé elkülönülten álltak a többiektől. Azokhoz ezidőszerint De Craye ezredes is csatlakozott s valamennyien egycsoportban csevegtek, — és valószínűleg Willoughbyról, amint hőszünk borzadva gyanította.

Clara tehát kisiklott előle, odavan! Willoughby azonban emlékezett esküjére s most újra megfogadta: csak Horace De Craye-nek nem engedi át a leányt! Kisiklott előle, odaveszett számára, elmerült a rivális hímek áradatában, de azt az egyet elhatározta, hogy teljes erővel elvágja őt *attól* az egy férfitől, a csalfa baráttól, aki kitaszította őt a néember sekély szivéből s aki, ha diadalra juthat, talán el is kérkednék vele, hogy egyszerű megjelenése a színen elegendő volt ehhez.

Willoughby elfogta Mrs. Mountstuartot, mikor a lady épen Dr. Middletonhoz akart suhanni:

— Drága asszonyom, még egy percecskét!

De Craye a legbarátabb arckifejezéssel oldalgott melléjük:

— No, Willoughby, nálad művészigben még senkisésem rázta új ábrákba a kaleidoszkópot!

— Megint elménckedünk, Horace? — felelte Willoughby s belenyilallt, hogy újabb tudója jelentkezik a démoni titoknak; azzal két-három lépésnyire félrevonta Dr. Middletont s hadarva kérte, hogy ne erőltesse tovább a dolgot Clarával.

— Tegyük csak őt boldoggá úgy, ahogy épen tudjuk, sir. Mégiscsak meglehetnek neki a maga kis okai, — úrleányi kis okocskái! . . .

Nevetett egyet s faképnél hagyta a nagytiszteletű urat, hadd tünődjön magában elképedése magasravont szemöldökívei alatt.

De Craye ravaszul és lekötelezően mosolygott, miközben mély meghajlással csüggesztett áhítatosra a fejét Clara előtt, jelezve teljes és önfeláldozó szolgálatkészségét, valamint azt, hogy ez a friss gyümölcs is az ő érdemeinek bizonyossága.

Clara édes, bár bizonytalan mosollyal válaszolt. Meghitt viszonyuk nem lehetett titok.

— Az ütközet eldőlt, — mondta nyugodtan Vernon s miközben Willoughby néhány lépést sétált arrább Mrs. Mountstuarttal, még hozzátette:

— Mrs. Dale megjelenése várható. Mindent tud.

Vernon és Clara tekintetet cseréltek: a férfi nézésének keménysége ellentétben állt a leányszemek lágy ragyogásával s Vernon a ház felé indult.

De Craye hiába várt még egy szót vagy ígérő tekintetet. De türelmes volt, biztos a dolgában s ő is odábbállt.

Clara mégegyszer belefűzte karját atyja karjába s kitörő vidámsággal kiáltotta:

— A Szíriusz, papa!

A doktor mély leereszkedéssel ismételte:

— A Szíriusz?

Aztán megkérdezte:

— És van ebben az értelemnek legalább egy női nemű kis szikrácskája?

— Ez annak a csillagnak a neve, amelyikre gondoltam, drága apuskám.

— Agamemnon király, ezt a csillagot nézte az auliszi áldozat előtt. És te erre gondoltál?

Csakhogy, kis Iphigéniám lelkem, a te papád nem az a papa, aki ragaszkodik feláldoztatásodhoz!

— Jól hallottam, hogy azt súgta neked, hogy cselekedj a leánykád kedve szerint?

Dr. Middleton hümmögött.

— Az a beste kánikula-csillag csakugyan megbolondit egy pár fejet, — felelte.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XIX. FEJEZET.

Dr. Middleton, Lady Eleanor és Isabel,
továbbá Mr. Dale.

Clara felnézett az illanó felhőkre. Most ő is velük suhant, izlelgette a szabadságot, de okosan kerülte jó atyja felbosszantását: várt.

A déli csengetyüszó befelé hívogatta a társaságot.

Kevés száj beszélt az ebédnél, kevés száj is evett. Clara csak azért vett részt, mert valami hajtotta: tanulmányozni a Mrs. Mountstuart arcát. Willoughby kénytelen volt az asztalfőn trónolni. Némák és tányérok összejövetelét ülték, ami úgy hatott a fülre, mint az a jólismert hang, mikor a templomban egy-egy hathatós szószéki dorgatórium után az adományok belecsörrennek a gyűjtőperselybe. De Craye ezredes egyik megeresztett sziporkáját úgy fogadták, mint egy árvanövendék fojtva kipukkanó süvölvényi jókedvét a megszentelt falak csöndje. Willoughby politikáról próbált csevegni Dr. Middletonnal, akit hűséges étvágya megóvott az odanemillő elmefuttatásoktól, mikor ennek az étvágnak lecsillapítása volt soron. Egyedül ő állta vitézül a fogásokat s így felelt a házigazdának:

— Azt tetszik mondani, hogy rossz időket élünk s hogy a kormány azt csinálja velünk, amit akar. Helyes, sir, de ha már így áll a dolog s

az ellenzékieskedés csak annál nagyobb biztonságba rugdalja őket, bölcs emberek számára leg-helyesebb szépen visszavonulni önmagukba, azzal a szilárd eltökéléssel, hogy a vetés csak hadd nőjön ki szépen a földből. A természet ölen megpihenni, bizó lélekkel aludni s kivárni az évszakok rendjét! A gyengébbik pártnak csak ezt tanácsolhatom.

A tanács kitünő volt, de agyon is ütötte a témát.

Mindenki Dr. Middleton étvágyát figyelte: a jeladást, hogy felkelhessenek az asztaltól, szabadban lélekzeni; és éppen ez a jó ember jutalma, aki zavartalan lelkiismerettel végzi önmaga iránt való kötelességeit: a doktor ur semmit sem vett észre az általános nyugtalanságból; nyugodtan ette át magát az összes fogásokon s ugyanolyan nyugodtan idézte Miltont Lady Eleanornak és Isabelnek, mikor a társaság egyszerre pattant föl, látva, hogy a nagytiszteletű ur befejezte az étkezést. Vernont Willoughby kaparintotta el tőle, Mrs. Mountstuart Clarának intett titkos jelet. Willoughbynak mégis kellene valami mondanivalójának lenni számára, gondolta Dr. Middleton: a helyzet nem volt világos. De kellemetlen sem volt s a nagytiszteletű ur nem áhitotta a lóhalálában való vágatást, ha kívánatosnak tartotta is felvilágosíttatását.

— Ez a nap, — fordult Dr. Middleton a hajadon nagynénikhez, hogy a szalónba kísérje őket, — ez a nap nem lesz elveszett nap rámnézve, ha hátralévő részét Önöknek szentelhetem.

— A zivatar még nem vonult el, — suttogetta az egyik hölgy.

— Sőt nagyon is fenyeget, — sóhajtott a másik.

Felváltva folytatták a litániát:

— Hozzászoktunk, hogy olvassunk a mi Wil-
loughbynek lelkében s egy újjmzodításából is
mindent látunk.

— Gyerekkora óta így van ez, egész nagyszerű
ifjúságáig és megállapodott férfikoráig.

— Mindenkor a lovagiasság mintaképe volt.

— A kötelesség! első a kötelesség! Családja
boldogsága, övéi jóléte.

— Ha büszke is volt a nevére, az nem volt
önhitt büszkeség: kimagasló jótulajdonságok tudat-
os birtoklása oltotta belé.

— Alázatos is tudott lenni, ha a körülmények
úgy kívánták.

Dr. Middleton meghajlott a litánia előtt, érezve,
hogy a körülmények ezuttal tőle kívánják meg az
alázatot.

— Reméljük a legjobbat... — mondta, megadó
penitenciatartással leánya kiszámíthatatlan viselke-
dése miatt.

A hölgyek folytatták:

— Vernon Whitford, bár nem az ő vére, mégis
valósággal a fivére!

— Ézer példát adott rá! Laetitia Dale jobban
emlékszik rájuk, mint mi.

— Ha most újra csapás érné!

— Ha most újra csalódás várná!

— Lehetetlennek látszik, hogy ennyire félre-
érthessék!

— Reméljük a legjobbat!... — mondta
Dr. Middleton.

— Igazán nem kívánunk sokat, hogyha elvárjuk,
hogy ennyi jószág szétosztogatója is részesüljön
egy kis figyelemben!

— Gyerekkorában egyszer fölmászott egy székre
s bár veszedelemben forgott, nem akarta engedni,
hogy hozzányuljunk, mert a széken *magasabb* volt
nálunk s csodálkozva kellett felnéznünk rá. Em-

lékszel, Eleanor? „Én vagyok a ház napja!“
Utánozhatatlan volt!

— Családi érzést várt, hű ragaszkodást! Tizen-
négy éves volt, mikor unokafivére feleségül vette
Grace Whitfordot s mi elvesztettük Vernont.
Addig a legjobb barátok voltak s jó idő telt el,
mig Vernon aztán idekerülhetett hozzánk. Közben
Willoughby persze látni sem akarta Grace-t.

— De a férjével újra össze tudott barátkozni.
Mert sohasem volt hijján a nagylelkűségnek.
Egyetlen hibája . . .

— Az érzékenysége. És ez . . .

— Ez az ő titka. Mert ezt . . .

— Mert ezt senkinek sem szabad észrevenni!
Férfikorára is ilyenek maradt meg. Willoughby
Patterne-t senkisémmé vádolhatja férfiatlansággal;
és mégis — szenved, mintahogy senki más nem
tud szenvedni, ha nem szeretik. Ő maga megin-
gathathatatlanul állhatatos érzelmeiben.

— Senkisémmé tudja, hogy mi is ez tulajdon-
képpen. Mi, akik együtt éltünk vele, tudjuk róla,
hogy készen áll minden áldozatra: csak hogy egész
szívet kér érte cserébe. S ha kételkedik, akkor
olyan lesz, amilyenek ma láttuk.

— Olyan összezúzott volt, amilyenek sohasem
láttuk azelőtt.

— Reméljük a legjobbat, — mondta Dr.
Middleton, ezúttal már nagyon gyorsan. Csiklan-
dozta az inger, hogy megmondja nekik: „mi is
az tulajdonképpen“: mert a nagytiszteletű doktor
tudott megoldást a hölgyek bonyolult problémájára.
Igy szólt, a témához illő családi hangnemben:

— Tudják, hölgyeim, mi angolok durva törzs
hajtásai vagyunk. Fiatalkorunkban egy kis nyers
bánásmód nem válik kárunkra, sőt megedző hatása.
Máskülönben könnyen didergősekké válunk, tul-
ságosan elkényeztetekké, mikor a lelki alkat

szivósságát a viharok szükségszerűen végigpasszolják, már tudniük önbecsülésünk vizein. Barbárok vagyunk, a gazdagság üvegházi földjébe ültetve, a kényelmes biztonság konzerváló oltalmában; de mégis barbárok. Azért van, tetszik látni, hogy legjobban olyankor tündöklünk, ha kiszakítanak ebből a talajból a kemény verekedés világába, a harcba. A csatában vagyunk otthon, az angol férfi ilyenkor csupa fenkölt cimbora, Scipiók és jó legionáriusok. A béke állapotában aztán nem élhetünk békén, ősi nyersségünk váratlan helyeken tör elő, különös megnyilvánulásokban, — zsarnokoskodásban, különcködésekben, családi egyedurasságokban; és ha nem alkalmazzunk szigorú korai nevelést . . . belsőt és külsőt . . . azt a régi módi szigeti szerszámot, amellyel mestereinknek, a régieknek civilizációját belénk is belénkverték . . . akkor az eredmény bizony itt-ott holmi túlzásokban nyilvánul meg. Hüm, hüm. És mégis, — tette hozzá a nagytiszteletű doktor, miközben lemondott arról a kísérletről, hogy egy ily súlyos igazságot homályos célzásokkal is érthetővé tudjon tenni gyöngéd, pártában maradt női lelkek részére, akiknek bő száma különben is, fölfogása szerint, egyik főoka volt népünk hanyatlásának, — mégis, én nem vártam volna Willoughbyban ilyen ultra-érzékenységet. Ő elvégre sok mindent hallgatott végig nyugodtan, amit én, noha igazán nem vagyok a gyöngeség példája, nem bírtam volna ki.

— Eltitkolta, — mondták a hölgyek. — Befelé élő érzékenység . . .

— Szóval beteges tünet?

— Nem lehet megmagyarázni: misztikum.

— Vagyis inkább önkultusz, az ön-imádat egyik formája.

— Az önimádaté! — szörnyűködtek el a hölgyek.

— Dehát nem épen az Önimádat az, amely közönyt mutat a többi ember iránt? Az Önimádat vágyhatnék ennyi szeretetre, melegségre és odaadásra?

— Sir Willoughby csodálatraméltó vendéglátó, hölgyeim!

— Ő minden tekintetben csodálatraméltó.

— Csodálatraméltónak kell lennie, ha kitűnő hölgyekre, akik egész élete során házanépéhez tartoztak, ilyen kedvező benyomást tud tenni. Sir Willoughby tökéletes házigazda.

— És tökéletes férj is lesz!

— Minden valószínűség szerint!

— Biztosan! Aki szereti és engedelmeskedik neki, attól vezetetni hagyja magát. És épen ez a titok az előtt a leány előtt, akit oly végzetes módon szeret. Ha merészeltük volna, figyelmeztettük volna erre a kisasszonyt. Willoughby iránt való szerelmével kormányozhatná Willoughbyt és rajta keresztül egész környezetét. És az nem olyan kormányzás lenne, amelynek Willoughby alávetné magát, hanem szerelem lenne, amelyet elfogad. Oh, ha a kisasszony ezt átlátná!

— Ha értene a metafizikához! — sóhajtotta Dr. Middleton.

— Azonban az olyan nagy érzékenység, amilyen a Willoughbyé . . .

— Ha egy vele nem érző szív megsérti . . .

— Végre is mivé válhatik? Hiszen a legkülönb ember is gyarló halandó . . .

— Érzéketlenné válhatik . . .

— Talán befelé még mindig ugyanannyit érez . . .

— Vagy még többet! . . .

— Talán még több gyöngédség él benne . . .

— Azonban kifelé elfásulhat!

A két lady, miután átestek a rettentő lehetőség feltárásán, egyszerre nézett föl Dr. Middletonra.

— A búzaszem históriája . . . — mondta a

doktor s épen olyan szomorú arcot vágott, mint a hölgyek.

Igy álltak, hármás nekicsüggedéssel, — a hölgyek a Dr. Middleton megjegyzését próbálva magukban emészthetővé rágicsálni, a nagytiszteletű úr pedig attól az érzéstől lesujtottan, hogy udarias hősisége már nem sokáig bírja a harcot a józanésszel.

Megmentették.

Nyílt az ajtó s egy szolga jelentette:

— Mr. Dale!

Miss Eleanor és Miss Isabel kezük emelgetésével adtak egymásnak álmélkodó jeleket.

Előresiettek, üdvözölni a látogatót.

— Foglaljon helyet, Mr. Dale. Tán csak nem valami rossz hírt hoz a mi Laetitiánkról?

— Oly ritka az öröm, hogy Önt itt üdvözölhessük, Mr. Dale, hogy kissé nyugtalanok is vagyunk miatta, bár reméljük, csak mindnyájunknak jóleső ujsággal érkezik.

— Dr. Corney csodát művelt?

— Dr. Corneynek köszönöm a szivességet, hogy idehozott a kocsiján, hölgyeim, — felelte Mr. Dale, aki sovány, feszesen begombolkozott úriember volt, indiai arcszínnel, amit a betegszoba fakóvá tett.

— Rendszerint nem szoktam kimozdulni otthonról.

— Dr. Middleton nagytiszteletű úr.

Mr. Dale meghajolt. Meglepődöttnek látszott.

— Ön nagyszerű levegőn él, sir, — jegyezte meg a nagytiszteletű doktor.

— Kevés hasznom van belőle, sir, — felelte Mr. Dale. Aztán a hölgyekhez fordult:

— Sir Willoughby szabad volna egy pillanatra?

A hölgyek ebben állapotok meg:

— Willoughby Vernonnal van. Érte küldünk.

Csengettek.

— Igazi szerencse volt számomra megismerkedhetni az Ön leányával, Mr. Dale. A kisasszony

igen értékes teremtés, — mondta Dr. Middleton.

Mr. Dale meghajolt:

— Az Ön dicsérete igen megtisztelő, sir. Leányom, mint atyja is csak ezt mondhatom, hitem szerint meg is érdemli a dicséretet. Midezideig nem is volt semmi kétségem...

— Laetitiát illetőleg? — kiáltották a hölgyek s úgy kezdtek beszélni a leányról, mint a szelidség és jóság megtestesüléséről.

— Mindezideig teljes odaadással hittem benne, — mondta Mr. Dale.

— Bizonyos, hogy Miss Dale a legszelidebb ápolónő s a legodaadóbb jószágú leány!

— Az atyja iránt való kötelességek tekintetében így is áll a dolog, hölgyeim.

— Minden egyéb tekintetben is, Mr. Dale!

— Ezért imádkozom, — felelte az öreg úr.

A szolgálta visszajött. Jelentette, hogy Sir Willoughby a laboratóriumban tartózkodik Mr. Whitforddal s az ajtó zárva van.

— Családi ügyek — magyarázta a két lady. — Hiszen Ön tudja, Mr. Dale, Willoughby milyen buzgó figyelmet áldoz ügyeire.

— Sir Willoughby jól van? — tudakozta Mr. Dale.

— A legkitünőbb egészségben.

— Testileg és szellemileg egyaránt?

— De kedves Mr. Dale! Willoughby sohasem beteg!

— Oh! Ha ezt olyan valakinek kell hallania, aki sohasem egészséges! És Mr. Whitfordnak sincs semmi baja?

— Baja? Ez a kérdés saját magammal szemben is nyugtalanná tesz, — szólt Dr. Middleton. — Vernon úr olyan egészséges, mint az Alkotmány, mint a Birodalom Hitele, vagy a Költőfejedelem világhíre. Csak sohse tessenek aggódni ömiatta.

Mr. Dale gyáva kis szipákolást művelt, mint aki egyre nagyobb zavarba bonyolódik. Ezt mondta:

— Mr. Whitford a fejével dolgozik, mindig a tudománnyal vesződik; ha szabad megjegyezmem tehát, ő nem mindig érezheti magát otthonosan társadalmi dolgokban.

— Tegye csak túl magát ezen a rágalmazó híren a tudósoknak, Mr. Dale; szavamra mondhatom Önnek, hogy aki tartósan dolgozik a fejével, annak van legjobb feje mindenfajta dologra.

— Oh! Az Ön leánya itt van, sir?

— Leányom itt van, sir, és rendkívül boldog lesz, ha barátnőjének Miss Dale-nek atyját körülkben tisztelheti.

— Hát jóbarátságban vannak?

— Nagyon szivélyes jóbarátságban.

Mr. Dale újabb csitító szipákolással segített magán.

— Laetitia! — sóhajtott a távollevő leánya nevét s megdörzsölte a homlokát; keze láthatóan remegett.

A hölgyek aggódva érdeklődtek, vajjon nem a szoba hőisége ártott-e meg neki s egyikük szaglő-üvegecskével kínálta.

Mr. Dale megköszönte szivességüket.

— Már csak kibirom, míg Sir Willoughby jön.

— Félünk, hogy zavarjuk Willoughbyt, ha be van zárva az ajtaja, Mr. Dale; azonban, ha kívánja, megpróbálhatjuk: üzeni érte. Csakugyan nincs semmi baj a mi Laetitiánkkal? Ma reggel olyan sietve hagyott el bennünket, még búcsút sem vett, mindössze a cselédlányok egyikének vetette oda pár szóval, hogy az Ön állapota kívánja haladéktalan hazatérését.

— Az én állapotom! És most ő is zárva tartja előttem az ajtót! Az ajtón keresztül beszéltem vele, ennyi az egész. Így állok betegen és

elképedve két bezárt ajtó között, melyek közül, úgylátszik, egyik sem akar megnyilni, hogy világosságot kaphassak mögülük, amire pedig több szükségem lenne, mint az orvosságra!

— Tyhű! — kiáltotta Dr. Middleton, — az Ön helyzetképe igazán megdöbbenő, Mr. Dale. Pontosan ráillik a mai generáció emberiségének az állapotára s ha mostanában még prédikációkat tartanék, mondhatom, kitünő például használhatnám föl a szószéken. Részemről, én nem zörgetnék a bezárt ajtókon s teljes lelkinyugalمامat, sőt teljes egészségemet is annak tulajdonitom, hogy a számomra bezárt ajtókról mindig további kérdészködés nélkül vettem tudomást. A magam élete lapját a magam lámpása mellett olvasom. Ezzel szemben viszont a mai világ, ha szabad az Ön esetét idéznem, egyebet sem csinál, mint egyre kopogtat a titkoknak azon a két bezárt kapuján, melyek mindegyik oldalunkon ott meredeznek s melyek előtt betegen és elképedve álldogálunk, mert nincs semmi felelet a kopogtatásra. Amiért is, sir, a világ igen helyesen tenné, ha számotvetne a koldus és a levélhordó különböző sorsával: akkor kopogtass, ha adni akarsz, mert akkor megnyílik az ajtó s akkor ne kopogtass, ha kapni akarsz, mert akkor úgyis zárva marad. Másszóval, Ön is leghelyesebben egy levelet csúszthatna be a zárt ajtón, amire aztán kedvező fogadtatás várhatná, de így, Önnek nem ad ki egyik ajtó sem levelet. Tehát . . .

Mr. Dale megtörölte izzadt homlokát s könyörgőformán nyujtotta előre a kezét:

— Beteg ember vagyok, Dr. Middleton, — mondta, — nem bírom fejfel a hasonlatokkal való beszédet. Csak az egészen szerény tényeket tudom megérteni.

— Ami a tények megemésztését illeti, sir, egy-

szálig nehezen tudjuk lenyelni őket. Azt se igen tudjuk még, hogy maga a természet is tény-e, vagy csak kísérlet a tények fölé való kerekedésre. A világ még nem jutott odáig, hogy asszimilálja a legelső tényt, amely útjába került. Valamennyien azon erőlködünk, hogy létezésünk tényét valahogy vérünnké változtassuk.

Mr. Dale halántékához nyomkodta a kezét, úgy nyögte:

— Szédül a fejem, oktalanság volt tőlem, hogy kijöttem otthonról. Engedtem az első ötletnek, bár ez, igazán azt hiszem, nagyon becsületes indíték volt. De képtelen vagyok... nem tudom Önt követni, Dr. Middleton. Bocsásson meg.

— Nos, kedves uram, engedje megvallanom, hogy egyéb honfitársaimhoz képest, Önt, aki nem tud követni s ennek következményeképen mégsem engem okol és szid magában, valóban nemes léleknek kell tartanom, — felelte a nagytiszteletű doktor és csak nehezen szánta el magát, hogy kiereszse karmaiból ezt az embert, akit kárpótlásul talált azért a lovagi önfeláldozásu szolgálatért, hogy némán viselkedjék két úri hölgygel szemben, mikor pedig jól érezte magában, hogy félelmes erejének fuvallata északi szélként tud hatni a gyatra idegekre s a büntetés pallosa gyanánt suhog, ha egy napra így kiszakítják a könyvei közül.

Miss Eleanor szólalt meg:

— Felvilágosítást óhajt, Mr. Dale? Mi nem szolgálhatnánk vele?

— Nem valószínű, — hangzott a fáradt válasz. — Azt hiszem, meg kell várnom Sir Willoughbyt... vagy Mr. Whitfordot. Ha ugyan győzöm addig erővel. Vagy talán válthatnék pár szót... mert félek, hogy mégis végképp elfogy addig az erőm... pár szót azzal a fiatal hölgygel, aki menyasszonya... azaz tulajdonképpen...

— A leányommal, Miss Middletonnal, sir? Rendelkezésére áll Önnek, azonnal hívom!

Dr. Middleton az ablakhoz lépett:

— Clara csakugyan jobban ismerheti nálam a Miss Dale szándékait. Viszont hizelgek magamnak azzal, hogy én meg uraságod gondolkodását találom el jobban. Azt hiszem, Mr. Dale, hogy mikor úgy fordulok Önhöz, mint a szóbanforgó hölgy atyjához, Ön odaadó buzgalmu, az Ön érdekeit lelkesen szolgáló szószólót ismer meg bennem.

Mr. Dale nagy zavarban volt: a gyöngye fatörzs torpan vissza úgy a szélviharban, ahogy ő hőkölt meg.

— Szószólót, sir? — mondta és elfulladt a lélekezete.

— Ismétlem: a leglelkesebb szószólót: mert fölöttébb nagyra becsülöm Önben az atyát. Látja, sir, én ismerem a körülményeket. Azt hiszem, — fordult Dr. Middleton félig a hölgyekhez, — hogy addig, míg Ön, Mr. Dale, látogatásának nyomós okait össze nem olvasztja a magam adataival s fölébe nem kerülünk a fennforogható nőies érzékenykedéseknek, addig úgy tárgyaljunk ezekről a körülményekről, mint nem teljesen közismertekről. A mi Strepho barátunk némi gyávasággal vádolható. Azonban ha egyelőre helyes is, hogy a szereplőkre való illő tekintettel óvakodjunk a nevek szellőztetésétől, itt ebben a házban ez aligha szigoruan kívánatos. Barátunk egyelőre a közönyöst játssza a házassodással szemben. De azt hiszem, mi jól megértjük a szerelmi hidegségnek ezt a fázisát. Őszintén megvallva, Mr. Dale, magam is voltam egyszer úgy életemben, hogy egy hölgy visszautasított s én nem lázongtam, csak közönyösséget mutattam a házassági köteléssel szemben.

— Leányom visszautasította őt, sir?

— Átmenetileg úgy látszik, hogy a kisasszony nem hajlott a dologra . . .

— Dehát *szabad* volt az illető gentleman? . . . tehetett-e tisztességes ajánlatot? . . .

— Legjobb barátja és legközelebbi rokona kezeskedhetik erről Önnek!

— Tudom, hallottam, mondták. Hallottam, hogy az illető úr megtette az ajánlatát és hogy tisztességes módon meg is tehetette. És mégis, tanácstalan vagyok s mindaddig nem mozdulhatok, míg nincs biztos támaszpontom arranézve, hogy leányomnak olyan-e az álláspontja, amit mint atya, nyugodtan támogathatok.

— A kisasszony talán nem beszélt világosan?

— Ma reggel még nem láttam: későn kelő ember vagyok. Csak hallottam azt a meglepő ujságot, hogy miért távozott el Patterne-ből; ajtáját zárva találtam, nem felelt.

— Ami azt jelentheti, hogy nincs megmagyarázni valója s hogy fél a kérdezősködésektől.

— Hölgyeim! — esdekelt fájdalmasan Mr. Dale.

— Mi sejtjük a titkot, sejtjük! — kiáltották válaszul a hölgyek s mosolyogva néztek Mr. Dale-re, mint Dr. Middleton.

— Nincs megmagyarázni valója? — tagolta Mr. Dale a hallott szavakat, hogy jobban megértse őket. — Hát akkor, sir, Laetitia tudta, hogy Önnek nincs ellenére a dolog?

— Kétségkívül; hiszen én nagy tisztelője vagyok az illető gentlemannek s így a kisasszony tudhatta, hogy a dolog nincs ellenemre. Azonban Miss Dale egyáltalán nem tekintett engem fontos valakinek az ügyben. Aligha tarthatott épen engem akadálynak. Én egyszerűen csak barátja vagyok annak az uriembernek. Persze, szó sincs róla, odaadó jóbarátja!

Mr. Dale esdeklő mozdulattal nyújtotta ki

a karjait: mindez nagyon sok volt szegény fejének.

— Bocsássanak meg, de nehezen fog a fejem. És az Ön leánya ugyanigy gondolkodik, sir?

— Nem mérlegeljük a dolgot olyan aprólékosan, de nagyjában mondhatom, hogy ugyanigy gondolkodik, sir. S nemde, hozzátehetem, hogy a jelenlevő hölgyek szintén?

Mr. Dale jelezte, hogy csordultig a pohár:

— Hol vagyok hát? ... És Laetitia mégis visszautasította?

— Átmenetileg; állapotjunk meg ebben. A dolog részben nem Önön mulik, Mr. Dale?

— Dehát micsoda fura dolgok történtek azóta, mióta leányom távol van a kertilakból? — kiáltotta Mr. Dale, s ez a kiáltás elárulta, hogy ereiben elixir pezsdül. — Azt hiszem, kacagni tudnék, ha nem félnék, hogy örülnek tartanának érte. Laetitia visszautasította annak a gentlemannek a kezét, holott az a kéz teljesen szabad volt? Leányom, leányom! Mindnyájan a fejünk tetején járunk. A tündérmeséknek van igazuk és az iskola-könyvek hazudnak. De ez igazán, igazán nagyon kiforgatja az embert a sodrából. Aki beteg, — már pedig én az vagyok és semmiféle pillanatnyi öröm nem változtathat ennek az ellenkezőjévé, — aki beteg, az ragaszkodik az állandó dolgokhoz, a rendhez. Minden legkisebb kizökkenés a megszokott kerékvágásból felkavarja. Pedig lám, én már évekkal ezelőtt megjósoltam! s éveken át mindenki ellenem volt; és most, mikor beteljesedett, csodálkozom, hogy nem bolondultam bele.

— És évek óta, kedves Mr. Dale, ez a frigy volt a mi Willoughbynk állandó kedvenc terve, minden ellen-áramlattal és emberi másképpen akarással szemben, — szolt Miss Eleanor.

— A mi Willoughbynk legáhitottabb terve! — szólt Miss Isabel.

— Nem én mondtam ki a nevet, — szólt Dr. Middleton is, — de ha már kipattantották, tán jobb is így, legalább elkerüljük az esetleges félreértéseket. Nem gondolnám, hogy komoly szentségtörést követtünk el, bár Willoughby valószínűleg elsőnek akart Ön elé állani vele. Magától Willoughbytól tudom, hogy a múlt éjjel ő intézett felhívást az Ön leányához, Mr. Dale, — és nem is legelső ízben, ha helyesen értettem; de nem érte el a kívánt eredményt. Willoughby kétségbe van esve. Én nem. Feltéve persze, hogy az Ön kedves segítségére számíthatunk. És nem esem kétségbe már csak azért sem, mert talpig érdemes gentlemanről van szó, elismerten értékes gentlemanről. Ön eléggé jól ismeri őt ahhoz, hogy csatlakozzék véleményemhez. Mindjárt hozom a leányomat, hogy ő is segítsen teljessé zengeni ezt a dicséretet.

Dr. Middleton ruganyos léptekkel lábalt ki az üveges ajtón a pázsitra, ragyogva a boldog közlés terhétől, melyet átadandó volt barátjának, Mr. Whitfordnak.

— Hölgyeim, ez tultesz minden csodán! — lihegte Mr. Dale.

— Willoughby nagylelkűsége minden csodán tultesz, — hangzott kórusban a válasz.

Az ajtó megnyílt: Lady Busshe és Lady Culmer érkezését jelentették.

XX. FEJEZET.

A patternei hölgyek, Mr. Dale, Lady Busshe és Lady Culmer, valamint Mrs. Mountstuart Jenkinson.

Lady Busshe és Lady Culmer jobbra-balra kémlelődve léptek be. Mr. Dale-t a szobában látva, Lady Busshe odasugta barátnőjének :

— A bizonyíték !

Lady Culmer visszaságott :

— Corney maga is tökéletesen megbízható.

— Olyan orvos, aki saját maga a legjobb orvosság.

— Megbecsülhetetlen kincse a vidéknek.

Miss Eleanor és Miss Isabel üdvözölték a vendéghölgyeket.

A patternei nagynénik szeretetreméltósága, párosulva ragyogó unokaöccsük mellett való teljes homálybanmaradásukkal, valósággal csalogatta a nagyvilág vállalkozó kedvű asszonyi lelkeit, hogy merészebben viselkedjenek, amit persze nem is tagadtak meg maguktól.

Lady Busshe kezdte :

— Nos ? Mi ujság ? Nagy körvonalakban már persze tudjuk is ! No, ne csodálkozzanak úgy, csak egy-két mozzanatot ismerünk, hallottunk harangozni a dologról. Én már tegnap megmondhattam volna. *Láttam.* És már tegnapelőtt sejtettem. Oh !

Most már hiszek a végzetben! Megállapodtunk Lady Culmerrel, hogy ez a legegyszerűbb felfogása az ügynek. Nos, és Önöknek hogy tetszik az egész, kedveseim?

A két nagynéni kérdő arccal hüledezett:

— Dehát mi?

— Hát *az*! Az egész! A leány! Meg az úr!

— A mi Willoughbynk?

— Lehetséges volna, hogy a ladyk még nem élvezték Corney legújabb medicináját? — fordult Lady Busshe Lady Culmerhez.

— Mindenesetre tökéletesen játsszák a diszkrétet, — szolt Lady Culmer. — De, drágáim, mi is be vagyunk avatva a titokba!

— Hogyan viselkedett a kisasszony? — susogta Lady Busshe. — Semmi különösebb berzenkedés és méltatlankodás, remélem. . . Jó társaságbeli leány, mondják; ámbár sohasem ment a fejembe, hogy mit beszélnek olyan tisztelettel a tudósi ősről: az ember mindig egy sor muzeumi indiánkötényt gondol maga elé. Azonban csinos leány volt. Kezdetnek ennyi is elég. Elmebeli kiválóságokkal szemben persze nem állhat meg. Willoughby láthatta, itt a saját házában, mind a kettőt, szembeállithatta őket. . . és itt az eredmény! Egy szellemileg kiváló fiatal nő, egy úri kastélyban, minden Szépséget lever. Ebben a felfogásban állapodtunk meg Lady Culmerrel. Willoughby nyilván bájos tánc-partnernek találta a kisasszonyt, de az ugrabugrálás végén bizonynal már ráunt kissé. Már tegnap láttam, a napnál világosabban. A kisasszony nem értette őt, de ő annál jobban a kisasszonyt. Mi ennyit tudunk.

— Még fiatal leány, tanulhat, — felelték feszengve a nénikék, teljesen tanácstalanul arra nézve, hogy mit is akar mondani Lady Busshe.

— És Önök milyen jóindulatuak hozzá, amint-

hogy mindig azok is voltak. Emlékszem, arról a Durham-leányról is volt jó szavuk.

Lady Busshe átvonult a szobán Mr. Dale-hez, aki egy nagy könyvben Hires Családjaink nemesi címerjelményeit lapozgatta.

— Tanulmányozza, — mondta a lady, — tanulmányozza csak, kedves jó Mr. Dale! Most már Ön is ide tartozik, még pedig azon a jogon, hogy olyan okos és művelt leánya van. A 300-ik lapon találja a Patterne-cimert. És jegyezze meg, én mondom, a leánya még peer-ré teszi Önt, addig nem nyugszik, — a rokonság révén, tessék tudni. Sir Willoughby és a felesége nem fognak megelégedni azzal, hogy itthon csücsüljenek és a földjeiket dirigálják. Laetitia rendkívül becsvágyó teremtés, nem? És igen helyesen, én mondom!

Mr. Dale némi ellenkezésfélét kísérelt meg. Becsukta a könyvet, nézegette a kötését, ujjaival dobolt a fedélen, reményét fejezte ki, hogy öladysága jó egészségnek örvend, célzásokat tett a maga gyenge állapotára s hogy milyen furcsa a kalitkához szokott rabmadárnak a szabadban.

— Most már valószínűleg itt fog letelepedni Mr. Dale, ugye, a tágasabb és csinosabb kalitkában?

Mr. Dale megingatta a fejét:

— Ha jól értem . . . — mondotta.

— Én *tudom*, — felelte a lady.

— Istenem, hát lehetséges volna? . . .

Mr. Dale felfelé bámult, az olyan ember érzésével, aki későn ébredve csodálkozik bele a ragyogó fényü, eleven világu nappalba.

Lady Busshe elhalkította a hangját. Élt a helyzettel, melyet egy rangban alatta állóval szemben kiélvezhetett, miközben a bizalmasság közvetlenségével beszélt hozzá, előlegezve neki várható

emelkedésének elismerését: ami a jólneveltség jele, vagy a társadalmi kötelezettségek pontos mérlegelésének bizonyossága.

— Laetitia boldog lesz, biztosíthatom Önt. Szeretem látni, hogy egy hosszú és hűséges vonzalom így megkapja a jutalmát, — szeretem! Az ő története a türelmes kitartás diadala! Túltett minden Grizeldiszen! Egy asszony sem fogja szégyelni, ha Lady Patterne-t állítják eléje mintául! És Ön még mindig bizonytalanságban van? Kétkedik? Beszéljen csak, — olyan halkán, ahogy Önnek tetszik. Hiszen a szín új változásáról alig lehet kétség! A házassági ajánlat nyilván megtörtént! Drága Mr. Dale, egy kicsit, csak nagyon kicsit hangosabban! Ön azért van itt, hogy... természetesen, hogy találkozzék Willoughbyval? A leány? Nem értettem egészen jól, mit mond! A leány?... Ön azt mondja, hogy úgy látszik, hogy...

Lady Culmer a patterne-i hölgyekkel beszélgetett:

— Kellemetlen napjaik lehetnek. Az ilyen dolgok mindig nagyon kiéleződnek, ha nem teljesen jólnevelt emberek az ellenfelek. Mi előre láttuk, hogy így lesz. Természetesen, ilyen menyasszonycserét nem vártunk, dehát ki várhatta volna? Persze, ha hanyattfeküdtem volna s erősen gondolkodtam volna, talán úgy! Csalhatatlan vagyok, ha hanyattfekve tünődöm el a dolgokon. Az ember hűvösebben gondolkozik: az ötletek maguktól jönnek, erőltetés nélkül. Innen van, hogy a sötét téli délutánokon, mikor a szófán heverek, a teás készletem mellett, jobban fog a fejem, mint bármelyik más évszakban. Akárhogyis, Önök most már tul vannak a nehezén. Middletonék mikor mentek el?

— Middletonék? elmenni? — álmélkodtak a hölgyek.

— Dr. Middleton és leánya.

— De hiszen nem mentek el!

— Middletonék még itt vannak?

— Persze hogy itt vannak. Miért mentek volna el Patterne-ből?

— Miért?

— Hát persze. Valószínűleg még egy pár nappal tovább is maradnak.

— Szent isten!

— Semmi ok sincs az ellenkező feltételezésére, Lady Culmer.

— Semmi ok!

Lady Culmer Lady Busshe-ért kiáltott.

A másik lady rémült kiáltása volt a válasz:

— Kikosarazta!

— Ki?

— A lány!

— A lány? Sir Willoughby?

— Kikosarazta! Elhárítja a megtiszteltetést.

— Oh! képtelenség! Nem, ez hihetlenebb minden regényes kitalálásnál! Dehát Willoughby csakugyan...?

— A legcsakugyabban, ahogy látszik. Holott illő formaságok közt történt a megkérés. És mégis kosár...

— Nem, és megint csak nem!

— Drágám, Mr. Dale mondja!

— Mr. Dale, mi lehet a Laetitia viselkedésének a magyarázata?

— Valóban, Lady Culmer, — kezdte Mr. Dale, akinek szinte kellemes izgalom volt a körülötte fölviharzó érdeklődés, noha nagyon elképedt azon, hogy a dolgot ebben a házban olyan nagy nyilvánosság tárgyalja, — magam is sötétben tapogatózom. Egy atyának tudnia kellene az ilyesmit, de én nem tudom. Bezárkózott előlem, nem is láttam. Teljesen sötétben tapogatózom. Remeteéletet élek,

elfelejtettem már, hogy megy a világban az ilyesmi. Én azt hittem, hogy a lányom ügyében elsősorban hozzám kellett volna fordulni.

— Hja, hja. A mai úriemberek nem olyan formaságtartók, ők a pillanatnyi felbuzdulás emberei s még büszkéek is erre. Willoughby nyilatkozott. Ezt megállapítottuk. De honnan veszi Ön ezt a kikosarazási históriát?

— Dr. Middletontól hallottam.

— Dr. Middletontól! — kiáltotta Lady Busshe.

— Middletonnek még mindig itt vannak, — magyarázta Lady Culmer.

— Micsoda zürzavarba keveredtünk? — ugrott fel Lady Busshe, hogy két-három izgatott lépés után egy másik székre telepedjék le. — Óh! — vizsgáljuk csak a dolgot rendszeresen. Ha nem ezt tesszük, akár bele is örülhetünk, közveszélyesen! Middletonék itt vannak s Dr. Middleton maga közli Mr. Dale-lel, hogy Laetitia Dale kikosarazta Sir Willoughbyt, aki külszin szerint az ő leányával van eljegyezve! És kérem, Mr. Dale, hogyan beszélt az ügyről Dr. Middleton? Csak nyugodtan kérem, nem kell sietni a dologgal, bár az Ön iránt érzett rokonszenv s az összes érdekelteket melegen kísérő érdeklődés kissé bennünket is izgatottá tesz. Csak szép lassan beszéljen kérem, — ahogy jólesik!

— Asszonyom . . . Lady Busshe, — erőszakolta le Mr. Dale a gégéjét dugaszoló gombócot. — Nem látom okát, miért ne beszélhetnék. Nem látom át, miért értettem volna félre bármit is. A Patterne-kisasszonyok is hallották. Dr. Middleton kezdte, nem én. Mikor idejöttem, sejtelmem sem volt a visszautasításról. Csak annyit tudtam, hogy a megkérés megtörtént. Ezt viszont teljesen megbízható embertől hallottam. Látogatásom célja az volt, hogy meggyőződjem leányom viselkedésének

helyességéről. Laetitiának mindig finom érzéke volt a tisztas illendőség iránt. A szenvedély azonban, tudjuk, elsodorhatja az embert s ez nagyon is különös eset volt, ugyebár? Féltem, hogy Dr. Middletontól és leányától alighanem a legalázatosabban bocsánatot kell kérnünk. Én kérem tudom, hogy Laetitia milyen bűvös hatással tud lenni az emberekre. Asszonyom, Dr. Middleton a legnyiltabb módon, a félreérthetőség minden árnyéka nélkül jelentette ki önmagáról, hogy leányom kérőjének szószólója akar lenni. Gyenge fej vagyok. Hirtelen azt tételeztem föl, hogy Sir Willoughby és Miss Middleton között barátságos szakítás történt, vagy pedig hogy az a hír, mely eljegyzésükről hozzám is eljutott, nem egészen pontos értesülés. A fejem, mondom, gyenge. Dr. Middleton társalgási módja próbára teszi a magamfajta koponyát, azonban a lényeges pontról határozottan beszélhetek: Dr. Middleton azt mondta, hogy kész és buzgó szószólója lesz leányom kérőjének. Szórol-szóra így mondta. Úgy értettem, hogy arra kér, járjak közbe a leányomnál. Igen, még a nevet is említették! Nem titkoltak el semmit. Bizonyos vagyok, hogy félreértés nem történhetett. S igazán meghatódtam, mikor láttam, a doktor úr mennyire aggódik a Sir Willoughby boldogságáért. Olyan érzelemnek tulajdonítottam ezt, amelyre nincs szükség hosszabban kitérnem. Baráti lelkeségü szószóló, — mondta a doktor úr.

— Igazi örvénysodor! — kiáltotta Lady Bushe, az egész társasághoz fordulva.

— Tiszta forgószél! — kiáltotta Lady Culmer.

A patterne-i hölgyek arcán hirtelen fény derengett föl. Kölcsönösen megmagyarázták egymásnak.

Úgy meg voltak riadva, hogy szinte már sértve is érezték volna magukat Lady Busshétől, ha természetes jámborságuk és szokott alázatosságuk

megengedte volna nekik a szembeszállás me-
részségét.

— Vajjon, — szólalt meg Miss Eleanor, —
nem egyszerű félreértésről van-e szó, amit a nevek
felcserélése kimagyarázhat?

— Nem elsőizben történt, — mondta Miss
Isabel, — hogy Willoughby mint kérő lépett föl,
unokafivére, Vernon javára.

— Igazán végtelenül fájlaljuk a sajnálatos téve-
dést, melybe Mr. Dale esett.

— Az egész, most már látjuk, a Dr. Middleton
teljes félreértéséből ered.

— A doktor úr Vernonra gondolt. Előttünk
világos volt a dolog.

— Lehetetlen, hogy Willoughbyra gondolt
volna!

— Ugye látják az egész képtelenséget és tévedést?

— És Middletonék itt vannak! — szólt Lady
Busshe. — Óh! ha alapos felvilágosítás nélkül
megyünk haza innen, az egész grófság rajtunk
fog kacagni. Mr. Dale, kérem, ébredjen fel! Látja
már a dolgot? Mégis csak Ön tévedhetett.

— Lady Busshe, — ébredt fel Mr. Dale, —
lehet, hogy Dr. Middleton csakugyan félreértet-
tem, elvégre az ő beszéde olyan, ahogy csak a
disz-csapatszempléken szokás szónokolni. A hirt
azonban kétségtelen megbizhatóságú forrásból
vettem s leányom rendkívüli magaviselete meg-
erősíti. Ha pedig ezt a napot valahogy túl is
élem, holnapra biztosan kísértet módjára nézhetek
magamra.

— Szegény Mr. Dale! — sajnálkoztak a patterne-i
hölgyek.

Lady Busshe odasugta nekik:

— Tudhatják Önök is, hogy az a két gyerek
nem illett össze, nem értették egymást: én láttam,
előre megmondtam.

— A leány idővel meg fogja érteni őt, — felelték.

— Soha. És én erősen hiszem, hogy közös akarattal váltak szét s végre is Letty Dale lesz a nap győztese. Igen, egyre erősebben hiszem.

A nénikék elszántan tiltakoztak tovább, azonban sokkal többet tudtak, semhogy zavarba ne jöttek volna, amit el is árultak, noha a szájuk így beszélt:

— Kedves Lady Busshe! hát hihető lenne ez? már csak illendőségi okokból is!

— Kedves Mrs. Mountstuart! — szólította meg Lady Busshe nagy vetélytársnőjét, aki most megjelent közöttük, — a legjobbkor jön Ön: megoldhatatlan zürzavar állapotában leledzünk s már-már az örület határát suroljuk. Csak Ön segíthet rajtunk és senki más. Ön, aki mindig tud mindent, ezt is tudni fogja: valamennyien Önön csüggünk. Van a dologban valami igazság? egy egész picit igazság?

Mrs. Mountstuart királyi fenséggel ült le.

— Oh! Mr. Dale! — kezdte, s az apa felé hajolt. — Igen, kedves Lady Busshe, van benne egy picit igazság.

— Jaj, ne piritson bennünket lassú tűzön! Mert Ön érti ezt a művészetet. Én tudom az egész históriát. Azaz hogy csak egy részét. Tudniillik főbb körvonalaiban. Az egészre nézve nem csalódhatom, de Ön kitölthetné a körvonalakat, tudom, hogy kitölthetné. Én már tegnap láttam. Nos, beszéljen hát, halljuk! A dolog vagy teljesen igaz, vagy tökéletesen hazugság. Melyik hát?

— Pontosan mondja meg, mit kíván?

— Ön Willoughby végzetének nevezte azt a leányt! Nos, én kételkedtem. De most megint fordult egyet a dolog s ha igaz a hír, Önt csalhatatlannak kell kikiáltanom. Hát mi igaz? amit Sir Willoughbyról hallok vagy amit Laetitiáról?

— Mindkettő.

— És Middletonék mégis itt vannak? Nem mentek el, megszállva tartják a harcteret? Es ami még elképesztőbb, a Laetitia kosara! És ráadásul Dr. Middleton közbenjár Mr. Dale-nél Sir Willoughby érdekében!

— Dr. Middleton közbenjár! — Most Mrs. Mountstuarton volt az elképedés sora.

— Vernon érdekében! — sietett megnyomni a szót Miss Eleanor.

— Unokafivére, Vernon Whitford érdekében, — mondta még hangsúlyozottabban Miss Isabel.

Mrs. Mountstuart uralkodói fenséggel emelte fel s fordította fejét a hölgyek felé:

— Ki beszél itt kosárról?

— Mr. Dale-től hallom, — felelte Lady Busshe.

— Dr. Middletontól hallottam s azt hiszem, teljesen világosan, — szólalt meg Mr. Dale.

— Dr. Middleton úgy értette, hogy Willoughby az unokafivére, Veron számára kérte a Laetitia kezét, — mondta Miss Eleanor.

Nővére folytatta:

— Innen az egész fölöttébb mulatságos félreértés, — ami igazán szomorú, — tette hozzá, balszámul Mr. Dale számára. — Willoughby Vernont helyettesítette. Mindig unokafivére a második gondolata, ha ugyan nem az első!

— De minek is folytassuk . . .

— Ezt az összevissza beszédet!

Mrs. Mountstuart birói nyugalommal hallgatta a két nővért. A grófságban a legjámborabb elhanyagolható mennyiségeknek ismerték őket s jelenlétük Mrs. Mountstuartot époly kevéssé tartotta vissza az égető problémától, mint Lady Busshe-t. Mrs. Mountstuart kijelentette:

— Mindegyik félnek igaza van és még sincs igaza.

Lady Busshe hangja jajdult fel:

— Mindjárt sirok tanácstalanságomban!

— Emberkinzás! — nyögte Lady Culmer.

— Ha összekeverjük a dolgokat, egyiküknek sincs igazuk. De szépen kibogozva mindnyájuknak igazuk van. Sir Willoughby igenis gondol unokafivérére, Vernonra; ég a vágytól, hogy rendbe hozza a szénáját; ennélfogva csakugyan tett házassági ajánlatot az ő nevében.

— Tudjuk! — kiáltották a patterne-i hölgyek. — És Laetitia ismét visszautasította a szegény Vernont!

— Ki beszélt arról, hogy Miss Dale visszautasította Mr. Whitfordot?

— Hát nem utasították vissza? — kíváncsiskodott Lady Culmer.

— Most tárgyalják a dolgát s pillanatokon belül eldől.

— Oh, csak maradjon ülve, Mr. Dale! — könyörgött Lady Busshe s felpattant, hogy szükség esetén visszanyomja a székre az öreg urat. — Csak semmi távozás! Attól megint összegabalyodnék minden! Össze kell tartanunk, ha azt akarjuk, hogy ez a talány végre-valahára megoldódjék. Nos, kedves Mrs. Mountstuart, szóval ott tartunk, hogy az a másik história nem igaz?

— Semmi ilyesminél nem tartunk, kedves Lady Busshe.

— Irgalmazzon! És mi van a „végzet“-tel?

— A végzet olyan biztos, mint a Sark vonzása az iránytüre.

— A leány tehát nem adott kosarat?

— Kérdezze meg ezt a saját józan belátásától!

— Szóval beleegyezett?

— Várjunk!

— És az egész világ előbb tud mindent nálam! Kérem, Mrs. Mountstuart, Ön most a mi orákulumunk. Beszéljen csak talányokban, ha jól esik, —

de beszéljen! Ha már tiszta buzát nem adhat, adjon egy kis ocsut legalább.

— Ki tudná előre kitalálni, mi fog történni, Lady Busshe?

— Ki tudná? Hát Ön. Hiszem ezt és meghajlok Ön előtt. A legőszintebben. Szóval Mr. Whitford számára másvalaki van kiszemelve? Ön bólint. És a mi Laetitiánk lesz a Sir Willoughbyé? Ön mosolyog. Nem akar félrevezetni? Kicsi hijja és agyongyötörve rohanok el s szűkölve futok vissza az Ön küszöbéhez. És Dr. Middletonnak szembekötösdit kell játszania a középén? És ki az a másvalaki? — hopp, egyszerre világosan látok mindent! Barátságos szakítás és egy szép sima új frigy! Gazdag leány és sohasem is illett a mi hősünkhöz, soha; tegnap láttam és már azelőtt is, gyakran: szóval Willoughby átengedi másnak, — tramtadratta, tarara, tarara, tam!

Lady Busshe gyors marsot dobolt ki a térdein:

— No, nem ügyesen találtam ki? Pedig alig volt egy hajszálnyi kiindulási alapom! Meg hogy persze ismerem az emberi természetet. Csak odakukkantok, és egy perc alatt kész az egész kombináció. Sir Willoughby ilyenformán megtartja a pénzt a családban, jötevője lesz az unokafivérének s egy füst alatt a leánytól is megszabadul, meg a végzetének is meghódol. Voltaképen kár, hogy ilyen sokáig hagyta ide-oda hullámszani a dolgot. Dagály meg apály közt eltelik az idő. Azonban talán így még jobb a történet. Kötve hiszem, hogy az országban még egy grófság akad, ahol hasonló eleven és egészséges história adódjon. Hiszi, vagy nem hiszi, de én gyanakodtam Mr. Whitfordra s már tegnap céloztam ilyesmire.

— Igazán? — szelidítette derűs megadással Mrs. Mountstuart a tulzón éles rohamot.

— Ugy bizony! Ez a derék, jó uriember már megint talpra akar ugrani! És milyen izgatottnak látszik!

Mr. Dale-t a lady hangja, valamint saját élénk kíváncsisága mindeddig figyelmes hallgatásra kényszerítette. Most azonban már kelleténél is többet hallott; rettenetesen idegessé lett. Mégis vitézül kitartott a széken, félt elhagyni a helyet, ahol horgonyt vetett. „Ilyenek a nagyurak!” — mondta magában öntudatlanul is hangosan, mikor eltűnődött azon a fesztelenségen, amivel ezek a környékbeli, nemesi kiválasztottságu híres dámák tárgyalták meg az ő leányának a dolgát. Hallották a megjegyzését, de nem törődtek vele. Legfőlebb arra magyarázták volna, hogy saját magát inti megfelelő viselkedésre.

A dolgok ily állása mellett történt, hogy Sir Willoughby a kerti üvegajtón át a szalónba lépett s vele egyidőben a másik oldalról Dr. Middleton jelent meg.

XXI. FEJEZET.

Sir Willoughby hadvezéri ügyességének döntő jelenete.

A Történelem, — attól tartunk, — azokról a vezéri kiválóságokról, melyek Sir Willoughby Patterne-ben szunnyadtak s alkalmassá tették volna bármely hadsereg főparancsnokságára, sohasem fog tudomást szerezni, minthogy hősünk elkerülte a szolgálat fáradalmaival s jobban kedvelte azt a dicsőséget, mely hazájában a birtokaikat csöndben kormányozó férfiaknak jár ki; ama különös adományok azonban, melyek mégis csak katonai természetűek s főleg az az előre számotvetni tudó tehetség, mely az ég-küldötte Hadvezérnek bélyege és hitelesítő jegye, minden sürgető alkalommal megmutatkozott, valahányszor Willoughby oly nehézségek közepette, melyek más, a veszély elrettentő látványával szemben kevésbé higgadt lelket elcsüggesztettek volna, a sajátmaga ügyének harci szolgálatára kényszerült.

Senkisésem figyelmeztette rá, hogy Mr. Dale már itt van a házban, sem arra, hogy a rettegett két nő, Lady Busshe és Lady Culmer is megérkeztek: bezárt ajtaja igen nagy rettegéssel töltötte el a cselédeket. Miután végzett Vernonnal s tulleszt a terhes próbálkozásokon, mellyel a vén fickót meg akarta győzni annak a lépésnek az okos voltáról, melyet sürgősen meg akart tétetni vele,

kilépett a pázsitra s várta, hogy elkezdődjék az a másik megbeszélés, mely szintén nem sok eredménnyel kecsegtetett, de amelynek sikertelenségéből is lehetett esetleg valami hasznot huzni. Clarát, utasításaihoz képest, Mrs. Mountstuartnak kellett előkészítenie, ahogyan ő dolgozta meg Vernont. Kivánsága, melyet őszintén és barátilag közölt Vernonnal és Mrs. Mountstuarttal, abban állt, hogy mivel a leány nem látszik hajlandónak őt boldog emberré tenni, cselekedje ezt legalább az unokafivérével. Mrs. Mountstuart előtt jelezte, hogy a maga részéről boldogabb lenne a leány nélkül s ugyanakkor arra is célzást tett, hogy a Clara pénze milyen áldás volna a szegény Vernon számára, a botránnytól való általános megmenekülés pedig, ha az öreg Vernon ugyanolyan ügyesen el tudná kaparintani a leányt, a milyen ügyesen ő, Willoughby, elejtette, a legharmónikusabb elintézés lenne valamennyiük számára. Már pedig csak ez alatt a feltétel alatt, tudniillik, ha Clara hozzámegy Vernonhoz, hajlandó beleegyezni a leány felszabadításába. Ezt Willoughby ellenmondást nem tűrő hangon jelentette ki, hozzátéve azt is, hogy ez magyarázza meg mindazokat a híreket, melyeket Mrs. Mountstuart Laetitia Dale-lel kapcsolatban hallhatott. Vajjon kitől is hallotta őket? — kérdezte. A lady kitérő választ adott, olyan mozdulattal, mely arra utalt, hogy az egész dolog a levegőben volt, már mindenki tudta, s azonnal rátért a felvetett új terv taglalására. Willoughby hallani sem akart Mrs. Mountstuart nagyvilági jártasságu ellenvetéseire, melyek szerint örültség lenne erőszakkal hatni egy leányra, aki olyan elszánt jellemnek mutatkozott. A lady előre megjósolta a balsikert. Willoughby nem hagyta meggyőzni magát; kijelentette: „Igy terveztem!” s talán az örültség furcsa jóságának látványa, mely a tervben meg-

nyilatkozott, végre is rávette Mrs. Mountstuartot, hogy megkísérelje, hátha csakugyan van esélye ennek a megoldásnak, talán épen azon a ponton, ahol az örültséget érinti az emberi természetben, s így esetleg sikerülhet is, vagy békés megoldáshoz vezethet. Sir Willoughby kegyeskedett leereszkedni odáig, hogy a dolgokat előbb Clara javára intézze el s csak azután kívánt a saját boldogságára áttérni. Mindenesetre ilyen szint adott az egész ügynek. Már pedig mindaddig olyan álcával járhatunk a világ előtt, a milyennel tetszik, míg csak a világ rá nem talál az igazi arcra. A világ dicsérete sem üres muzsika, ha mindjárt üres dobon dobol is; azonban Mrs. Mountstuart dicsérete, mellyel Willoughby baráti jóságát és egyszerűségét emelte ki, mégis megzavarta hősünket, mert bár elutasításából már felépült annyira, hogy újra el tudta képzelni Laetitia meghódolását megisméltendő ostroma esetére, hiszen máris úgy tüntette fel a dolgot Mrs. Mountstuart előtt, hogy a leány valóságos cselédi alázattal, szivdobogva várja felmagasztaltatását, mégis az, hogy a lady olyan könnyen hitelt adott a dolognak, újra felmarta a csak imént elcsitult keserű tapasztalatot: Willoughby nem érezte tökéletesen biztosnak lába alatt a talajt. Amellett pedig, feltéve, hogy Laetitia csakugyan meg is hódol, eltűnődött: milyen díjat is nyert hát, s a teli gyűlölet görcse, melyet a világ iránt érzett, a hallatlan áldozat tudata, melyért cserébe ócska, kopott, aránylag értéktelen pénzzel fizették ki, megzavarta nyeresége összeszámlálásában. Laetitia, igaz, nem ment át előbb senkinek a kezén, mielőtt az övé lett, amit viszont Vernon nem mondhat el Clarával kapcsolatban, s egyedül az idő viselte meg Laetitiát, mégis, ennek a latolgatásnak a jóleső érzését elvásította a két nő fizikai ellentéte. Innen fakadt hangja szokatlan

mélabúja, melyet Mrs. Mountstuart meghatónak talált. Olyanféle effektussal hatott rá, a milyenek a szinpadról nagyban hozzájárulnak a kritizáló értelem elszongításához. Ugy beszélt Willoughbyról Clarának, mint aki eddig nem gyanított mélységek fedezett fel.

Vernon nagyon furcsán fogadta a vele közölt tervet. Ugy látszott, inkább hajlanék a dologra jóakaró rokona iránt való szeretetből, semmint a leány iránt érzett indulatból. Zavart volt, leplezetlenül meg volt hatódva, azt mondogatta, hogy a terv lehetetlenség, szó se lehet róla, mindamellet hálásan megköszönte Willoughby kitüntető jóakarátát, nagyon melegen köszönte. Miután pedig eldadogta, hogy a terv lehetetlenség, a kómikus cimborá hagyta, hogy kituszkolják a pázsitra, utána nézni, milyen eredménnyel esett tul Miss Middleton a Mrs. Mountstuarttal való beszélgetésen. Willoughby látta, hogy a lady és Vernon összetalálkoznak, Mrs. Mountstuart betessékeli a vén fickót a bokrok mögötti helyre, ahonnan jött s azzal kifordul a nyílt pázsitra. Rácsapott a ladyre.

— Clara szóbaáll Mr. Whitforddal, — mondta Mrs. Mountstuart, — tiszteli és becsüli, igaz barátának tartja, okos, tudós embernek és jó hegymászónak; azt is elhiszi, hogy Ön a legjobbat akarja. Ennyit sikerült rádiktálnom, de Mr. Whitford érdekében édeskeveset tehettem.

— Szóbaáll vele, — kapott az ujságon Willoughby, mintha azt hallotta volna, hogy Horace barátja megkapta a kegyelemdőfést.

— Szóbaáll vele, miután Ön úgy rendezte a dolgot, hogy Clara vonakodása meglehetősen nagyfoku nevetlenségnek tűnhetnék fel.

— Azt hiszi, nem fog menni a dolog?

— Egyáltalán nem fog menni.

— Fő, hogy szóbaálljon vele.

— Ennyivel azonban be is kell érnie Önnek.

— Majd megvállik.

— „Akármit a béke kedvéért“, ezt mondta Clara s hozzátehetem, hogy egy olyan gentlemannek, akinek jól forog a nyelve, lehetnének is esélyei. Clara kedvében akar járni Önnek.

— Az öreg Vernon, szegény feje, nem tud a nők nyelvén! Nekünk férfiaknak póknak kell lennünk, vagy légynek s ha nem tudunk hálót fogni, minden remélhető sikerünk csak az lehet, hogy bennünket se fonjanak bele valami hálóba. Clara ismeri a Vernon házassági történetét is, ami nem nagyon lesz előnyére a vén fickónak. Milyen volt Clara, mikor Ön elhagyta?

— Nem valami vidám: mint valami kis porcellánholmi, amelyet le kellene már porolni. Egy picikét *gauche*-nak látszott, ami meg is lepett: inkább amolyan vidéki fruskának, aki szepegeve vigyáz, hogy helytelenséget ne csináljon, semmint annak a jólnevelt teremtsnek, aminő valójában. Nem hittem volna el róla, hogy érzés is van benne. Ne feledje el, Sir Willoughby, hogy Clara igazán engedelmeskedni próbált Önnek, megtett mindent, ami tőle telt s azt hiszem, elmondhatjuk, hogy hibái egyrésztét jóvá is tette ezzel; ha érheti is szemrehányás, megbánta s Ön nem fog végletekig ragaszkodni feltételeihez.

— De ragaszkodom, — felelte Willoughby.

— Maga jót akar, de zsarnoki módon akarja!

— Jó, jó. — Willoughbynek nem esett rosszul a Mrs. Mountstuart jellemzése.

Dr. Middletront vették észre, amint áthaladt a pázsiton s Willoughby hozzáietett, hogy hamis utirányba ternelje; Mrs. Mountstuart a szalón felé suhogott. Willoughby elvált a nagytiszteletű doktor urtól s a lugas körül csatangolt, melyről ugy

vélte, hogy az általa rángatott bábu-pár most épen ott hagyja abba egy kicsit a kölcsönös dadogást, — vagy hátha már meg is találták talán a harmónikus szót? Willoughby el tudta viselni ezt a gondolatot, épenhogy el tudta viselni. Körülkémlelte a bokrokat, de lám, azok ketten már el is tűntek. A rácsra futó lomb üres semmit koszoruzott. Willoughbynek az a gondolata támadt, hogy Vernon és Clara alighanem hamarosan ráeszméltek, mennyire nem teremtöztek szerelmes gerléknek s mivel egy pillanatot sem akart elszalasztani, míg Clara még a jelenet izgalma alatt áll, a szalónba nyargalt, remélve, hogy most rajtaüthet Clarán, magához ragadhatja, s utóljára, sürgetve és szenvedélyesen felajánlhatja neki egyetlen megoldásul azt, amit a leány nem kerülhet el, miután a másikat épen az imént elutasította. Miért is nem választotta már azelőtt is a szenvedélyt, ahelyett hogy nyomorék módra ide-oda bicegett az okosság és a temperamentumosság között. Hiszen értett a szenvedélyhez: mihelyt a képzelőtehetség sérthetetlenné és veszélyenkivülinek mutatta számára érzelmei megnyilvánulását, ennek a fantáziának az ereje hősi önbizalmat ébresztett benne és Clarát, a hálását, Clarát, a szeliden megindultat egyszeriben meghódolónak és eléjeolvadónak látta. Ezzel a lelkére vetített képpel robbant be a szobába.

Egyetlen lépés befelé már arra intette, hogy a világ torkába rohan. Szoktunk élni azzal a frázissal, hogy egy férfi akkor igazán önmaga, ha bizonyos nehéz körülmények próbára teszik. Nincs szükség rá, hogy ezt itt most elmondjuk Sir Willoughbyről is: ő háromszorosan is önmaga volt, mikor veszély fenyegette, önmaga-volta ajzotta fel a harcra. Egyetlen pillantásra olvasni tudott a társaság tekintetéből, mintha egyetlen nagy fej Poly-

phemus-szemébe nézne. Lady Busshe, Lady Culmer, Mrs. Mountstuart, Mr. Dale, — minden kifejezésbeli különbözőségük ellenére volt bennük valami hasonlóság, mely az óriás szemét tökéletesen olvashatóvá nyitotta előtte, ha fájdalmas lecke volt is az. Látta a tényt, hogy démoni titka kiszabadult a világba, mindenüvé. A végzetnek tulajdonította ezt. Ott volt a világ állkapcsai közt, a világ fogain. Ezuttal azt gondolta, hogy Laetitia mégis csak elárulta, s miközben meghajolt Lady Busshe és Lady Culmer előtt, gáláns mozdulattal szoritva meg ujjaikat s feelve ravaszdi bólogatásaikra, azon évődött magában, milyen védelmi állást foglaljon el, mielőtt az atyához is odalép. Nem érezte szükségét, hogy egyedül maradjon az öreg ural s azt latolgatta, mennyiben lehetne hasznosítani jelenlétét.

— Örvendek, hogy láthatom, Mr. Dale. Kérem, csak maradjon ülve. A természet bizonyította be ősi erejét? vagy az orvosság hatott üdvösen? Azt hiszem, mind a kettő. Visszahozta közénk kedves leányát?

Mr. Dale visszalankadt a székre, képtelenül arra, hogy a visszatessékelő kéz kényszerítésével ellenkezzék.

— Nem, Sir Willoughby, nem. Nem hoztam vissza; nem is láttam Laetitiát azóta, hogy ma reggel hazajött Patterne-ből.

— Csakugyan? Talán rosszul érzi magát?

— Nem tudok mit válaszolni. Visszavonult a szobájába.

— Bezárkózott, — szólalt meg Lady Busshe. Willoughby egy mosolyt dobott a lady felé. A mosoly meghittséget teremtett közöttük.

Laetitia elzárkózása előnyt jelentett a világgal szemben, de viszont Willoughbyt kiszolgáltatta a szörnyü néembernek.

Dr. Middleton Mr. Dale-hez lépett s mentegőzve jelentette, hogy nem mutathatja be neki leányát, Clarát, mert sehol sem találja, sem a háznál, sem a házon kívül.

— Mr. Dale-ben, — fordult oda Willoughbyhoz, — azt hiszem, nagyszerű szövetségést találtunk.

— Szabadna talán két percet kérnem Öntől, Sir Willoughby, — mondta Mr. Dale.

— Az Ön látogatása sokkal ritkább valami, semhogy megengedhetném, hogy percek szerint mérje ki, — felelte Willoughby. — Azt hiszem, Dr. Middleton, Mr. Dale-t most nem hagyjuk elszökni a körünkől, ha egyszer már sikerült idekapnunk.

— Válságdíj nélkül semmiesetre sem, — mondta a nagytiszteletű doktor.

Mr. Dale megrázta a fejét:

— Sir Willoughby, én már nem sokáig győzöm erővel.

— Ön itt otthon van, Mr. Dale.

— Igaz, nem nagy messziségre az otthontól, de ez a messzeség is nagyon sok egy beteg embernek, aki kezdi már érezni, hogy ereje fogytán van.

— Tekintse otthonának Patterne-t, Mr. Dale, — ismételte Willoughby, hogy mindenki meghallja.

— Minden feltétel nélkül? — kérdezte Dr. Middleton, humorosnak szánt tiltakozás hangján.

Willoughby hidegen, udvarias tekintettel mérte végig, aztán Lady Busshe-ra nézett. A lady alig észrevehetően biccentett. Szemöldökei fölhuzódtak s Willoughby hasonló biccentéssel válaszolt.

A titkos jelek fordítása ez volt:

— Szörnyű ez a nagytiszteletű gentleman!

— Látom, hogy szörnyűnek találja.

— Igazak a hírek, amiket hallottam?

— Egy-két apróbb részletben lehet tévedés...

Ez annyi volt, mint laza bilincseket vállalni.

Lady Busshe-t azonban nem lehetett meghitt tekintetekkel és biccentésekkel kielégíteni. Azt hitte, hogy még mindig el van maradva Mrs. Mountstuart mögött; merész nő volt, rettentően kíváncsi Willoughby dolgaira s a titkok fazeka, mely itt főtt előtte, csaknem félőrültté tette az izgalomtól. S még csak pár perc volt hátra!

Egyébként sem lévén hallgatag természet, s rangja kiváltságosságától, valamint Willoughby rejtett, meghitt pillantásaitól bátorítva, egyszerre csak odaállt hősünk elé:

— Csak egy szót régi barátnőjének! Melyik a kettő közül a szerencsés apa? Nem tudok hogyan viselkedni velük szemben.

Willoughbynak nem jutott ideje, hogy ezen a közönségességen és vakmerőségen fölháborodjon.

Felelt, s érezte, hogy a lady nézése alatt szorosabbra fűződnek a bilincsek:

— Holnapra üres lesz a ház...

— Ahá! Szóval illendő visszavonulás, igen ügyesen leplezve. Olyasmit is hallottunk, hogy Laetitia azért futott el, mintha el akarná háritani a tisztességet, mivel nem méltó rá, vagy más eféle.

Hogyan lehetséges, hogy ez az asszony olyan simán veszi tudomásul a házban történt változásokat? — hiszen csak futó célzás történt a dologra! Willoughby elfelejtette, hogy saját maga készítette elő, önvédelemből.

— Kitől tudja ezt? — kérdezte.

— Az apától. Az Ön nénikéi viszont azt beszélik, hogy Mr. Whitford volt a visszautasított!

Willoughbyval forgott a világ. De harcra keményítette magát s a szobán át egyenesen Lady Eleanor és Isabel felé tartott. Fülei zugtak. Hát őt és esetét már nyilvánosan megvitatják? És semmi védelem? A csodálatos tény, hogy annyi ember közül épen ő került ilyen bonyodalomba,

meztelenül és elárulva, arra ítélten, hogy legmegfeszítettebb ügyességével bontakozzék ki és fődözze magát, úgy hatott rá, mintha valamely égi előkelőségű lordnak ördögi légiók során át kellene vesszőt futnia. Érezte a vesszők suhogását.

A nénik Mrs. Mountstuarttal és Lady Culmerrel Vernonról beszéltek, arról, hogy Laetitia mennyire illenek egy tudóshoz. Willoughby intésére mindaketten fölálltak.

— Ilyenkor szoktatok kikocsizni. Hajtassatok a kertiházba! Mr. Dale rosszul érzi magát. Laetitiának át kell jönnie. Atyja beteg! Semmi késedelem, máris itt legyetek! Azonnal hozzátok Laetitiát!

— Szegény Mr. Dale! — sóhajtották, aztán: — Willoughby, — kezdte az egyik és a másik folytatta: — valami különös félreértés történt, amit jó volna, ha helyreigazítanál.

És suttogva mesélni kezdték, miről van szó. Willoughby egy kézmozdulattal lesöpörte őket, mire bocsánatot kérve a vendégektől, engedelmesen távoztak.

Lady Busshe, Willoughby kérésére, még maradt és leült az egyik székre Lady Culmer és Mrs. Mountstuart mellé.

Lady Busshe Mrs. Mountstuarthoz fordult:

— Önnek vannak tapasztalatai a tudósok körül. Milyenek találja őket?

— Kitünő anyag, csak nehezen keverednek, — szólt a válasz.

— Én sohasem kísérleteznék, — mondta Lady Culmer.

— Némelyek kénytelenek kísérletezni, — sóhajtottatta Mrs. Mountstuarttal a sikertelen diner emléke.

Lady Busshe vigasztalta:

— Ahárhogy is, ha el is veszünk egy tudóst, a grófság nem veszit sokat vele.

— Városokban inkább megfelelnek, — mondta Lady Culmer.

— De ott is, azt hiszem, csupán elkülönítve élvezhetők.

— Szóval nincs mit sajnálnunk.

— Magam is ezen a véleményen vagyok.

Dr. Middleton Mr. Dale-lel beszélgető hangja muzsikáló mennydörgéssé dagadt:

— Hogy kinek a kedvéért vállalom a lelkes szószóló szerepét, amelyet Önnek bejelentettem, sir? Igazán csak egy ember van, akiért hajlandó vagyok beleártani magam ilyen kalandos ügybe. Willoughby, jöjjön, segíteni. Épen azt beszélem Mr. Dale-nek, hogy . . .

Willoughby kinyújtotta a kezét, hogy talpra segítse Mr. Dale-t, aki pedig semmi jelét nem mutatta annak, hogy fel akarna állani.

— Ön rosszul érzi magát, Mr. Dale . . .

— Jaj, annyira látszik rajtam, Sir Willoughby?

— Majd elmúlik. Laetitia húsz percen belül itt lesz.

Mr. Dale összecepta a kezét. Csakugyan nyugtalanítóan rossz színben volt s a házigazda megelégedve könyvelte el magában, hogy szükség esetén könnyen érhető el ez a rosszullét.

— Éppen azt beszéltem Mr. Dale-nek, hogy a kérő úr mindkettőnk egyesült jóakarátának örvend, az enyémnek nem kisebb mértékben, mint az Önének, Willoughby, — nyomta meg a szót Dr. Middleton, akiből csak jobban áradt a szó, ha gátat akartak vetni eléje. S azt hitte, hogy most egészen halk bizalmassággal beszél: — A nők csalafinta teremtések; azt mondhatnám, természetes hajlamuk van rá, hogy hébe-hóba talánynak játsszák ki magukat. Gyakran az erőszak a legdöntőbb gyógyszerük. Hadd történjék hát ez a mi hölgyecskénkkel is, a kör minden sugarából. Önt

visszautasítja? No akkor majd én beszélek a fejével! Aztán a lányom is érez annyi nagyra-becsülést az ostromlóval szemben, amennyi egy női nyelvet ilyen esetben jól meg tud oldani. A kastély úrnői sem maradnak hátul. Végül, ha szükséges, bizhatunk a hölgyecske atyjában is, hogy rádúpláz a mi kérelmeinkre. Az én receptem ez: belefárasztani a kisasszonyt ellenvetéseibe; mert ahol nincs igazi, meggyökerezett ellenkezés, ez a módszer véleményem szerint a legfeltétlenebbül a legjobb ostrom. Egy nő sem tud örökké *nem*-et mondani. Még akkor sem képes erre a védelem, ha az ostromló teljesen magánon támad, már pedig mi a rábeszélés *perpetuum mobilé*-jének problémáját oldjuk meg, még mielőtt a kisasszony ráeszmélhetne, hogy ennek az örökmozgónak is végeszakadhat egyszer. Ez az én álláspontom!

Willoughby Mrs. Mountstuartra nézett.

— Mi ez, Dr. Middleton? — kérdezte Mrs. Mountstuart, — árulást követ el a női nem ellen?

— Azt hiszem, úgy mondta, hogy egyetlen nő sem képes örökre „nem“-et mondani! — jegyezte meg Lady Busshe.

— Igenis, nem képes „nem“-et mondani, asszonyom, de persze csak ha tisztességes úriemberről van szó, vagyis ha a megújuló ostrom alapja nem pogány talaj, hanem inkább az „igen“ igéjével megszentelhető föld.

Dr. Middleont három ingerült méh zsongta körül egyszerre. Felváltva annyi igen-t és nem-et mondtak vele egymásután, hogy végre is a férfiakra több ingadozó engedékenységet kellett elismernie, mint amennyivel a nőket vádolta.

Willoughby mintegy néma kórus taglejtéseivel szolgált a hölgyek oldalán s a pártos állásfoglalásnak ez az apró jele, mely a lady-k téma-okozta

izgalmának igen jól esett, valamennyiük szívét Willoughby felé hajlitotta.

Willoughby félrevonta Mr. Dale-t, mialatt az ütközet is alábbhagyott: éles puskasortüzek módjára, melyekre közbe-közbe az öregágyú felelget.

Mr. Dale-en több jelből látható volt, hogy a kétség terhe alatt egyre nő izgékony makacssága.

— Sir Willoughby, volna Önhöz egy kérdésem. Kérem, vezessen valahová, ahol feltehetem a kérdést. Én jól tudom, hogy gyenge koponya vagyok . . .

— Mr. Dale, a kérdésre máris feleltem, ha azt mondom, hogy házam az Ön otthona és hogy Laetitia mindjárt itt lesz körünkben.

— Tehát akkor igaz a hír!

— Nem tudok semmiféle hírekről. Feleltem az Ön kérdésére.

— Leányom vádolható, ha csak halvány árnyákkal is a hamisságnak, a helytelen viselkedésnek?

— Éppoly kevésbé, mint akár jómagam!

Mr. Dale fürkészve nézett Willoughby arcába. Nem látott rajta semmi árnyat.

— Mert megsemmisülve roskadnék síromba, ha ilyesmit mondhatnának Laetitiáról. Én sohasem éreztem még nyomasztónak a szegénységet, noha Ön jól tudja, hogy a nyugdíjas jövedelem mekkora. Tehát az a visszautasításról szóló beszéd . . .

— Mendemonda.

— Laetitia elfogadta az ajánlatot?

— Mr. Dale, vannak helyzetek, melyek sokkal kényesebb természetűek, semhogy határozott szavak ruhájába lehetne öltöztetni őket.

— Oh, Sir Willoughby, de egy atya mégiscsak azt szereti látni a leginkább, ha a leányát nem kényszerítik kényes helyzetekbe. Remélem, hogy minden rendben van. Én össze-vissza vagyok zavarodva. Lehet, hogy a fejem az oka. Laetitiát

sehogy sem értem. Hát Ön nem . . . szabad megkérdezni? . . . Ön egészen . . .? Meg tud kellőképpen nyugtatni? . . . Szánalmas gyöngeségem szolgáljon mentségemül!

Sir Willoughby fejrázással és Mr. Dale kezének erélyes megszorításával jelezte, hogy ő nem . . . és hogy ő egészen. . .

— És Dr. Middleton? — folytatta Mr. Dale.

— Holnap elutazik.

— Csakugyan?

A rokkant öreg olyannak látszott, mintha bort öntöttek volna a szájába. Egyszeriben fölborította házigazdája számításait, odakiáltva a nagytiszteletű doktornak:

— Hát elveszítjük Önt, sir?

Willoughby közbe akarta vetni magát, de Dr. Middleton úgy tulharsogta, mint ahogy valami királyi orgona nyeli el a fuvolaszólamot:

— Nem addig, Mr. Dale, míg győzelmet nem ülök s barátomat fel nem ültetem jogos trónjára!

— Hát nem utazik el holnap, sir?

— Azt hallotta, sir, hogy holnap elutazom?

Mr. Dale Sir Willoughby felé fordult.

Willoughby megszólalt:

— Clara azt mondta, hogy még ma. Ugy gondoltam, hogy holnap megfelelőbb lenne.

— Ugy?

Dr. Middleton magasra lendítette a meglepett felkiáltás hullámát, de a hullám nem volt sötét fényű. Sőt határozottan ragyogott.

— Hát akkor holnap! Feltéve persze, hogy addig legyőztük a lady-t.

Odalépett Willoughbyhoz, megragadta és megszorította a kezét, hálásan és magasztaló hangon. Csodálatos módon, szokott lélekzetvételnél halkabban beszélt, de mégis hallhatóan:

— Örökre lekötelezett bennünket, barátom, —

mondta lelkesen és mégis mintegy legyőzöten, aztán hangosan folytatta: — Ámbár jobb szerettem volna, ha segíthettem volna a vár bevételében.

Látnivaló volt, hogy a nagytiszteletű doktor szivéről kő esett le.

Az a mód, ahogy Dr. Middleton a dolgot fogadta, meglehetősen elképesztette Willoughbyt, de viselkedése csak annál előnyösebbnek látszott, mivel feltételezhetővé tette, hogy készséggel beleegyezik a jegyesség felbontásába. Ez volt az egész ügy fordulópontja.

Lady Busshe felkerekedett.

— Nem várthatom tovább a lovaimat, — mondta és intett Willoughbynak, aki nyomban mellette termett. — Ön igazán csodálatos! tökéletes! Ne igyekezzék rábírni, hogy görcsöt kössék a nyelvemre! Mindent visszavonok és szánokbánok mindent. Igenis, ebben *végzet* van. Emellett a felfogás mellett döntöttem. Ön a szépség ostromának ellenáll, de a *szellem* legyőzi! Ezt tesszük közhírré! Igen! S olyan elragadó érzés, hogy a grófság győzte le Önt! Csak semmi teát! Nem lehet tovább időznöm. És oh! *ime* Ő is itt van! Hadd nézzem még egy kicsit Őt is! Drága kis Laetitia Dale!

Willoughby Mr. Dale-hez sietett.

— Nem szabad izgalomba sodródnia, sir, szedje össze magát! Jobban lesz és holnap ismét a régi erőben kel föl: Ön itt otthon van, a saját házában, a Laetitia szalónjában! Holnap minden tisztázódik. Holnapig még megegyezés szerint talányokban diskurálunk. Üljön csak le, kérem. Itt marad nálunk!

Laetitiához fordult s megmentette Lady Busshe elől, suttogó hangon mondva neki, mint a szerelmes, aki: „édesem“-et, „angyalom“-at rebeg, hogy szép tőle, hogy eljött s hogy olyan hamar jött.

Az öreg urat sikerült a görcsös idegesség megfelelő állapotába hajszozni, hogy Laetitia természetesnek találja Willoughby szavait. A leány aggódása kedvesen remegett hosszú szempilláin, amint atyja karosszéke felé hajolt.

Ezután jelent meg Dr. Corney s az ő neve egyszerre uj erőre kapatta Mr. Dale-t.

— Corney itt van s hazavisz a kocsiján, — mondta. — Szégyenlem, drágám, hogy itt olyan sokan látnak. Menjünk. A fejem egészen odavan.

Dr. Corney-t feltartóztatták. Vagy egy tucat igenlő fejbólintgatás után vált el Sir Willoughby-től, melyekkel azt jelezte, hogy tökéletesen érti a hallottakat, talán jobban is, mint amennyire gondolják. Könnyedén nyult páciense pulzusa után s rövid, professzionátus komolyságu sóhajjal mondta:

— Nyugalom! Csak semmi mozgás! Nem, nincs komoly baj, — nyugtatta meg az aggódó Laetitiát, — de nyugalom és nyugalom! Ma éjszaka már nem szabad más fedél alá vinni. Még az est folyamán hozok orvosságot is. Igen, igen, a kertilakból elhozok mindent, amire Önnek és a betegnek szüksége lehet. Bizzanak Corney gondoskodásában!

— Bizonyos Ön benne, hogy jobb, ha maradunk? — kérdezte Laetitia, atyja és a maga során egyformán aggódva.

— Milyen fekvésű szoba lesz a legjobb éjszákára Mr. Dale-nak? — szólt közbe a vendégszerető Lady Eleanor és Isabel.

— Délkelet, csakis délkelet! hadd kapja szobájába a reggeli napot: meleg, erősítő, ragyogó napfényt s a páciens dalolva ébred fel az ágyban!

Laetitia még mindig kelepcét sejtett s atyjának az otthoni szoba magányáról és meghitt kényelméről suttogott.

Az öreg ur azt válaszolta, hogy maga is jobban szeretne saját otthonában lenni.

Dr. Corney határozott „nem“-mel vágta ketté a dolgot.

Laetitia még újra elsóhajtotta az „otthon“ szót, de ez a sóhaj már a legyőzötteké volt.

Lady Eleanor és Isabel fölkapták a Willoughby-tól hallott szót, úgy mondták:

— De hiszen Ön itt otthon van, drágám. Ez az Ön otthona is. Atyja itt is talál legalábbis olyan jó ápolást, mint a kertilakban.

Laetitia szomoruan emelte rájuk szempilláit s tekintete egészen véletlenül Dr. Middletonra tévedt, egészen véletlenül.

Ez a tekintet azonban az egész társaság számára ékesenszólóan fejezte ki mindazt, amit Willoughby kívánságához képest képzelniük kellett.

— De Crossjay is otthon van! — kiáltotta Laetitia. — Unokanővérem elment s a fiú most egymaga maradt! Nem hagyhatom egyedül! Ha mi . . . ha Ön, Dr. Corney, bizonyos benne, hogy papára nézve káros ma kimozdulnia innen, akkor Crossjay-t ide kell . . . nem maradhat egyedül . . .

— Hozza magával a fiút, Corney, — mondta Sir Willoughby és a kis doktor készséggel ígérte meg, hogy magával hozza, feltéve persze, hogy Crossjay-t a kertiházban találja, amit meglehetősen távoli valószínűségnek vélt.

— Crossjay szavát adta nekem, hogy visszatérésemig nem megy ki a házból, — mondta Laetitia.

— Ha pedig Crossjay szavát adta Önnek, — zendült föl egy új hang zenéje egészen a Laetitia közelében, — akkor bizonyos lehet benne, hogy addig nem jön ide Dr. Corney-vel, amíg az Ön kézírásával nem kap erre fölhatalmazást.

Clara Middleton lépett szép halkan Laetitia mellé s olyan mozdulattal, amely félig ölelés volt már, csaknem megcsókolta azért, amit Crossjay-ért

tett. Ajkait olyanformán csücsöritette szóra, mintha azt akarná mondani: „Csókot kérek!”

— Ide kell jönnie, — mondta Laetitia.

— Akkor írásban kell neki engedélyt adni rá.

Általános csevegés indult meg Crossjay-ről, hogy milyen posztjához hű őrszem lehet még belőle, miközben Laetitia szomoruan vetett oda pár sort, amit Corney átadhasson a fiúnak. Clara ott állt a közelben. Szemrehányásokat tett magának, amiért a Lady Busshe és Lady Culmer jelenlétében nem viselkedett tartózkodóbban, amiből aztán az lett, hogy kissé tulságosan is tartózkodóra sikerült a viselkedése, amint újra odafordult Laetitiához. Ez éppen olyan kedvező mozzanat volt, mint a Laetitia előbbi tekintete, amit Dr. Middletonra vetett: elegendő arra, hogy egy olyan férfiút, aki mint Willoughby, éberem örködött, egész életére fatalistává tegyen: csak az árnyéka a különbözőségnek, mely a Clara Laetitiával szemben való viselkedésén megmutatkozott, bőségesen elhíhetővé tette, hogy vagy mostani hüvössége, vagy előbbi melegsége színjátás volt. Még jobban segített a Dr. Middleton mondanása: „Szóval holnap utazunk, drágám s remélem, hogy már irtál is Darletonéknak“, amire Clara elpirult és fölragyogott, majd megindulását hirtelen komoly tekintettel nyomta el, amelyet Willoughby felé vetett s amit szánom-bánomnézésnek is lehetett gondolni.

A véletlen szolgálatunkba áll, ha jó kapitányok vagyunk.

Willoughby büszkesége magasra szökkent, bár jól tudta, hogy úgy röpiti föl, mint labdáit a félelmesen ügyes zsonglőr s hogy üres semmi érte a jutalom: azonban állania kellett a harcot a világgal.

— Irtál? A posta-zsákot félóra mulva viszik, — fordult Clarához.

— Várnak bennünket, de azért irok is, — felelte a leány s ez a körülmény, hogy Clara még nem irt, szintén Willoughby javára szólt.

Clara távozott, megírni levelét. Dr. Corney is elment, hogy Crossjay-ért s az orvosságért való küldetésének eleget tegyen. Lady Bussché-nak is nagyon türelmetlen mehetnékje volt már: Corney, — mondta Lady Culmernek, — rettenetes fecsegő.

— Megrögzött szószátyár, — volt a felelet.

— Szegény lovaim!

— Csak nem a fiatal pej-csikó pár?

— Szerencsére nem drágám! És ma estére szót se halljak semmiféle diner-ről!

Sir Willoughby kivezette Mr. Dale-t, hogy egy csendes szobába vigye, szomszédságban a beteg öreg úr leendő hálószobájával. A hallban azonban Laetitiának engedte át, hogy jómaga még kocsijukhoz kísérhesse a hölgyeket.

— Csak lehetőleg minél kevesebb izgalom. Corney rövidesen újra itt lesz, — mondotta, keserű csodálattal nézve Laetitia bájos alázatu alakját, ahogy a karjára nehezedeő öreg urat támogatta.

Megnyert hát egy kétségbeesett ütközetet, de mit nyert vele? Mit adott cserébe neki a világ a nagy erőfeszítésért, amellyel megnyerte? Talán egy inget, — ezt lehetne mondani, — egyszerű, szegényes ruhát, ami nem tart semmi meleget. Lady Busshe elviselhetetlen volt; össze-vissza járt a szája, nevetlen volt, odáig merészkedett, hogy Dr. Middletonról úgy beszélt, mint holmi nem kívánatos elemről, akivel ugyan semmitsem veszít a grófság. És Mrs. Mountstuart is alig volt sokkal magasabban a Lady Busshe színvonalára fölött, kikerülhetetlenül előkivánczó karikaturáival: „Látják, Dr. Middleton után hogy lábál nyomon a katédraja?” A nagytiszteletű doktor talán csak-

ugyan a világot akarja megbüntetni, amiért ott kellett hagynia szószékét, s talán el is lehet képzelni, hogy a katedra hazajáró szelleme mindig ott settenkedik a sarkában, azonban Willoughby olyan hangulatban volt, amely borzad a kómikus képektől: gyűlölte az ilyenek kitalálóit s azokat is, akik vigyorognak rajtuk. A kacagó, üres világ ellen érzett megvetés, — hiszen oly borzalmasan nagy áldozatot hozott ezért a világért! — arra vezette, hogy elméjében Dr. Middletont, és Clarát is, ama kívánatos dolgokkal számítsa együvé, melyeket mind fölládozott, — a fiatalság és egészség megtestesülését, a szikrázó fényü élettársnőt, a végtelen báju arcocskát; aztán a saját igazság-érzését; méltósága belső tudatát; és temperamentumát, gunyolódó hajlama üde őszinteségét, ami mind a valódi boldogság képével intett vissza feléje a ködös multakból. Talán még többet is áldozatul dobott; tudományos latolgatással nézett a jövő felé: talán megnevezhetetlenül többet is adott oda! És miért? — kérdezte újra. Azoknak az asszonyoknak a kedvező nézése és beszéde kedvéért, akiknek a nézését és beszédét szivből utálta!

— Dr. Middleton azt mondja, hogy le van kötelezve irántam; inkább azt hiszem: *én* vagyok az *ő* lekötelezettje, — jegyezte meg.

— Azaz hogy *mi* vagyunk az *Őn* lekötelezettjei ezért a szép romantikus históriáért, drága kis Willoughby, — mondta Lady Busshe, aki képtelen volt a szavak óvatoskodó helyesbitését észrevenni, annyira csordultig telt a Willoughby készpénznek vett kijelentéseivel, vagy legalább is azzal az örömmel, hogy pompás továbbadni való históriát szedhetett fel.

Elhajatott s nyelve immár csak Lady Culmernek kerepelt.

— Egy megfelelő sapka meg egy kürt s Lady Busshe kitünően alakíthatná az ócska postakocsisfigurát valami ponyvaregény címlapján, — szolt Mrs. Mountstuart.

Willoughby megköszönte a nagyszerű lady szolgálatát, Mrs. Mountstuart viszont gratulált a jól-nevelt gentlemannek nemes önuralmához. Egyidejűleg azonban panaszosan említette fel, hogy „megboszorkányozó“ De Craye ezredese csuful cserbenhagyta a villásreggeli óta. A lady gratulációjában nem volt elég melegség s Willoughby didergésfélét érzett: az a nyomorult, vékony ing, melyet a világtól kapott, alig fedezte: egy kis fuvalom is fellebbenthette.

— Holnap, remélem, majd csak meglátogat az ezredes, — mondta Mrs. Mountstuart, miközben megállapította magában, hogy ő mégiscsak alaposabban tudja a dolgokat Lady Busshe-hez képest, aki most nyilván megint valami új pletykát szimatolna s felkiáltana: „Ugy, hát ezért fogta Ön annyira pártját az ezredesnek?“ — Pedig semmi ilyesmiről nem volt szó, mert Mrs. Mountstuart jólélekkel elmondhatta magáról, hogy nem az az asszony, aki, ha tetszik is neki valami ötlet, mindjárt foglalkozásszerűen vetné rá magát.

— Horace koma irigylésreméltó fickó, — szolt Willoughby, aki igen jártas volt a Könyvben, mely vigasztalásul azt írja elő, hogy felebarátunk helyzetét rosszabbnak kell látnunk a magunkénál s azt is ajánlja, hogy ironia-gyökeret szopogassunk, amely legbalzsamasabb szer a lelki gyógyszertár összes sebhegesztői közül.

— No-no, vagy ki tudja! — felelte a lady feltünően hangsúlyozott fontolgatással.

— Az ezredes holnap egészen az Öné lesz...

— No, nem tudom biztosan, mennyi jut nekem belőle...

— Egy jó csomó örökös bolondozásaiból . . .

Mrs. Mountstuart megingatta a fejét. Nem folytatta a témát.

— Holnap reggel eljövök az ezredesért, — mondta s kocsija tovagördült.

Mrs. Mountstuart tehát vagy kitalálta a dolgot, vagy Clara árulhatta el neki Horace De Craye iránt érzett áruló szenvedélyét!

Mindegy, egy éjszakára legalább mégis ki volt végre zárva Patterne-ből a világ.

XXII. FEJEZET.

Sir Willoughby és barátja, Horace
De Craye.

Willoughby bezárkózott laboratóriumába, hogy a harc után eltöprengjen egy kicsit. Amint önmaga mélyeit kutatta, ami kedvenc szokása volt, hogy ilymódon találjon rá a legkellemesebb, legizlésesterintvalóbb tervre, különös felfedezésre bukkant a mikrokozmosz alsóbb rétegeiben. Válogatásában többé nem a hajlam és ösztönös vágy vezette, szigorú vizsgálódás borotvaélére került a terv s a legkifentebb ítélet pengéjén próbálta ki, mielőtt szíve is elfogadta volna; hiába ismerte jól vágyódásai irányát, nem tudott két lépést sem nyargalni a nyomukban. Megtanulta kifürkészni a világot s a kisebbik tudományt, az egyes emberek kifürkészését valahogy elfelejtette. Önnön lelke misztériumai csupaszon tárultak eléje, azonban csak a külső világhoz való közvetlen viszonylatukban értette meg őket. Az a gyűlöletes külső világ magáévá ragadta és géppé változtatta át. A felfedezés, melyet tett, az volt, hogy ha az ösztönöző szavára hajtunk, olyan helyzetbe sodródhatunk, hogy épen önmagunkat érik a legsebzőbb ütések, bármerre forduljunk is.

Bizonytal nem lehet ennél különösebb tapasztalat a halandó életben. Emberünk meg volt

zavarodva. A sakkjátékban ellenfelünk szégyene, ha pattot kapunk, az életben azonban, a világgal folyó küzdelemben, a játéknak ilyenféle megnyerése az ösztönös érzések csődje.

Willoughbyt felfedezése magyarázatában a szá-
nalom vezette, nem maradt lelkében semmi egyéb
erős megindulás. Szánta önmagát s arra a végső
következtetésre jutott, hogy azért szenvedett,
mert aktív életet élt, nem tudott nyugodtan meg-
húzódni. Ha nem csüggött volna olyan áhitattal
családján és nevén, sohasem eshetett volna kétszer
is áldozatául a női nemnek. Ha csak önmagára
gondolva lett volna önző, a legboldogabb ember
lehetett volna! Hangosan kimondta ezt magának.
De ő meg sem született utódai javát kovácsol-
gatta és a körülötte élő embereket, ezért került
olyan helyzetbe, melyben minden további lépés
érzéseit tette volna nevetségessé. Nagylelkű volt,
hiszen máskülönben nem eresztette volna-e a
kóbor szélnek már legelőször Clara Middleton-t?
És hű is volt: Laetitia Dale, itt egy fedél alatt
vele, bizonyosságot tehet erről. Ez a két nő egy-
aránt példája az ő megbocsátó képességének s
most mégis, ha Clarához gyöngéd szóval köze-
lednék, a legnagyobb szégyen lehetne belőle, —
ime, a női hála! És ha nem venné feleségül
Laetitiát, ördögi kacagás vihogná körül, — ime,
a világ hálája! Valószínűleg Vernon sem fog sokat
törődni a hálával, amiért oly szerencsésen válto-
zatossá válik napjainak egyhangúsága. És Horace?
Willoughby levetkőzve készült a Horace-szal
vivandó küzdelemre, — elvetette az álarcot. Ez
az ellenfél volt az első, aki majdnem két egyenlő
félre hasította ketté benne az önzőt és a szerel-
mest, egyéniségének ez a meggyilkolása Horace
de Craye bűne volt! És azonkívül, Horace-hoz
gyanu is tapadt, (nem tudta pontosan: miért? —

csak épenhogy a Könyv azt is előírja, hogy gyanakodnunk kell arra, akit gyűlölünk), az a gyanu, hogy valószínűleg ez az ember árulhatta el a Laetitiával legutóbb történeteket.

Willoughby végigjárta a ház folyosóit, hogy találkozassék Clarával s megbizonyosodjék felőle, ki mellett döntött a leány: mellette-e, vagy akár Vernon mellett: de ezt tudnia kellett, mielőtt újabb lépésre szánja magát Laetitia Dale-lal szemben. Clara ismét egyesíthetné széthasított egyéniségét, egész és újra élő emberré tehetné s talán hajlandó is erre. Készsége, mellyel Vernon meghallgatására vállalkozott, ilyesmit ígért. „Aki ért a nők nyelvén, annak lehetne esélye“, — mondta Mrs. Mountstuart. S mennyivel több esélye lehet akkor a szerelmesnek! Hiszen még nem könyörgött Clarához; csak büszkeséget és dacos indulatot mutatott. Pedig tud ám udvarolni, nincs nála viharosabb udvarló! S mily dicsőség volna úgy lendülni vissza Lady Busshe és a világ elé, Clara kezét melengetve a karján s csodálkozva tiltakozni minden téves és végtelenül alaptalan jövendölésen, mely más fejleményt várt. Ez igazságos büntetés lenne a Laetitia számára is!

Clara jött a lépcsőn lefelé, a Miss Darletonnak irt levéllel.

— Egyáltalán föl *kell* adni azt a levelet? — kérdezte Willoughby, amint a hallban szembekerültek.

— Darletonék mindennap várnak ránk, de így kényelmesebb a papára nézve, — felelte Clara. Arca kedvesen barátságos volt új nyájasságában.

Úgy látszott, egyáltalán nem érezte meg, milyen megvetés van abban, hogy Willoughby úgy odadobta az unokafivérének. Ez furcsa volt.

— Találkoztál Vernonnal?

— Amint kívántad.

— Beszértél vele?

- Csevegtünk.
- Sokáig?
- Jártunk egyet.
- Clara, én a lehető legjobb megoldást ajánlottam, amit tudtam.
- Terved nagylelkű volt.
- Vernon nem kapott rajta?
- Nem lehetett komolyan szó a dologról.
- Én komolyan gondoltam.
- Éppen ebben látom a nagylelkűséget.

Willoughby ezt a dicséretet, valamint azt, hogy Clara hajlandó a dologról beszélni, sőt alig van zavarban s szavaiban gazdag tónus zeng, nagyon különösnek találta. Különös volt az is, hogy Clara olyan egészen komolyan veszi őt. Mintha semmi női tiltakozást sem érezne a terv szokatlanságával és képtelenségével szemben!

— De Clara! úgy értsem, hogy Vernon nem beszélt kereken az ügyről?

— Nagyon jó barátok lettünk.

— Elszalasztotta volna az alkalmat, ha mindjárt a legcsekélyebb esélyei lehettek is?

— Elfelejtetted, hogy ő esetleg nem úgy látja a dolgot.

— Egy szót sem beszélt saját magáról?

— Egy szót sem.

— Oh! A szegény öreg cimbora nyilván észrevette, hogy reménytelen volna az egész s előre letört. Szabad egy szót szólnom az érdekében? Bejöhethetnél egy percre a laboratóriumba? Mi mind a ketten értelmes lények vagyunk...

— Bocsáss meg, de papához kell mennem.

— Talán Vernon családi históriája...?

— Az csak becsületére válik!

— Becsületére? ... hm ...

— Ha összehasonlítjuk ...

— Összehasonlítjuk? ... mivel?

— Mások históriáival!

Willoughby kiegyenesedett s meglehetősen hosszú, kritikának is beillő, megvetőforma sóhajjal könnyített magán. Ez a fiatal leány tulsokat tud. De milyen elragadó fizikai jelenség is tud lenni!

— Clara, mondd, megígérhetnéd nekem, hogy... Én tartom magam ahhoz, amit mondtam. Megkivánom, bár tudom, hogy Vernon félénk egy fickó, — mégis, ígérd meg, hogy adsz még neki egy utolsó alkalmat... Vagy nagyon visszataszító a gondolat?

— Olyan gondolat, amire kár gondolni is.

— De nem visszataszító?

— Mr. Whitfordban nem lehet semmi sem visszataszító!

— Nem akarlak bosszantani, Clara...

— Leköteleztedte vagyok és hallgatlak, Willoughby. Ha bármiben kedvedre lehetek, szívesen megteszem. Egész életemre kötelességemnek fogom tartani.

— Mondd, Clara, képes volnál elképzelni, csak elképzelni is... hogy odanyujtsd neki a kezéd?

— Mint barátomnak? Oh igen!

— Mint férjednek?

Clara hallgatott. Ő, aki olyankor, mikor ellenfelekül álltak szemben, oly tisztán látott bele Willoughbyba, most, hogy Willoughby szelidebb hurokat pengetett, nem tájékozódott világosan; mert a szív, ha a legtisztább tanítómestere is az agynak, nem a legkitartóbb is; a szív, ellentétben a gyakran tompább felfogásu aggyal, önmagával van elfoglalva s nem az egész mikrokozmosz problémáival.

— Nagyon kedves vagy... mindenre kész vagyok... — mondta.

— Elfogadnád őt... férjedül? Pénze nincs.

— Nem vágyódom gazdagságra.

— Hozzá mennél?

— Házasságra én nem gondolok.

— De hozzá tudnál menni?

Willoughby azt várta, hogy: nem. És míg várt, önérzet dagasztotta.

A leány szavai pedig ezek voltak:

— Fogadalmat tudnék tenni, hogy *senki más-hoz* nem mennék feleségül.

Willoughby elképedése hangtalanul fútt ki a levegőt.

Lendített egyet a karjain s ebben a pillanatban azokhoz az ormótlan testü madarakhoz hasonlított, melyek mikor kísérletet tesznek a fölrepülésre, csak egy fura ugrásig tudnak eljutni.

— Fogadalmat tudnál tenni? — kérdezte s kész volt féreg módjára agyontapostatni magát, csak érezze, hogy a csalfa barát, Horace is vele pusztul, — közös vágyuk: elnyerni Clarát, most körülbelül ennyivé zsugorodott.

— Oh, erre igazán semmi szükség! Esküt tenni? ... Nem! — mondta Clara, akit emlékek remegtették meg.

— De *tudnál* fogadalmat tenni?

— Szeretnék kedved szerint cselekedni.

— Tudnál?

— Megmondtam.

Mindenki hallhatott a hazafias bérci lakóról, aki felkúszik az ősi havakkal jeges oromra s a benne pislákoló életerő maradékával, mely azonban még mindig hazájáért vet egy-egy lobot, a meredély szélén ráveti magát a fiatal és izmos idegen betörőre, ujjongva zuhanni vele együtt a halálba, csak hogy így is növelje valamivel hazája győzelmi esélyeit, elpusztítva az ellenségéből egy erősebb embert. Körülbelül így cselekedett Willoughby is, mikor a csapás alatt, mely végkép megfosztotta a reménytől, a Horace De Craye halálos

bukfencének ujjongott. Együtt semmisültek meg, de melyik érezte kettejük közül a zuhanás kevély gyönyörét? És ha Clara vállalja is Vernont, Vernon csak annyit fog elérni, hogy megtürik. És ha Vernon vállalja is Clarát, Clara már nem lesz érintetlen hamvasságu, mert másodkézből kerül Vernonhoz. Willoughby úgy érezte, hogy mindenképen örülhet bukásának.

Legalább puha fekhelyre esett, ahol büszkeségét naponta bekötözik s nem nyulnak hozzá soha fájdító ujjal.

Willoughby immár Laetitiáé volt. A csengetyű szava, mely Dr. Corney visszatérését hirdette, örömmel hallott jel volt s Willoughby jókedvűen mondta Clarának:

— Várj csak, Clara, most mindjárt örülhetsz leventédnek, Crossjay urfinak.

Crossjay és Dr. Corney berontottak a hallba. Willoughby karjai közé kapta Crossjayt, hogy a régi módon levegőbe lendítse, amit Clara ugy szeretett látni. A fiu ólomnehéz volt.

— Volt vele bajom, mig horogra csiphettem s még több, mig hálóba foghattam, — mondta Dr. Corney. — El kellett vele hitetnem, hogy a házban mindenki az ő ápolására szorul, — többek közt Ön is, Miss Middleton.

Willoughby földre zökkentette a fiut.

Crossjay visszaoldalgot Clarához s nézésében még nagyobb suly nehezült, mint a tagjaiban. Clara a hall postaládájába csusztatta levelét, aztán Crossjay keze után nyult, hogy különölelje a többiektől védencét. Mikor magukra maradtak, megszólalt:

— Crossjay, drága kicsikém, milyen boldogtalan arcot vágsz!

— Igen, és hogyne is vágnék, mikor nem mégy feleségül Sir Willoughbyhoz! — mondta köny-

nyekkel fenyegető hangon a fiu. — Tudom, hogy nem mégy, mert Dr. Corney azt mondja, hogy elutazol.

— Hát annyira szeretted volna, Crossjay?

— Akkor legalább néha egy picurkát láttalak volna, így meg egyáltalán nem foglak látni és tudom istenem, hogy ha ezt előre tudtam volna, akkor nem... és éppen most csusztatta ide ezt...

Crossjay kinyitotta a markát, melyben három arany szorult.

— Nagyon szép volt tőle, — mondta Clara.

— Igen, de most, hogy tartsam meg?

— Add oda Mr. Whitfordnak, ő majd félreteszi a számodra.

— Igen, Miss Middleton, de... ne meséljem el most már neki? Tudniillik Sir Willoughbynek...

— Mit?

— Hát azt, hogy... — huzódott Crossjay egész közel Clarához, — azt, hogy... hogy én... hiszen tudod, hogy mit szoktál mindig mondani... Én nem tudnék hazudni; de ha nem kérdez, akkor nem is tartozom beszélni... és most ez a pénz! Nem szeretném, ha megint ki-dobnának.

— Kérj tanácsot Mr. Whitfordtól, — mondta Clara.

— De én tudom, hogy te most mit gondolsz...

— Fiacskám, legokosabb volna, ha egyelőre semmit se szólanál...

— Csakhogy mit csináljak a pénzzel?

Crossjay úgy tartotta messze magától az aranyakat, mint idegen holmit, mely sehogysem tud összekeveredni birtoklási fogalmaival.

— Kihallgattam, amit beszélt és tovább kotyogtam, — mondta a fiu. — Arról nem tehetek, hogy kihallgattam, de aztán mentem és továbbpletykáltam; nem is szeretek így itt lenni, a pénzével... és ő nem is tudja, hogy mit csináltam.

Nem hallottad? Én egészen biztosan tudom, hogy te most mit gondolsz és én is azt gondolom, el-
megyek szerencsét próbálni, ugyis mindig bajt
csinálok, csöbörből-vödörbe pottyanak. Én nem
bánom, Miss Middleton, igazán nem bánom, én
akármelyik bokorban is jól elalszom. Ha te ugyse
leszel itt, nekem mindegy, merre leszek. Egyszer
csak el kell kezdenem megkeresni a magam ke-
nyerét. Miért ne lennék matrózinás? Sir Cloudesley
Shovel se csinálta másképpen. És azt se bánom,
hogy a végén ő is csak belepusztult, ha egyszer admi-
rális is lehet az ember, míg a vizbeful. Fogom
magam és megmondom Sir Willoughbynak, vegye
vissza a pénzét és ha kérdezi, elmondom neki az
egészet, punktum. Ugye tudod, miről van szó?
Dr. Corney szavaiból kitaláltam, hogy tudod. És
biztosan érzem, hogy szerinted mi a férfias teendő.
Képzeld el, hogy én megtartom a pénzét és te
nem mégy hozzá feleségül! Azt se bánnám, ha
ekét hajtani kellene is menni. Erdőkerülőnek se
volnék éppen rossz. Persze legszivesebben a hajót
szeretném, dehát az ember nem kaphat meg
mindent!

— Csak beszélj előbb Mr. Whitforddal, —
mondta Clara, aki arra, hogy a fiu olyanná fejlő-
dik, amilyenek ő nevelte, sokkal büszkébb volt,
semhogy szive lett volna azt tanácsolni neki, hogy
a férfiasságról alkotott fogalmaival ellenkező visel-
kedést tanusítson, noha most, hogy a nagy harc
eldőlt, Clara örömmel egyezett volna bele holmi
apró lelkiismereti kompromisszumokba az általános
béke kedvéért.

Valamivel később Vernon és Dr. Corney vitat-
ták meg a kérdést. Corney kereken ellene volt az
eset érzelmi kezelésének, melyet Vernon mint Miss
Middletontól eredőt állított be s némileg maga is
vállalt.

— Ha a fiunak a dolog nyomja a szívét, — mondta Vernon, — nem tilthatom el, hogy Willoughbyhoz menjen könnyíteni rajta, különösen mivel én is részes vagyok az ügyben s előbb vagy utóbb magamnak kellene elbeszélni a történeteket.

Dr. Corney az egész vonalon tiltakozást jelentett be.

— Hallgasson csak ide, — mondta végül. — A dolog köztünk marad s nem lesz benne semmi megszegése a baráti bizalomnak, amivel különben össze-vissza negyven embert is alig ajándékoztam meg, noha oda-odanyújtogattam nekik a kezemet, csak a csuklótól számítva persze és inkább csak a balt. Sir Willoughby egy-két kémlelő kérdést intézett hozzám, a melyek őt, házát és nevét közelebbről érdeklik. No jó, ezen is tulestünk s csak azt szeretném még, ha Miss Dale vagy tiz esztendővel fiatalabb lenne, vagy ezt a tiz esztendőt ne töltötte volna annyi szívdobogtató és szívcsüggesztő dologgal, melyek alaposan megtámadták teste finom szöveteit s ráadásul a lelke rostjait is. Még türhetően összeszedheti magát, egy kis doktori jótanács itt-ott hasznára lesz, ha rangját és vagyonát kellő komolysággal fogja fel s író tollát visszaszolgáltatja Lúdanyónak. Majd csak lesz valahogy. Mellesleg szólva, saját külön bölcseségem diadalának tartom, hogy Mr. Dale-t alaposan megoldozva hoztam ide, a szomszédság megfelelő felizgatásával, amit ugyanis én cselekedtem s így sikerült a derék gentlemant a villa két ága közé szorítani, mint egy takarosan felnyársalt ángolnát, — tudniillik a megtörtént tény meg annak közismert volta közé. Azonban most figyeljen ide, barátomuram! Megértjük mi egymást egy fejbiccentésből is. Ez a fickó, ez a Crossjay urfi, kitünő, szívós szász-fajta gyerek, akiből olyan pompás legényt lehet faragni, amilyen csak valaha

epaulette-et viselt. Én is szeretem, Ön is szereti, Miss Dale és Miss Middleton is szereti, sőt Sir Willoughby Patterne, Patterne Hall és egyéb dominiumok ura is kitüntető módon szeretni fogja, ha majd a nap egyszer úgy süt rá, ahogy különös és kiemelkedő ormokra szokott, ha egyetlen lesz a maga nemében, — és Patterne!

Dr. Corney teleszívta a mellét és felemelte az ujját:

— Tehát, jegyezzük meg jól, *verbum sap*: Crossjay-nek nem szabad megsértenie Sir Willoughbyt. Egyebet nem mondok. Tessék csak előre is nézni egy kicsit. Elvégre történhetnek csodák, de legjobb, ha arra is gondolunk, hogy hátha még se történnek! Ami pedig Miss Dale dolgát illeti, azt hiszem, Miss Dale nem lesz kegyetlen Sir Willoughbyhoz.

— Én úgy látom, hogy igenis az lesz, — mondta Vernon, eltünődve a fellengős rajzon, amit Dr. Corney vázolt eléje.

— Nem lehet kegyetlen, barátomuram! A kisaszony helyzete bizonytalan; atyjának nyugdíján kívül alig van valamije. Miss Dale-nek az irás csak rontja az egészségét. Ezt nem bírja tovább. A baronetet pedig szereti. Oh, az egész ellenkezés csak a büszke vér apró rohamocskája. Miss Dale éppen Sir Willoughbynak való asszony lesz. Az ő keze alatt Sir Willoughby azt fogja gondolni, hogy a gondolatai eredeti és nagyszerű gondolatok. Laetitia makacskodása apja halála lenne. Az öreg úr, mikor elbeszéltem neki a dolgot, azt mondta, hogy régi álma teljeseedett be s ha ez az álom most füstbe megy, az öreg úron is betelik az igazság, hogy az álmokban több a táplálóerő és az orvosság, mint a realitásokban. A mult héten minden mesterkedésem és tudományom hiábavaló volt, hogy Mr. Dale-t kicsaljam a házból.

Oh, Laetitia majd csak megfordul! Atyja megjósolta az egyik eredményt, én meg megjósolom a másikat. Ha egyszer szereti Sir Willoughbyt!

— Szerette.

— Most már keresztüllát régi bálványán?

— És nem egészen méltányos iránta, — felelte Vernon. — Willoughby, a maga módján, nagylelkű is tud lenni . . .

— Hogy-hogy? — kíváncsiskodott Dr. Corney s azt a választ kapta, hogy idővel majd meg fogja tudni.

Közben De Craye ezredes, miután ide-oda csavargott a parkban és a kertiház körül, lesve a szerencsés alkalmat, hogy Miss Middletont egyedül kaphassa, visszafordult, ezúttal ő is lecsüggedt harci bóbitával s egyenesen a Willoughby karmai közé zuhant.

— Drága Horace-om, — kezdte Willoughby, — egész délután kerestelek. A dolog tudniillik úgy áll . . . képzelem, mennyi hamis nyomra hagytad magad elcsalogatni, . . . de a dolog úgy áll, hogy én nem vagyok ám olyan kárhoztatandó lélek, amilyenek a világ vél. A lényeg, egész röviden, az, hogy Miss Dale és én . . . én kérlek sohase törődöm azzal, hogy más mit csinált volna a helyemben . . . de a tény az, hogy Miss Middletonnal . . . de hiszen részben már ki is találhattad . . .

— Részben, — felelte De Craye.

— Nos, Clarának ebben az irányban hajlama mutatkozik s ha a dolog elég erős alapozásúnak bizonyul, ez lesz véleményem szerint a legjobb megoldás.

Az ezredes élénk arcjátéka feszült várakozásba meredt.

— Az ember szívesen megbizik a jóbarátjában, hogy jó férj is lesz belőle, — folytatta Willoughby.

— Nem is szakítanék Clarával a dolgok mostani

állása mellett, ha nem volna meg bennem ez a baráti bizalom. És Claráról is csak a legjobbat mondhatom, bár ő is meg én is idejében beláttuk, hogy nem illünk egymáshoz. Nekem szellemileg kiváló feleség kell.

— Mindig gondoltam, — mondta De Craye ezredes, fölvilanó, éhes szemekkel lesve csodálkozása mögül, mint a farkas.

— Clara ellen senkisémm szólhat egy szót sem, ugye érted? Tudod, mennyire utálok a locsogást és fecsegést. De nem bánom, zuduljon inkább rám az egész; az én széles vállaim kibírják. Én minden tőlem telhetőt elkövettem, hogy meggyőzzem Clarát s valószínű, hogy engedni is fog. Azt mondja, hogy kedvem szerint akar viselkedni s nekem kedvemre is van a dolog.

— Helyes. És ki az illető gentleman?

— A legjobb barátom, elhiheted. Aligha is ajánlhattam volna mást. Most aztán hagyjuk, hadd menjen simán a dolog!

Az ezredesben zajduló indulat elhomályosította az élesenlátást s Willoughby baráti kedvessége bátran feltételezhetővé tette, hogy a tervek embere valóban legjobb barátját említhette föl Miss Middleton előtt.

És ki lehet a Willoughby legjobb barátja?

Miután semmiféle árulásban nem érezte magát ludasnak, a gyorszemű ezredes léprement.

— Megmondhatod a nevét, Willoughby?

— Most még nem volna illendő az illetővel szemben, Horace, — magad is beláthatod, — és Clarával szemben sem. A dolgok ebben a pillanatban még igen kényesen állnak. Ne légy mohó.

— Jó, jó. Nem kérdezősködöm. Megelégszem a kezdőbetűkkel is!

— Neked különös kitaláló képességed van, Horace, és ez az eset egyáltalán nem lesz kemény

dió a számodra, — ha ugyan egyáltalán lehet a számodra kemény dió. En mindakét félnek meglehetősen egyforma megbecsülője vagyok, a hölgynek is, meg az úrnak is; ezt te tudod a legjobban s én a legnagyobb mértékben hálás lennék, ha nyélbe üthetnék a dolgot.

— Főúri cselekedet! — mondta De Craye.

— Egyáltalán nem gondolnám. Inkább csak észszerű.

— Óh! kétségkívül. De a stilus, kérlek. Csak az antik világban képzelhető el!

— Most is elképzelhető, hidd el, s csöppet sem rosszabbul. Férfi és nő között nyílt és gyakorlatias legyen az érintkezés. Rendszerint a helytelenebb módszert szokás követni. De én utálok a szentimentális cserépfoldozgatást.

De Craye valami melódiát dudolt.

— És a hölgy? — kérdezte.

— Mondom: úgylátszik, hajlandó beleegyezni a megoldásba.

Willoughby hálójának foglya észrevehető kis rándulást árult el, holott éppen most hivatkoztak arra, hogy milyen ügyesen szokott kitalálni mindent.

— És anélkül, hogy az illető gentleman oldaláról a szokásos előkészítő közeledés megtörtént volna? — kérdezte.

— Nekünk kell a lépéseit közeledésre nógatni, Horace barátom. Az illető hirhedten botladozó udvarló, nincs egy sikerült szava sem a nőkhöz és sohasem volt egyetlen hódítása sem.

De Craye bóbitája nekiborzolódott a kellemes ugratásnak. Humorosan kételkedő arcot vágott.

— A hölgy azért mégis határozottan hajlandó meghallgatni a szegény fickót?

— Okom van rá azt hinni, hogy igen, — felelte Willoughby, vidáman a közöny színlelésétől, mellyel Clara hajlamairól beszélhetett.

— Okod?

— Alapos okom.

— Tréfán kívül?

— Már amilyen alapos oka az embernek egy nővel kapcsolatban lehet.

— Igazán?

— Biztosíthatlak a dologról.

— Ah! És mégis, mondd, Clara képes volna erre?

— Hát fogadalmat éppen nem akart tenni, hogy elfogadja az illetőt . . .

— Ez, látod, már inkább hasonlít rá . . .

— De azt is mondta, hogy arra fogadalmat tenne, hogy *senki* máshoz nem megy feleségül.

Az ezredes fölugrott, úgy kiáltotta:

— *Ezt* mondta Clara Middleton?

Fékezte magát:

— Ez aztán csodálatos engedékenység!

— Kedvemben akar járni. Így válunk el jóbarátságban egymástól. És én szívből boldogságot kívánok Clarának. Ujabban nagyon hallgatok a jószívem szavára és sokat gondolok a mások dolgára.

— Szép tőled. Azonban úgylátszik, hogy nagyon is holtbiztosra veszed a másik felet, — a jóbarátot!

— Te is sokkal jobban ismered őt, Horace, semhogy kételkedhetnél a készségében.

— És *te* is egészen jól ismered, Willoughby?

— Clarának pénze van és csinos nő. Igen, nyugodtan mondhatom, ismerem a barátunkat.

— Nem lenne tulságosan férfias dolog, ha engedné, hogy csak úgy odaráncigálják a számára kivilágított oltár elé!

— Ha éppen rábeszélés kell, te és én, Horace, majd észére térítjük!

— Illetve: oltár elé pofozzuk!

— Szeretem, ha magam körül mindenkit boldognak látok, — felelte Willoughby, megjegyyezve, hogy immár ideje volna átöltözni a diner-hez.

A baráti érzés, melyet tanusított, menthetővé teszi, hogy De Craye megragadta a kezét és gratulált neki; az ezredes azonban elárulta magát, mert rendkívüli, csaknem remegő melegséggel cselekedte ezt.

— Mikor hallunk többet a dologról? — kérdezte.

— Óh, valószínűleg már holnap, — felelte Willoughby, — ne légy olyan izgatott.

— Olyan nyugodt vagyok, mint egy alvó gyerek, — mondta távozóban az ezredes.

Willoughby úgy találta, hogy csakugyan olyan, vagy mint egy leitatott áruló.

— És én azt hittem, hogy ennek a fickónak esze van!

Vajjon ki is ne perdülne bolond kergeségű táncra, ha a hiuságuk ostorával csapunk oda hozzájuk! A nagy lelkek vigasztalása: nézni ezt a kerge csigapergést. De még felségesebb gyönyörűség s jóidőre megbékít a balsors minden meg nem érdemelt csapásával, ha egy csalfa barátot itathatunk le a szárazföldre.

Willoughby, egyéb bús elfoglaltságai közepette, megelégedetten nézte az ittasság eredményét Horace De Craye ezredesen, mikor az utóbbi Clara előtt megjelent. Kacagni tudott volna! Éles epigrammá vésődtek benne a széljegyzetek, melyeket a Könyv ama fejezetének lapjaira szánt, melyek a barátok és a nők dolgával foglalkoznak; s ha nem lett volna sok más, sürgősebb elintézni valója, amiket a nagynéni-lady-k legutóbbi közlései zuditottak rá, egymás ellen szerette volna uszítani a férfit és a hölgyet, hogy királyi gyönyörrel élvezze a fura játékot, melyben barátja, Horace részesitené.

XXIII. FEJEZET.

A szerelmesek.

Kevés hujja volt az éjjeli tizenegy órának. Laetitia az atyja hálósobájával szomszédos szobában ült. Könyöke széke mellett, az asztalra nehezült, két ujja a halántékát nyomogatta. A gondolkodás és érzés közt lebegő állapot, mikor mindkettő olvadtan siklik tova előlünk, egyike természetünk pihenőinek, mely azután következik be, mikor a gondolat elcsitította az idegek tüzét, de egyébre már nem képes. Ugy látszott, mintha Laetitia eltűnődött volna. Csak annyit tudott világosan, hogy valami harc tombolt el fölötte.

Felelt az ajtó koppanására s tekintetét Clarára emelte.

Clara csöndesen lépett be.

— Mr. Dale alszik?

— Remélem, igen.

— Oh, kedves barátnőm!

Laetitia hagyta, hogy megszorítsák a kezét.

— Kellemesen töltötte az estét?

— Mr. Whitford és papa a könyvtárba vonultak.

— De Craye ezredes énekelt?

— Igen, — és hogy kieresztette a hangját! Én gondoltam magukra idefönn az emeleten, de mégse kérhettem rá, hogy halkabban énekeljen.

— Az ezredesnek nyilván nagyon jó kedve van.

— Feltételezhető; jól énekelt.

— Nem tudja az okát?

— Aligha lehet közöm hozzá . . .

Clara rózsaszínüre pirult, de ki tudta állani a komoly tekintetet.

— És Crossjay lefeküdt?

— Már régen. A csemegénél még ottvolt. Nem akart semmihez sem hozzányulni.

— Különös fiu.

— Nem is olyan különös, Laetitia.

— Ném jött be hozzám jóéjszakát kívánni.

— Ez csak nem olyan különös!

— A kertilakban és itt is, mindig meg szokta tenni; és azt állítja, hogy szeret engem.

— Oh! persze, hogy szereti. Én talán csak lelkes rohamokba sodortam, de magát szereti.

— Hát akkor miért mondja, hogy nincs semmi különös a dologban, Clara?

— Fél egy kicsit magától!

— És miért kellene Crossjaynak tőlem félnie?

— Drága barátnőm, elmondom magának. Mult éjszaka, — bocsásson meg Crossjaynak, de véletlenül történt a dolog: az ő hálószobájának az ajtaja be volt zárva s a fiu a szalonba nyargalt le, ahol az ottománba gubózta be magát s nyomban elaludt, a hölgyek himzéses selyemtakarója alatt, — mégpedig cipőstül, attól félek!

Laetitia kapott ezen a vidáman képtelen ötleten s szívében hálát mondott Clarának a megkönnyebbitő segítségért.

— Le kellett volna vetnie a cipőit, — mondta.

— Nyomban elaludt, aztán később fölriadt. Higyje el, drágám, nem akart semmi rosszat. Másnap elmesélte amit hallott. Maga talán meg fogja róni érte. Pedig az ő kamaszi feje a legjobbat akarta. S a dolog most már bejárta az

egész grófságot. Ah! Ne vonja ugy össze a szemöldökét!

— Ez megmagyarázza Lady Busshé-t! — kiáltotta Laetitia.

— Drága, drága barátnőm! — mondta Clara, — miért... lássa, irántam mutatott gyöngédsége tulságosan merésszé tesz, de nem bánom, holnap ugyis elmegyek, — ...miért akarja elvetni magától a boldogságot? Azok a jó lady-nének agyon vannak zavarodva. Azt mondják, hogy a maga elhatározása hajlithatatlan, hogy maga ellenáll az ő rimánkodásaiknak és atyja kéréseinek is. Talán kétkedik a Willoughby vonzalmának erősségében? Én nem kételkedem. Én sohasem tartottam kétségesnek, hogy ez az ő legerősebb érzése. Ha, mielőtt elmennék, láthatnám, hogy ...mindaketten boldogok, meg volnék vigasztalódva, nagy örömöm volna ...

Laetitia nyugodtan felelte:

— Emlékszik még arra a sétára, mikor egyszer együtt mentünk a kertilakig?

Clara olyan mozdulattal emelte fel a kezait, mint aki be akarja fogni a fülét.

— Mielőtt még elmegyek! — mondta. — Ha tudhatnám, hogy megtörténik a dolog, mielőtt elhagyom ezt a helyet, nem érezném, amit most érzek. Ugy vágyom boldognak látni magát! ...és őt is, igen, őt is! Hogy ez olyan, mintha arra kérném, hogy maga fizessen az én számlámért? Jó, azt se bánom! De mégsem! én igazán csak részben vagyok önző ezúttal. Willoughby hálára kötelezett. Igazán tud nagylelkű is lenni!

— Egy Önző?

— Ki volna az?

— Ön elfelejtette, mit beszélgettünk a kertiházi séta napján?

— Segítsen elfelejtenem... azt a napot, azokat

a napokat, az összes akkori napokat! Örülnék, ha azt gondolhatnám, hogy egyideig a föld alatt feküdtem s csak most támadtam fel újra. Én voltam az Önző! Biztos vagyok benne, hogy ha elföldeltek volna, akkor sem láttam volna magam a feltámadáskor rutabbul szennyesnek, bemocskoltnak és eltorzultnak, — oh! Segítsen elfelejtenem viselkedésemet, Laetitia! Willoughby és én nem illettünk össze, — és én emlékszem, hogy én már akkor is magamra vettem. Maga és Willoughby egymásnak valók s most már megértem, hogy büszke is lehet valaki Willoughbyra. A legrosszabb, amit mondani lehet róla, hogy kissé tulsok tervet sző . . .

— Van valami újabb terve? — kérdezte Laetitia.

A rózsaszín újra jelentkezett Clara arcán.

— Még nem hallotta? Lehetetlenség volt, de barátilag terveződött. A magam mostani érzéséből ítélve, meg is tudom érteni a Willoughby érzését. Szeretjük barátainkat révbeérkezettnek látni . . .

Laetitia előrehajolt:

— Kíváncsiságom természetesen fel van csigázva!

— Drága barátnőm, holnap már elszakadunk egymástól. Bizom benne, hogy egy szemernyivel mégis csak jobbnak fog gondolni, mint amilyenek mutatkoztam s okom erre a bizakodásra az, hogy tudom magamról, hogy mindig becsületesen jártam el, — szélházi fiatal teremtés voltam azzal az én ostoba és örült türelmetlenségemmel, de nem voltam rosszhiszemű. Nem valami nagy dicsőség ilyen módon emlékezetben maradni, de a maga Clarája mégiscsak ilyen, le kell őt lepleznem. Elmondom magának a dolgot. Willoughby azt kívánja . . . azt kívánja, hogy ígérjem meg, hogy a kezemet Mr. Whitfordnak nyújtom. Ugye látja a jóakaratot, amely . . .

Laetitia szemei kitágultan, mereven tekintettek előre:

— Maga ezt jóakaratra nevezi?

— Jószándék van benne. Odaküldte hozzám Mr. Whitfordot s engem előkészítettek a fogadására.

— Mr. Whitfordnak persze szörnyen tetszett ez a „jószándék“?

— Milyen hatást tehettem én magára azon a kertiházi sétán, Laetitia! Nem csodálkozom rajta, lázban égtem akkor!

— Beleegyezett, hogy meghallgatja Mr. Whitfordot?

— Hát bizony beleegyeztem. Most is álmélkodom ezen, de akkor úgy gondoltam, hogy nem utasíthatom vissza.

— És az én szegény Vernon Whitford barátom megpróbálkozott egy szerelmi szónoklattal...

— Ó? Azt már nem! Oh! nem!

— Talán előre lehütötte a vállalkozókedvét?

— Én? dehogyis!

— No csak úgy, szép szeliden, gondolom.

— Ugy sem!

— Maga persze nem is üzhetett vele holmi rossz játékot. Neki mélyen érző szive van.

— Igazán?

— Még maga kérdi? hiszen sejthet róla egyet-mást!

— Elöttem nem tárt fel belőle semmit, drágám, még a felszínét sem csillogtatta meg annak a híres mélységnek.

Laetitia homloka ráncot vetett.

— Nem, — mondta Clara, — nincs szó kacér-ságról, semmiféle kacérkodás nem történt, biztosíthatom.

Laetitia nevetve válaszolta:

— Magának még mindig megvan az a „rette-

netes hatalma“, amit azon a bizonyos napon éreztetett velem.

— Szeretném, ha valami jó ügy szolgálatában élhetnék velem!

— Mr. Whitford nem beszélt?

— Svájcra, Tirolra, az Iliászról meg Antigonéről.

— Ez volt az egész?

— Nem, nemzetgazdaság is volt. Helyzetünk, beláthatja, példátlan volt: legalább az enyém. Érdeklj magát az én dolgom?

— Érdekelne, ha ismerném az érzéseit.

— Sir Willoughby iránt hálát éreztem, Mr. Whitfordot pedig sajnáltam.

— Igazán sajnálta?

— A reáerőszakolt feladat miatt, mert az, hogy udvariasan feltárja előttem, hogy nem nagyon tud beleilleszkedni az unokafivére gondolatába, nyilvánvalóan nagy és végtelenül terhes feladat volt.

— És ezt maga mondja, az egyéb dolgokban olyan gyorszemű Clara!

— Mr. Whitford velem érzett. Ezt láttam... abból, hogy úgy kerüli, hogy... És, mint mindig, ezuttal is kedves volt. Végigkószáltuk a parkot, magam se tudom meddig, mert az egész idő nem tűnt valami hosszúnak.

— És egyáltalán nem érintették a dolgot?

— Mégcsak közel se jártunk hozzá, drágám. Egy gentlemannek becsülnie kellene azt a leányt, akitől meg akarná kérdezni... azt a bizonyos kérdést. Én úgy képzelem, hogy ő valahogy úgy kedvel engem, mint afféle kis felületes pajtásocskát.

— És ha nyilatkozott volna?

— Miközben megvet?

— Maga olyan gyerekes tud lenni, Clara. Valószínűleg öröme telik az ugratásokban. Akkor Mr. Whitfordon volt a sor, most meg rajtam!

— Dehát Mr. Whitford mégis csak érez egy kis megvetést irántam!

— Hát vak maga?

— Esetleg, drágám, mi mind a ketten azok vagyunk egy kicsit.

A két nő mélyen egymás szemébe nézett.

— Akar felelni nekem? — kérdezte Laetitia.

— A „ha nyilatkozott volná“-ra? Ha megtette volna, csak a leereszkedés ténye lett volna.

— Nagyon elsikló válaszokat ad.

— Állapodjunk meg, drága Laetitia. Mr. Whitford nagyon vigyázott, hogy fájdalmat ne okozzon nekem.

— Ez már válasz. Maga tehát érezte vele, hogy az ajánlat fájdalmasan érintené.

— Drágaságom, ha valami hasonlatfélével érzékeltetni tudnám, hogy mi volt a helyzetem! Azt hiszem ez volt: a halász parafa-libegője voltam a víz színén, teljes nyugalomban és minden pillanatban készen az alámerülésre vagy a felszökkenésre. Ennyit az én magatartásomról!

— A hasonlatoknak meg van az a jó oldaluk, hogy kielégítik azt, aki kitalálja őket s hoppon hagyják azt, aki odahallgat rájuk, — mondta Laetitia. — Annyit mégis csak elismer, hogy a maga érzései kinosak lettek volna.

— A halász parafa-libegője voltam; kérem, csodálja meg a hasonlatomat: minden irányban kész voltam, ahogy akarja: fölfelé is, meg lefelé is, vagy csöndes mozdulatlanságban, hogy a rámfeledkező szem akár bele is álmosodhatott volna. Egy pillanat és eltűntem volna a mélyben, vagy fölröpültem volna a levegőbe. De a hal nem harapott. . .

— Jó, jó . . . tehát, ha jól értem s ha fölteszszük, hogy a hal, illetve a halász . . . mert igazán nem tudom, hogy most már melyik kicsoda . . . Oh! hagyjuk is, hagyjuk, komolyabb dolog ez

minden hasonlatosdinál! Szóval úgy értendő a dolog, hogy maga végre is hálásnak mutatkozott iránta, amiért olyan tartózkodó módon viselkedett...

— Igen.

— És amellet a legcsekélyebb mértékben sem biztatta, hogy ne legyen olyan tartózkodó.

— A halász parafa-libegője, Laetitia!

Zavarodottan és sóhajtva hallgatott egyideig Laetitia.

A hasonlat azt az ingerlő gyanut keltette, hogy még van valami más, rejtett értelme is.

— És ha beszélt volna? — kérdezte.

— Nagyon derék, becsületes ember...

— A férfiak gúnyolódása a nők macskatermeszetéről, akiket ide-oda lehet forgatni s végül mégis csak ők esnek talpra, kezd érhetővé lenni a számomra.

— Hát... Laetitia, ha Mr. Whitford beszélt volna és ha... ha komolyan tudtam volna venni...

— Egy olyan derék, becsületes embert?...

— Én most magamat nézem... Ha... hát akkor, igen... akkor lángra lobbantam volna a szégyentől! Hol is olvastam csak... valami történetet... az elolthatatlan szikráról... Ilyen szikra gyújtott volna bele a szívembe...

— A szégyentől, Clara? Hiszen maga szabad!

— De mi maradt meg belőlem!

— El tudnék képzelni szégyent hasonló helyzetben, ha nem érzésről, hanem pusztán büszkeségről volna szó...

— És én nem tudnám elképzelni ott, ahol csak büszkeség van és semmi érzés...

Laetitia eltűnődött:

— És még maga tudja elhinni, hogy ebben a különös tervben baráti jószág nyilatkozott meg?

Hirtelen mintha derengeni kezdett volna előtte, türelmetlenül kiáltott fel:

— Vernon szereti magát!

— Ugyan!

— Látni rajta.

— Én soha semmi jelét nem láttam.

— Ez éppen a bizonyíték!

— De hiszen újra meg újra kimutathatta volna!

— Annál erősebb bizonyíték!

— Hát akkor miért nem beszélt, mikor föl volt rá hatalmazva? — mert elég furcsa módon, de föl volt rá hatalmazva...

— Félt.

— Tőlem?

— Félt, hogy megbántja magát... és hogy valószínűleg önmagát is. Meg lehet bocsátani a férfiaknak, hogy ilyen esetekben önmagukra is gondolnak.

— Dehát miért félt volna?

— Hogy valaki más kedvesebb a maga szívének...

— Mivel adtam erre okot?... Óh! vagy úgy? Joggal félhetett ilyesmitől? várhatott ilyesmit? Hát ilyen véleményel lehetett rólam? Lehet törődni az ilyen leánnyal? Szidjon csak, Laetitia. Jó adag szidást érdelek. Tűzben való megtisztulást. Mi is voltam én itt ebben a házban? Úgy érzem, úgy tomboltam át rajta, mint egy őrült. Ki is szerethetne, mindezek után!... Nem! olyan volna ez, mintha valami régiségbuvárról hallaná az ember, hogy éppen azt az ereklyét becsüli sokra, amelyiket széttiportak a csatában és más ügyet sem vet rá. Ez hát az, mikor szeretik az embert? — érezni a kicsinységünket, az ürességünket... a szégyent? Mikor minden hibánk napfényre kerül? Mikor semmi jelét sem adják ennek a szerelemnek, ha még annyi kisértő alkalom adódnék is rá? Nem, én már csak hadd maradjak hitetlenkedő, drága jó Laetitiám. Mert

Mr. Whitford talpig becsületes ember, akarja Ön mondani. De tudja-e Ön azt, mennyi fájdalmat zúdit így rám? Mert ha... mondjuk... az a gentleman csakugyan szeret engem, ki is hát ez az ő szerelmének tárgya?... aki hangos kiabálással szaladgált össze-vissza, izgágább módon, mint amilyenről csak hallania is szabad női fülnek s amilyenre neki magának csak gondolnia is szabad lehetne! Óh! most beleláttam a saját szivembe! Kisérteties szörnyőség! Gyarlóságot látok benne, amely akárhová is elragadhatott volna. Igen, most már könyörületesebben kell nézmem az asszonyi vétkeket, — ennyi a nyereségem. De hogy szeressenek s hogy Vernon Whitford szeressen! Hogy ezt a nyomorult kis én-t fölvegyék és szeressék, miután darabokra szaggattam magam! Ugye, maga csak úgy találgatott? Ugye nem tudja biztosan a dolgot! Miért csókolt most meg?

— Miért reszket úgy és miért pirult úgy el?

Clara olyan nyílt tekintettel próbált szembe nézni Laetitiával, ahogyan csak tudott. Lehajtotta a fejét:

— Csak annál rosszabbnak látom magam...

Még gyöngédebb csók volt a jutalma. Vallott és megértették: a tény, hogy szereti, vagy hogy legalább készen volt szeretni Vernont, a múlt kusza yonalait is érthetőbbé rajzolta.

— Óh! most teljesen keresztüllátott rajtam, — mondta Clara s nagy ölelésre kuszott barátnője ölébe.

— Tehát nem volt oka Vernonnak semmi félelemre? — suttogta Laetitia.

Clara feje tovább csúszott, hogy látni se lehessen.

— Nem mintha a szivem... de mondtam, hogy én láttam a szivemet és ez a sziv nem méltó öhozá... És ha most így tűnik föl előttem a

dolog, ha bármilyen hebehurgya, gyöngge, rossz és oktalan voltam is... ilyen gondolatok éltek akkor bennem!... ha akkor Vernon szólt volna, én sem térhettem volna ki... lelepleztem volna magam és elmondtam volna neki... amit persze most maga nem is hisz el, ugye?... pedig, Laetitia, minden igaz... és mivel én őt a legnemesebb embernek érzem, bármely segítséget örömmel üdvözöltem volna, bárhogy vágja is ketté kötelékeimet. Lássá, — mondta Clara, csillogó szemekkel emelkedve föl fészkeből, — ez volt az a fájdalom, amiről beszéltem...

— Miért nem mondta meg nekem mindjárt?

— Drágám, egy századot kellett előbb végigélnem!

— És most úgy érzi, letelt a száz év?

— Igen, a purgatóriumé... egy angyallal az oldalamon! Csak jót fogok mondhatni erről a helyről. De most, jó angyalkám, még valami más mondanivalóm volna...

— Mondja el és vezekelje le...

— Azt hiszem, egyszer vagy kétszer, nagyon homályosan és különösen ma, gondoltam rá, hogy ő is... voltaképpen nem is lehet ezt gondolatnak nevezni... de aztán, hogy odajött hozzám és nem tette meg, amit más megtett volna... hát azt hittem... Az igazán nemes férfi nem nyujtogat körül közönséges fényű lámpásokat, amelyekkel belévilágíthatnánk. Vágyódtam a hangja után; de a csend, most úgy gondolom, többet beszélt... persze ha a magamfajta lelkek érteni tudnának abból is, mikor nem okvetlenül kerepel a nyelv...

Egy koppanás az ajtón s a két hölgy gyors pillantást cserélt.

Laetitia felemelkedett, mikor Vernon belépett.

— Pár percre éppen be kell mennem atyámhoz, — mondta.

— És én éppen az Önétől jövök, — fordult Vernon Clarához.

A leány nagyon fenyegető kifejezést látott a férfi arcán.

Az ellenmondás szelleme kapta el agyát, kárpótulásul előbbi megalázkodásáért. Látva, hogy a hálószoba ajtaja bezárult Laetitia mögött, megszólalt:

— És papa persze már aludni ment...

Ez annyit jelentett, hogy: különben nem jöttél volna ide...

— Igen, aludni ment. Szerencsét kívánt nekem...

— Az ő „jóéjszakát“-kívánásában ez mindig benne szokott lenni...

— És ha még se lesz szerencsém, akkor nyilván a szerencsémnek kívánt jóéjszakát, örökre...

Clara lélekzete elakadt egy pillanatra.

— Holnap utazunk.

— Tudom. Juniusra megbeszéltünk egy bregenzi kirándulást.

— Olyan közeli időre? Papával?

— És onnan bekukkanunk Tirolba, aztán jobbra kerülünk, dél felé.

— Az itáliai Alpésekbe! És megállapodtak, hogy én is résztveszek az expedicióban?

— Az Ön atyja erre nézve még nem mondott bizonyosat.

— Szóval azért beszéltek rólam is?

— Én voltam olyan bátor szóba hozni Önt. Bár, mint tudja, nem vagyok tulságosan merész.

A leány szerelmes szemei a pillák alá menekültek, elrejtteni lágy fényüket.

— Papa tudhatná, hogy én bizonyosan velem megyek.

— Azt mondta, hogy az Ön tetszésére bizza...

— Akkor: igen, sokszorosan igen, ahányszor csak igent lehet mondani!

— Megfontolta, hogy mit mond?

— Mr. Whitford, lecsukom a szemem és „igen“-t mondok.

— Vigyázzon! Még egyszer figyelmeztetem. Ha lecsukja a szemét . . .

— Természetesen . . . — menekült Clara . . . — a nagy hegyeknek meg kell elégedniük azzal, hogy csak a lábuknál fejezzem ki csodálatomat irántuk . . .

— Kezdetnek az is jó lesz.

— A nagy hegyek, úgy látszik, bátoritón szólnak az emberhez.

— Szóval én is „nagy hegy“ volnék? — emelkedett Vernon mellkasa.

— Ha az, hogy Ön a lábainál lát, hegyet csinál Önből . . . mondta a leány.

— Amelynek azonban egér-szive van, ha ugyan annyi is jár nekem! . . .

— Az a „nagy hegy“ tulságosan magas, nem lehet megközelíteni!

— Vigyázzon, még egyszer figyelmeztetem! Megragadhatják és a magasba emelhetik!

— Akkor valakinek előbb le kellene hajolnia!

— Hogy aztán kitűzze Önt, mint diadalmi zászlót, a meghódolt oromra!

— Csakugyan beszélt papával, Mr. Vernon?

Vernon hangja megváltozott.

— Megmondjam, mit mondott?

— Nagyon jól ismerem a papa nyelvét.

— Azt mondta . . .

— Semmi újat nem fog mondani vele . . .

— Azt mondta . . .

— Vernon, ne! ne! ne itt, ebben a házban!

Ez a kérdés, összefűzve a férfi nevével, vallomást tett arról, hogy a leány gyors értelmé felismerte a célpontot, amely felé terelni akarják s amelynél meg kell hódolnia.

A férfiban ugyanaz a szemérmes visszariadás

elevenült meg: most még nem lehet kimondani a nagy szót: *itt* nem; majd valahol a hegyek árnyékában.

De Vernon most már biztos volt Clara felől. Kezeik összekulcsolódhattak. És a két kéz így is gondolkozott: vagy nem is gondolkoztak, ártatlanok módjára viselkedtek.

Dr. Middleton szelleme, úgy érezte Clara, áldón lebeg Vernon felett: ez volt a jutalma annak, hogy Vernon nyíltan mert beszélni az öreg úrral. Könyveik fölé hajoltak, mikor Vernon egyszerre csak becsapta az egyik kötetet s elbeszélte a nagytiszteletű doktornak a család történetét. „Van ennek az embernek egy szikrára való vallásos érzése?” — kérdezte az elbeszélés közepén a doktor úr. Vernon szép általános esetté szélesítette unokafivére védelmét. „Csak éppen a teljessé tevő pont hiányzik az „i” betűjéről, hogy rendes civilizált ember legyen belőle!” — mondta Dr. Middleton, előhúзва a zsebóráját s későcskének találva az időt arra, hogy még reggel előtt elhagyja a házat. Még hátra volt a legkockázatosabb közlés. Vernon a Willoughby nemeslelkű tervére tért át, mikor egyszerre csak Dr. Middleton ezzel a kiáltással villanyozta fel: „Hisz Ön az az ember, akihez a legszivesebben adnám a leányomat a világ minden férfiai közül!” — és Willoughby nagyot nőtt a nagytiszteletű doktor megbecsülésében: dicsérte a józan érzelmű gentlemant, aki így bele tudott törődni egy kisleány érzésváltozásába, noha a sors sohasem izlettette meg vele az iskolában az áldásos nyirfavesszőt. Hogy a kislány atyja mennyire becsülte a gyermek ingatagságát, kitünt abból a felszólításból, melyet Vernonhoz intézett, hogy most azonnal menjen oda hozzá s az ő felhatalmazásával vessen véget Clara szeszélyeinek s biztosítsa az atya holnapi békeségét. Vernon habozott. Dr. Middleton meg-

jegyezte, hogy nem biztos benne, vajjon nem Vernon csinálta-e az egész galibát. Amire Vernon, hogy becsületét mentse, előállt a maga külön históriájával. „Menjen csak Clarához!” — felelte Dr. Middleton. Vernon egy svájci találkozózt ajánlott, amibe Dr. Middleton beleegyezett és újra csak hozzá tette: „Menjen Clarához!” s mivel teljesen érzéketlennek mutatkozott a helyzet kényes-ségével szemben, Vernon is félretette az érzékenykedést és elszánva szívét, engedelmeskedett. Arra is gondolt, hogy Clarának nem lesz kifogása a látogatás ellen, hiszen a leány tudta Willoughby feltételeit. Eszébe jutott a Clara édes komolysága is, ahogy a parkon át együtt barangoltak. A nagytiszteletű doktor lelke lebegett Vernon felett s most kezében tartotta a Clara kezét, bár semmi egyéb nem támogatta boldogsága biztos hitében a pusztá érzésen kívül, (amely hogy mennyire ingatag érvelő mindaddig, míg az értelem kézzel nem fogta meg és pecsétjével nem látta el a boldogságot, tapasztalatból tudhatjuk, még akkor is, mikor elismerjük, hogy a legáldottabb perceket éljük). És ha nehéz próba volt is ránézve, aminthogy mindkettőjükre, de főleg a férfira nézve volt az, hogy azt a bizonyos szót édig ne röpietség, holott a kalitka nyitva állt és a szabad természet integetett feléjük, Vernon mégiscsak mester volt az önuralomban és Clara csak annál jobban szerette ezért.

Laetitia még látta kezük összefonódását, mikor visszatért a szobába.

Megigérték neki, hogy reggel nagyon korán meg fogják látogatni s egyikük sem vette észre, hogy a viharok és könnyek éjszakájában hagyják itt szegényt.

Ülve maradt, eltünődve azon, hogy Clara most mennyire becsüli a Sir Willoughby nagylelkűségét.

XXIV. FEJEZET.

Laetitia és Sir Willoughby.

Nem szegődhetünk sereghajtóivá a kobold-törzseknek, melyeknek tomboló gyönyörűséget ami szegény emberi mivoltunk sok gyarlósága okoz. Nekik is megvan a maguk hivatása és dolga s mindaddig, míg mi azok maradunk, amik vagyunk, ők is ott ragadnak a sarkunkban, szünet nélkül kapkodva a ruhadarabok után, melyek meztlenségünket takarják s egyre cibálva és tépve őket, míg végre alaposan lekoppasztanak szörnyű Valpurgisz-éjeik egyikén, mikor kacagásuk úgy cseng, hogy attólkezdve szörnyűséggé válik az emberi fül számára minden kacagás, akármeddig élünk még a földön. Azonban ha ezek alatt az ünnepi órák alatt, míg Hekaté sugaraiban sütkéreznek, nem ellenőrizheti őket a Komikai Múza, ez azért van, mert nem akarja megtisztelni jelenlétével ártalmas és istentelen kicsapongásaikat, melyeknek leírása jámbor vasárnapi templomjárásá szelidítene minden boszorkányszombatot és holmi seprőn való lovaglás meg vámpirszüretelés művészetét kívánná tőlünk.

Elég lesz tehát, ha csak annyit mondunk, hogy éjfél-től kezdve egészen a szürke-pillantásu reggelig, időközönként Lady Eleanor és Isabel segítségére szorulva, meg a Mr. Dale-ére is, aki újra meg

ujra felébredt a leánya konok ellenállását puhitgató heves kitörésekre, — Sir Willoughby órák hosszat egyebet sem tett, mint könyörgött Laetitiának, hogy menjen hozzá feleségül, míg végül is csökönyös esdeklése olybá tünt, mintha a halálos szerelem, melyről szavalt, valóságos örületté fokozódott volna. Jött, ment, újra visszatért s koboldjai ezalatt egyre körülötte sűrögtek, rájacsimpaszkodtak, meglovagolták, sarkantyúzták, uszították, szörnyű páthoszbba tüzelték, holtakat is megelevenítő ékesszólásba, mert akinek ez a szavalás szólt, valóban holtnak látszott, amint mereven figyelt a beszédre. Willoughby hallotta a koboldokat, beszélt velük, melengette őket, majd lerázta magáról valamennyit, hogy elfusson előlük s aztán újra kezesen megálljon a felkapaszkodó ostromcsapat előtt. Vannak ilyen kobold-hajszolta emberek. Akik lelküket felteszik egy-egy célra, ha törik, ha szakad, — koboldokat melengetnek. Rájuk lehet ismerni furcsaságaikról, — mert így nevezik beszélgetéseiket a láthatatlan és csudálatos szellemeikkel. Willoughby ezen az éjszakán ismerkedett össze velük. Amint egyszer újra visszavetette magát a magányosságba, így szólt önmagához: Azt hiszem, valami megszállottság van rajtam! És ha valójában nem is hitte ezt a megszállottságot, csak legfeljebb sejtette, vagy ha csak azért beszélt is így, mert valahogy számot akart adni a változásról, mely ilyen kétségbeesetten könyörgő tereménnyé tudta tenni, elveszítettve vele megszokott egyénisége érzését, végeredményben mégiscsak egy rátörő koboldi falka tevékenysége sujtott bele öntudatába.

A falka ott volt az agyvelejében: mert amig égőn gyötrődött Laetitiáért, aki az indulat és szóőrjögő túlzásaira gyujtotta, tudatában ott harsogott a Lady Busshe és Mrs. Mountstuart Jen-

kinson neve is, amely nevek, noha didergéssel vacogtatták végig, mégis egyenes okozói voltak annak, hogy egyre vadabb tulzással és egyre fejevesztettebb elszántsággal igyekeztek még napkelte előtt maga felé hajlítani azt a nőt, akit előre rettegett nappali világításnál is megpillantani, noha szenvedélyesen hitegette magát azzal, hogy szereti. Érezte, hogy nélkül a nő nélkül nem állhat ki a nappali világosságba. Laetitia volt az ő reggele. Ő volt, — így ámitgatta magát, — a számára predestinált feleség. „Édesem!“ — kiáltotta Laetitiának és a magánynak egyaránt. Az előkelő viselkedésnek minden eszményi követelménye lefoszlott a szerelembe hajszolódo gentlemanről, nem volt többé vidékszerte mintaképül szolgáló nagyúr. Szem elől vesztette a korrekt magatartás minden parancsát. Meghajló alázata már térdre roskadás volt és hiányzott belőle a régi báj. Sőt, a körülötte tolongó láthatatlan falka krónikáiban fel van jegyezve, hogy a könyörgés egyik rohamában, amint épen felkiáltott, hogy: „Laetitia!“, nyöszörgött is.

Erről elég ennyit. S valóban nálunk, a társadalmi ildomosság hazájában, a Múza szolgálóinak nagy sokasága nem ok nélkül kerüli a féktelen túlzások jeleneteit, melyek vezetőink méltóságát leránthatnák s az emberi természetet zavarba gabalyítanák. Mindenki bölcs, aki nagy, széles vonalakban rajzolja az egyéniséget, meghitt patronok szerint, jólismert jellem-formulák nyomán. Amit az emberek cselekszenek s főleg a szerelembe esett emberek cselekszenek, kevésbé fontos, mint az, hogy mennyiben eszélyes ezeknek a cselekedeteknek a feltárása.

Letelt az éjszaka. Laetitia össze volt törve, de nem engedett. Kényszerült ismételni, maga sem tudta már, hányszor, hogy: „Nem szeretem Önt,

nem adhatok szerelmet“, és amint ezután az éjszaka után megint szeme közé kellett néznie a napnak, alig érezte már, hogy élet van tagjaiban.

A madarak énekszavára ujrakezdődött a harc, ezúttal atyjával. Mr. Dale érte el az első komoly hatást Laetitiánál. Körülményeikről beszélt neki, arról, hogy mi lesz, ha isten magához veszi s leánya szegénységben marad gyöngge egészségével, meg arról, hogy Laetitia mennyire árt magának a kenyérkeresetből való irással s hogy mily nagy kő esnék le atyai szivéről, ha a leány beleegyeznék a házasságba. Nem akarja tovább kérni Laetitiát, csak a józan ész alapján tárgyalja az ügyet.

És ezzel végezte:

— Kérlek, leányom, ne légy kegyetlen!

A józan taglalás, nyomában ezzel az odanemillő lírai kitöréssel, összhangba simult a leány dúlt értelmével, érzései fásultságával s azzal a vággyal, hogy mégis kedvére legyen az öreg úrnak. Titokban felsóhajtott: — Csakhogy már ezen is túl vagyunk!

Atyja sokkal gyöngébb volt, semhogy fölkelhetett volna. Ujra elaludt. Laetitia órákra a házhoz volt láncolva s le-feljárt a lakosztályban, hol az ajtóig, hol az ablakokig, Clara megjegyzésén tűnődve, hogy: „száz évnek kell addig elmúlnia“. Ő nem kívánta, de valami fény derengett fel előtte, hogy íme, betelt az, amiről azt hitte, hogy száz év se tudná meghozni: egy éjszaka lehetővé tette a lehetetlent, amit nem kívánt, de ami lehetőségessé vált, vagy legalább is a lehetőség alakját öltötte magára. Szerencsére sokkal erősebb ellenállást mutatott, semhogy most új könyörgés ronthatna rá.

A lehetőség alakja azonban, amint egyszer megpillantotta, tovább csalogatta: közelebről is szemügyre venni. A gazdagság módot ad rá, hogy jót

cselekedjünk ezen a földön. A gazdagság hozzásegít, hogy megnézhessük a világot, a föld szép láttnivalóit. Laetitia mindig sóvárgott mindakettőre: arra is, hogy bőven adakozó pénzeserszény csüggjön az övéen, arra is, hogy szárnyakon röpködjön ki a világba, mely agyonéhezett képzeletében már a meseországok képét öltötte föl. Elvégre, azonkívül, ha a gyöngéd vonzódás ki is halt belőle ez iránt az úriember iránt, ez csak egy csalóka káprázat szétfoslását jelentette, a pontosabb látás és megismerés azért nem teszi kevésbé hasznos segítő-társává a férfinak. Willoughby segítő-társat kívánt s Willoughbyt lehetne vezetni. Holmi szentimentális odaadás minden haszon nélkül való volna ezzel az emberrel szemben. Nem úgy azonban a pusztán észszerű kötelékekkel hozzáfűzött nő: Willoughbynek vezető kell... Szerencsére, sokkal többet beszélt előtte gyöngé egészségéről és szerelme teljes hiányáról, semhogy most újabb roham kényszeríthetné meghódolásra.

Laetitia buzgón sürgött-forgott szobájában, a távozásra rakosgatva, hogy percnyi időt se vesztessenek tovább atyja reggelije és felöltöztetése után.

Clara volt legelső látogatója: mindegyikük megkérdezte a másiktól, hogyan aludt s mindegyikük a másik arcáról olvasta le a választ. Laetitia szeme körül sötét karikák vonultak. Clara megdöbbenése volt a tükre s így szólt:

— Ugye furcsa, hogy egy ilyen valakit egész éjszaka a kezéért ostromoltak? Én jól ismerem azt a két ázott, holt rózsaszirmot, amelyeket éjszakai virrasztások hagynak emlékül az arcomon. De maga legalább jól aludt, Clara!

— Jól aludtam, és mégis bizvást azt mondhatnám, hogy egyáltalán nem aludtam, Laetitia. Magával voltam, drágám, részint álomban, részint

gondolatban, reménykedve, hogy józanul fog dönteni, mielőtt elmegeyek innen.

— Józanúl. Ez a szó illik rám.

Laetitia röviden vázolta az éjszaka történetét s Clara, oly őszinteséggel, mely nyilván mutatta Sir Willoughby iránt érzett háláját, kérdezte:

— És maga ellent tudott neki állni, mikor pedig olyan komoly a Willoughby szándéka?

Laetitia keserűség nélkül látta az emberi természet megnyilatkozását s így felelte:

— Remélem, Clara, maga nem fogja nagy érzelem-készlettel kezdeni az életét, mert alig van valami, ami utóbb inkább tenné fásulttá, gyakorlativá, világiasabbá és számítóbbá az embert.

A következő látogató Vernon volt, fölöttébb aggodalmasan kérdezősködve Mr. Dale hogylétéről. Laetitia átment atyja szobájába, hogy megtudakolja az öreg úrtól. Visszatérve mindkettőjüket szomorú arccal találta s nyugtalanítva a látványtól, merészen megkérdezte, mi ennek az oka?

— Ugy volt, — kezdte Vernon, — hogy Willoughby egyre üldözi Crossjajt a szeretetével. Tegnap éjszaka óta lehet is rá mentsége szegény fejének, ugye? Elég az hozzá, ma reggel bement a fiú szobájába, felköltötte a fickót s addig beszélt neki, míg Crossjay sirva nem fakadt. Egyik szó hozta a másikat, Crossjaynak, mint mondani szokta, viszketni kezdett a nyelve s egyszerre csak kikottyantott mindent, amit tudott és csinált. A következményeket felesleges ecsetelnem. Crossjay itt örökre elrontotta a dolgát s most már nekem kell magamhoz vennem.

Vernon Clarára pillantott.

— Természetesen, ezt kell tennie, — mondta a leány. — Crossjay csakúgy az én fiam, mint a magáé. Semmi kilátás rá, hogy megbocsássonak neki?

— Nem valószínű.

— Laetitia!

— Én mit tehetnék?

— Oh! mit ne tudna megtenni!

— Nem tudom.

— Tanítsa meg Willoughbyt: megbocsátani!

Laetitia homloka elborult s Clara nem kinezta tovább.

A családi reggelihez nem akart lemenni. Clara szívesen maradt volna vele, hogy Laetitia szobájában együtt teázzanak, de a felszabadult ifjú hölgytől elvárták a békés kiegyezés utolsó nyilvános tényét. Megigérte, hogy reggeli után azonnal újra fölszalad. Nem volt tehát logikátlan dolog, hogy félórával utóbb Laetitia, aki azt hitte, hogy Clarának ad bebocsáttatást, vidáman kiáltotta az ajtó felé:

— Tessék, tessék, drágám!

A kopogtatás olyan volt, mint a Claráé.

Sir Willoughby nyitott be.

Előre lépett. Megragadta Laetitia kezét.

— Drágám! — mondta, — ezt nem vonhatja vissza. „Drágám“-nak nevezett. És én az is akarok lenni magának, drága! Kimondta a szót, véletlenül, vagy nem véletlenül, de kimondta s istenemre, enyém ez a szó és nem engedem át senki másnak. Akár szeret, akár nem, — legyen a feleségem s az én szerelmem majd visszasugárzik magáról is. Maga megtanított rá, hogy én nem vagyok olyan erős! Kell, hogy az oldalamba álljon. Magának olyan hatalma van, amelyet nem hittem volna el magáról.

— Sir Willoughby, Ön csalódik bennem, — felelte halkán, kimerülten Laetitia.

— Az a nő, aki egész éjszakai könyörgésemre is állhatatosan vissza tudja utasítani, hogy feleségem legyen, olyan kiválóság, amelyre házam-

nak feltétlenül szüksége van s én akár hónapokig is kész volnék füleit ostromolni és bár sohasem is lenne több pihenésem a mult éjszakainál, mégsem mondanék le a győzelem reményéről. Azonban mondtam a mult éjszaka, hogy nekem tizenkét órán belül birnom kell magát. Büszkeségemet tettem föl a játékra. Ma délig enyémnek kell lennie: Mrs. Mountstuartnak már úgy kell bemutatnom, mint az enyémet, mint életem és házam úrnőjét. És az egész világnak! Nem engedem el többé!

— Csak nem akar itt bebörtönözni, Sir Willoughby?

— De bebörtönözöm. Erőszakkal és csellel is, ha kell. Semmit sem kimélek.

Új szavakat próbált kilelkendezni magából, mint az éjszaka.

Amint a lihegő iram akadozni kezdett, Laetitia megkérdezte:

— Nem kíván *szerelmet* tőlem?

— Nem. Megtisztalem azzal a magasabbrendű kivánsággal, hogy *magát* akarom, szerelemmel vagy nélkül. Az én szerelmem elegendő lesz. Adjon érte jutalmat, vagy ne adjon. Nem vagyok hozzászokva, hogy elutasítsanak.

— De tudja-e, hogy mi az, amit kér? Emlékszik rá, hogy mit mondtam Önnek magamról? Fásult lettem, anyagiasság lélek, elvesztettem a romantikában való hitemet, a dolgok csontvázát látom már egész életemben. És az egészségem is gyöngye. Sok pénzre van szükségem. Ha férjhez mennék, a gazdagságért tenném. Nem bálványoznám Önt. Teher volnék Önre nézve, élő teher ugyan, de érzéketlen és hideg. El tud képzelni egy ilyen feleséget, Sir Willoughby?

— De Ön lesz az a feleség!

Laetitia megpróbálta elgondolni, hogyan zen-

gett volna ez a mondat füleiben : valamikor régen... Keble emelkedett és süllyedt, de ez a teljes csüggedés volt. Willoughby ellen szögezett érveinek egész készletén túladdott már az éjszaka.

— Ön olyan kérlelhetetlen, — mondta.

— *Én* vagyok a kérlelhetetlen?

— Ön nem ismer engem.

— De Ön az egyetlen nő az egész világon, aki *engem* ismer, Laetitia.

— És azt hiszi, hogy Önre nézve az a jobb, ha ismerik?

Willoughby már-már más szavakkal válaszolt, de visszafojtotta őket.

— Még azt is elhiszem, hogy én nem ismerem önmagamat. Mindent, amit akar, csak adja nekem a kezét, adja nekem, bízzék bennem, legyen az irányítóm! Ha hibáim vannak, segítsen levetkez-nem őket.

— Nem várja el tőlem, hogy erényeknek nézzem őket, amilyeneknek a sekélyebb lelkek tartják?

— A feleségem lesz!

Laetitia elrántotta magát Willoughbytól, úgy kiáltotta:

— A felesége! a kritikusa! Óh! nem tudom lehetségesnek elképzelni. Küldjön a hölgyekért, beszélni akarok velük!

— Éppen itt vannak, — felelte Willoughby s kinyitotta az ajtót.

A két lady a felső szobák egyikében tartott feszült éberségű őréséget.

— Drága hölgyeim, — fordult a belépőkhöz Laetitia, — fájdalmat fogok okozni Önöknek s ezt nagyon sajnálom; azonban jobb most, mint később, mikor már az Önök társa leszek ebben a házban. Sir Willoughby a kezemet kéri, amellyel nem adhatok szívet is, mert a szívem halott. Ezt ezennel megismétlem. Én mindig úgy gondoltam,

hogy a sziv az asszony nászajándéka férje számára. Most már látom, hogy a nő beleegyezését adhatja s a férfi elfogadhatja ezt sziv nélkül is. Helyesnek vélem azonban, hogy Önök tudják, mint áll velem a dolog, mikor beleegyezésemet adom. Valamikor bolondos, romantikus leány voltam, ma pedig beteges nő vagyok, az illuziók teljes csődjével. A nélkülözés azzá tett, amivé másokat rendszerint a bőséges jólét szokott tenni, — Önző lettem. Nem alakoskodom. Ez az igazi jellemem. Sir Willoughbyról való leányos felfogásom egészen megváltozott s én majdnem közömbös vagyok ezzel a változással szemben. Talán megpróbálhatom, hogy kellő tiszteletet mutassak iránta, de ez nem lesz benső, odaadó megbecsülés.

— De, drága gyermek! — tiltakoztak szeliden a hölgyek.

Willoughby mozdulata leintette őket.

— Ha együtt kell élnünk, s én igen boldogan tudnék együttélni Önökkel, — folytatta Laetitia a hozzájuk intézett szavakat, — ismerniük kell az én véleményemet. Ha pedig Önök, mint képzelem, vakon imádják őt, nem tudom, hogyan fogunk együtt élni. Viszont nem szabad a házat sohasem elhagyniuk, hogy nekem engedjék át a teret! Az én szemeim éles, detektiv-szemek! Sok hibát észreveszek!

— Nincs-e valamennyiünknek valami hibája, drága gyermek?

— Nincs annyi, mint amennyi neki van, bár a bálványozó kényeztetéssel nevelt gentleman számára lehet mentségeket is találni. Azonban tudnia kell, hogy látják a hibáit, mégpedig éppen az látja, akit feleségül kér; nehogy tehát félreértés essék! — most még van idő, hogy fontolóra vegye az érzéseit. Önimádó lélek!

— Willoughby?

— Bosszúálló!

— A mi Willoughbynk?

— Ez nem az Önök véleménye, hölgyeim. Csak az én szilárd véleményem. Az idő tanított meg rá, Nos, ha Önök és én ennyire ellenkező nézetet vagyunk, hogyan élhetünk együtt? Lehetetlenség.

A lady-nének Willoughbyra néztek. Willoughby parancsolón intett.

— Mi sohasem állítottuk azt, hogy a mi drága unokaöcsénk teljesen hiba nélkül való. Ha megsértik... És ha beismerjük, hogy Willoughby mindenáron a legelső akar lenni, vajjon nem jogos-e a törekvése? — hiszen nagylelkűsége teljesen ellensúlyozza! Gondolja meg csak, drága Laetitia! Mi Önnek is jóbarátai vagyunk!

A leány nem tudta tovább gyötörni a jámbor nénikéket.

— Önök mindig jóbarátaim voltak.

— És nincs semmi egyéb vádja Willoughby ellen?

Laetitia enyhültebben felelte:

— Nem tud megbocsátani.

— Említsen egy példát, Laetitia!

— Crossjajt elkergette a házából s megtiltotta a szegény fiúnak, hogy valaha is visszatérhessen.

— Crossjaj, — szólalt meg Willoughby, — a leggaládabb árulást követte el.

— Ami közvetlen oka annak, hogy Ön engem a házassági ajánlatával üldöz!

Elszörnyedés csattant föl: — „Üldözi!”

— Az olyan fiatal fickóból, aki ennyire nemtelen módon viselkedett, nem válhatik semmi jó, — hangoztatta Willoughby s arcán vörös foltok lobogtak föl a kapott csapások nyomán.

— Nemes módon viselkedett! — vágta vissza Laetitia, — Crossjaj magától beszélt, holott nyilván előre tudta a rája váró büntetést. Már régen az

kellett volna, hogy megfelelő tanító keze alatt legyen, aki előkészítse hivatására. Ahelyett itt tartották, aránylagos lustaságban, váltakozó becéztetés és elhanyagolás közt; senki, az egyetlen Vernon Whitfordon kívül, aki mint afféle szegényember arra van ítélve, hogy tollal harcoljon a megélhetésért, — s én tudom, milyen ez a harc! keservesen tudom, magamról! — az egyetlen Mr. Whitfordon kívül nem volt más barátja.

— Megbocsátok Crossjaynek, — mondta Willoughby.

— Megigéri ezt nekem?

— Rögtön csomagolják föl s vigyék tanítóhoz.

— De az én otthonomnak Crossjay otthonának kell lennie.

— Házam úrnője Ön, Laetitia.

A leány habozott. Szempillái nedvesek lettek.

— Ön tud nagylelkű lenni.

— Ő nagylelkű, drága gyermekem! — kiáltották a lady-k. — Az! Felejtse el hibáit nagylelkűségéért, ahogy mi tesszük.

— Aztán itt van ez a szerencsétlen Flicht is.

— Az a részeges gazember évekig csavargott a grófságban, hogy rossz híremet költse, — mondta Willoughby.

— Nagylelkű cselekedet lett volna lehetővé tenni, hogy új életet próbáljon. Gyermekai vannak.

— Kilenc! Értük is én vagyok felelős?

— Nagylelkűségről beszélék.

— Diktáljon! — tárta ki Willoughby a karjait.

— Most aztán bizonyára meg van elégedve, Laetitia! — mondták a hölgyek.

— De meg van-e elégedve ő?

Willoughby Mrs. Mountstuart fogatát vette észre, amely most fordult be a fasorban.

— A legteljesebb mértékben.

Kezét nyújtotta.

Laetitia keze visszatétovázó ujjakkal emelkedett föl s mielőtt Willoughby kezére hanyatlott volna, a következő szavak kísérték:

— Hölgyeim, Önök a tanúim, hogy részemről nem történt semmi leplezgetés, semmi fenntartás. Adja az ég, hogy szemeim szelidebben lássanak, mint most cselekszik. Nem állt szándékomban, hogy Önök megváltoztassák véleményüket, csak azt akartam, hogy lássák, én hogyan látom őt. Egyébként fogadom, hogy teljesíteni fogom vele szemben kötelességeimet. Ami valamit érő még maradt bennem, legyen az ő szolgálatára. Nagyon fáradt vagyok. Érzem, hogy engednem kell, különben összeroskadok. Legyen az ő akarata szerint, én engedelmeskedem.

— És én köszöntöm a feleségemet! — mondta Willoughby, birtokába véve a leány kezét s a birtoklás gondolatával melengetve magát, miközben végbevitte a gesztust.

Mrs. Mountstuart egyetlen sietsége, mellyel a kastélyban igyekezett lenni, még mielőtt Dr. Middleton és leánya elutazik, azt a komor víziót jelenítette Willoughby elé, hogy a lady föltétlenül észre fogja venni az éles fizikai ellentétet, amelyet Laetitiája ma reggel Clarával szemben mutat.

A *szellem* hölgye azonban mégis az övé volt! Az övé, és meg kellett tanulnia, mit jelent ennek a tulajdonságnak a birtoklása abban a nőben, aki a feleségünk.

XXV. FEJEZET,

amely után lehull a függöny.

— A házasságban józanészt kívánok a férfi és a nő részéről, hogy elejét lehessen venni a különféle tragédiáknak.

Ezek voltak Dr. Middleton szavai, válaszul a Willoughby rövid kimagyarázkodására.

Nem mondta, hogy ő atyai részről élt is ezzel a józanésszel, mialatt a tragédia veszélye fenyegetett, vagy legalább is a vígjáték színvonala gyors lankadásúra hanyatlott. A házasodó férfiak és nők szüleit nem volt hajlandó drámai személyeknek látni. Azt sem említette, hogy bizonyos rokonszenvező lenézéssel szemlélte Mr. Dale egészségi állapotát, mivel a szegény gentlemanre nézve nyilván szörnyü gúnyként hatott volna, ha egy palack patterne-i portóit ajánl orvosságul. Le-föl járt s az elutazást sürgette, láthatólag jobban örülve De Craye ezredes társaságának, mint bárki másénak. De Craye ezredes kitartóan udvarolt neki, anekdotákkal szórakoztatta, mindenben kezére járt, elbájolóan figyelmes volt, szóval az az ember, amelyet legszivesebben türt maga mellett a nagytiszteletű doktor, mikor egy új utazás előkészítésének izgalmaiba kellett vetnie magát.

— Ön kitünő utazópajtás lenne, sir, — jegyezte meg s elbeszélte az ezredesnek a rája mért sorsot,

mely szerint a nyári hónapok alatt az Alpesebbe és az alpesi tavakhoz kell kísérnie a leányát.

Különös, de egy nyári utazás az Alpesebben, előre elhatározott terve volt az ezredesnek is.

Az Alpesek után Észak-Olaszország lakható odui várták Dr. Middletont, hogy a nyár kellős közepén ott rángassák ide meg oda.

Ez az utirány is pontosan így volt felrajzolva a De Craye ezredes kirándulási térképén.

— Ugy hallom, mi júniusban indulunk, — mondta Dr. Middleton.

Csodálatos, de az ezredes is éppen júniust tűzte ki indulási időnek.

— Remélhetőleg találkozni fogunk, — mondotta.

— Örömmel könyvelném el a rám várakozó szórakozások sorában, — felelte a nagytiszteletű doktor, — mert az igazat megvallva, azután minden valószínűség szerint hamarosan egyedül maradok.

— Párizs, Strassburg, Bazel? — kíváncsiskodott az ezredes.

— A Bódeni tó, azt mondják, — szolt Dr. Middleton.

De Craye ezredes sóváran leste az alkalmat, hogy néhány szót válthasson a jövődicő dicső együttes kirándulás harmadik és legszebb részével is.

Willoughby találkozott vele s az ezredes őszinteségét, mellyel kijelentette, hogy Miss Middletont lesi, azzal jutalmazta, hogy megszerezte neki az alkalmat. Elvezette barátját, Horace-t, a kék szobába, ahol Clara és Laetitia egymást félig átölelve ültek egy csevegés-patak közepén s valami ürüggyel magával hívta Laetitiát. Pár perccel utóbb Mrs. Mountstuart hangosan kiáltott az ezredes után, hogy elkocsizzék vele. Willoughby, akinek a jószolgálati kifogyhatatlanok voltak,

noha sorban rászorult mindenki, a kék szobába irányította a ladyt is. Hallotta, amint Mrs. Mountstuart a küszöbön megszólal:

— És ezzel az arccal akar ez az ember egész napra hozzám jönni?

Clara jelent meg és kapcsolta le a ladyt.

De Craye kijött a szobából.

— Min tünődöl? — kérdezte tőle Willoughby.

— Azon, — felelte az ezredes, — hogy miképpen tehetnék szert én is olyan jószivre mint te, hogy én is törődhetnék a mások bajával.

— Végre!

— Ah, te igazi jóbarát vagy, Willoughby, igazi jóbarát. És hozzá még kitűnő unokafivér is!

— Hogy-hogy? Clara közlékeny volt?

— Miss Middleton utiterve most van készülöben.

— Csatlakozol hozzájuk?

— Tudod, Willoughby, pompás lett volna, de véletlenül úgy áll a dolog, hogy egy csomó puska-porra tettem szert, amit előbb mind el kell lődöz-nöm s így az az ideám támadt, hogy puska-t veszek a vállamra s a tengerpart mentén sirályokat puffantok rakásra, ami legalább ártatlan formája lesz az apa-, anya- és testvérgyilkosságnak, — mert ezek a szerencsétlen madarak az én roko-naim, és az ő sorsuk az enyém is, — a vihar-madaraké! És hozzá most még vagy tizenkét órai kellemetes csevegést kell üznöm Mrs. Mount-stuarttal, tekintettel arra, hogy előreláthatólag csak éjfélkor fekszik le, sőt erre sem mernék fogadást tenni, olyan kitűnő energiája van a höl-gyeknek az ő korában!

Willoughby gunyosan nézett végig ezen a férfin, aki nem tudta eltitkolni, hogy csapás érte, ha mindjárt tréfára fordította is balszerencsését.

— Sirály! — mormogta.

— Könnyen puskavégre kapható madárfajta,

alkalmasabb a kitömésre, mint a fogyasztásra, — mondta De Craye. — Unokafivéred azonban nagyon hiányozni fog, nem?

— Van valaki, — felelte Willoughby, — aki teljesen pótolni fogja.

A hallban egyideig zavart összevissza-szaladgálás járta: az egész háznép egycsomóba gyűlt, hogy jelen legyen Dr. Middleton és leánya elutazásánál. Vernont Dr. Corney vitte el a kocsiján, miután további nyugalmat rendelt Mr. Dale-nek s megígérte, hogy az országút mentén utánanéző Crossjay urfinak.

— Azt hiszem, az állomáson meg fogják találni s ebben az esetben kérem, parancsolja azonnal vissza hozzám, — mondta Laetitia Clarának.

A felelet gyöngéd kézszorítás volt és Clara keze most Willoughby felé nyult, aki tökéletes udvariassággal hajolt föléje búcsút rebegni.

A csomó tehát ketté volt vágva. A Dr. Middletonék után következő kocsi pedig Mrs. Mountstuarté volt s a kiváló ladyt vitte, De Craye ezredes társaságában.

— Kérem, ne vágjon rám ilyen arcot, — szólt rá a lady az ezredesre. — Nekem is kellett olyasmit szinlelni, amit gyűlölök s nekem is elég tünnivalót kellett elviselnem, hát most aztán mulattasson, vagy itt hagyom magát és alacsonyabbik honfitársához folyamodom, akiről tudom, hogy hivatásszerűen foglalkozik sziverősítő-adagolással! Ki tudná kifürkészni a leányszív mélységeit! Lám, megint csak Lady Busshe-nek lett igaza! És én tévedtem. Lady Busshe született hazardjátékos. Én sohasem kockázhattam volna olyan kombinációt, mint ő. De Craye ezredes, Ön természetellenesen hosszúra nyújtja az arcát, valósággal szándékosan eltorzítja!

— Asszonyom, — felelte De Craye, — had-

seregünk fődicősége, hogy sohasem tudja, mikor verték meg, ami a brit katonasziv nagyságát mutatja. De van egy csatamező, ahol egy britnek is el kell ismernie a vereséget, akár mosolyogva teszi, akár sirva s nem is tudom, egy kis üvöltés nem válik-e ilyenkor becsületére?

— Bizonyos vagyok benne, hogy az a lány kezdettől fogva Vernon Whitfordot szerette, De Craye ezredes úr!

— Ah, — nyelte le a keserű csöppet az ezredes, — azt mindenesetre tapasztaltam, hogy nem azt az úriembert szerette, aki engem legeslegközelebről érdekel. Aminélfogva aztán nem is eshetett öladyságának olyan nehezére a Willoughby barátunknak tett fogadalom, hogy senki máshoz nem menne férjhez!

— A leányok kifürkészhetetlenek! És Lady Busshe, — mert tudom, hogy nem a jellemekből következtetett, — vaktában elsütött egy szerencsés megjegyzést, ami most aztán a diadala! Csak győzzük hallgatni! Pedig itt lett volna rámnézve a legjobb alkalom! Be kell vallanom, hogy itt lett volna!

— Asszonyom, — hunyorgott De Craye, — talán véletlenül némi célzást ejtett el Willoughby előtt, hogy a kisasszony Vernon Whitford felé hajlik?

— Dehogy, — mondta Mrs. Mountstuart, — nem vagyok én bajkeverő; és egyébként is főbölcseési szabály a grófságban, hogy Sir Willoughby önszeretetét ápolni kell, különben Patterne alighanem újra olyan unalmassá válik, amilyen addig volt, míg úrnő nem került a trónjára. Ha a Sir Willoughby büszkesége jól érzi magát, akkor Sir Willoughby felér egy herceggel. Értem én a férfiak nyitját. Most pedig, ezredes úr, kérem, legyen jókedvű!

— Jobb kedvű is lehetnék, attól tartok, ha mégis tett volna egy ici-pici célzást Willoughby előtt. De Ön nagy lélek, asszonyom s a bosszú, amit az ember a szerelmi játékban kapott ütleget fizet, érdemtelennek mutat bennünket a további nyeresre.

Mrs. Mountstuart napernyőjével fenyegette meg az ezredest:

— Megtiltom az érzelmeket, De Craye ezredes ur! Utánuk mindig sóhajok következnek.

— Öt percnyi magambaszállási időt kérek s azután az Ön parancsai szerint átalakulva születek újra, asszonyom, — volt a felelet.

Le sem telt a kért idő s De Craye ezredes máris elbűvölte Mrs. Mountstuartot, aki ennél fogva szintén visszanyerte természetes jókedvét.

Igy, és általában véve még igyebben tért napirendre Sir Willoughby Patterne felett és menyasszony-cseréje felett a rettegett és öntudatlanul imádott világ, miközben a lakodalom ünnepségének előkészületei a grófság szemében visszagyogtak rá valamit abból a tündöklő fényből, mely nagykorúsága nevezetes napján övezte. Ugyanabban az időben történt ez, mikor két szerelmes is találkozott Svájc és a tiroli Alpések között, a Bódeni tónál. Mellettük nővéri komolysággal ül a Komikum Múzsája. Amint azonban az elmaradt színészcsoport többi tagjaira is vet egy búcsupillantást, ajkait összeszorítja.

— Vége. —

Az első kötet XX. és XXI. fejezetét („*Hires bor, vén bor*“ és „*Clara elmékedései*“), valamint a második kötet XVII. fejezetét („*Mely egy fogékony elme kitaláló művészetét mutatja*“), Babits Mihály fordította. Mindkét kötet többi fejezetének fordítása Tóth Árpád munkája.

OSZK

OSZKON SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

OSZK

OSZK

